

การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาและคุณสมบัติ ของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทยและต่างประเทศ

สาระสำคัญในบทนี้มี 4 ประการคือ การวิเคราะห์คำศัพท์ที่ใช้กับรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย การวิเคราะห์พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยทุกฉบับ การวิเคราะห์ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และหลักเกณฑ์ การสรรหาอธิการบดี ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และการวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ

การวิเคราะห์คำศัพท์ที่ใช้กับรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย

การวิเคราะห์ศัพท์ที่ใช้กับรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย แบ่งเป็นสาระสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่ คำศัพท์และคำต่าง ๆ กับกฎหมาย และระเบียบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้างแนวคิดในการวิเคราะห์รูปแบบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1. คำศัพท์และคำต่าง ๆ ที่ใช้กับรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย เมื่อกล่าวถึงรูปแบบและวิธีการโดยตรง จะมีคำที่ใช้อยู่หลายคำ จึงขอทำความเข้าใจไว้เบื้องต้น ดังนี้

1.1 การแต่งตั้ง หมายถึง วิธีการและขั้นตอนอันมีผลให้อธิการบดีเข้าสู่ตำแหน่งโดยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง ตามที่สภามหาวิทยาลัยเสนอ ซึ่งใช้ในมหาวิทยาลัยของรัฐเท่านั้น โดยไม่มีการฟังความคิดเห็นจากคนในมหาวิทยาลัยนั้น ส่วนในมหาวิทยาลัยเอกชน "การแต่งตั้ง" หมายถึง วิธีการและขั้นตอนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522 และฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 มาตรา 36 ความว่า "การแต่งตั้งผู้บริหารสถาบัน สภาสถาบันต้องแต่งตั้งจากผู้ที่มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 37 และส่งสำเนาคำสั่งและหลักฐานประกอบการแต่งตั้ง ให้ทบวงมหาวิทยาลัยทราบภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันแต่งตั้ง"

1.2 การสรรหา หมายถึง วิธีการที่นำมาใช้ประกอบการแต่งตั้งอธิการบดี โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกาได้มาของตำแหน่งอธิการบดีได้มีส่วนให้ข้อมูล เพื่อนำเสนอ สภามหาวิทยาลัยพิจารณาตัดสินชื่อของบุคคลในการแต่งตั้งเป็นอธิการบดี ตามขั้นตอนการ สรรหาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันประกอบด้วยสาระสำคัญคือ

- (1) มีคณะบุคคลประกอบขึ้นเป็นคณะกรรมการสรรหา โดยการ แต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัย
- (2) มีการหารือกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเพื่อ รับฟังข้อมูลการเสนอชื่อเข้ามาประกอบการพิจารณาบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งอธิการบดี
- (3) สรุปรูปข้อมูล ประวัติ ผลงาน และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็น สาระสำคัญของตัวบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อในจำนวนพอสมควร เพื่อนำเสนอสภามหาวิทยาลัย พิจารณาตัดสินให้เหลือเพียง 1 คน สำหรับดำเนินการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีต่อไป

1.3 การเลือกตั้ง หมายถึง วิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี ด้วยการ ให้กลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัยได้ออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งจะมี การรับสมัครผู้เข้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีอย่างเปิดเผย ผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเสียงหรือ คะแนนนิยมมากที่สุด ตามเกณฑ์ของแต่ละมหาวิทยาลัย จะได้รับการเสนอชื่อจากสภา มหาวิทยาลัยให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี การเลือกตั้งนี้มีลักษณะเป็นวิธีการตามระบอบ ประชาธิปไตย และบุคคลใดจะมีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอธิการบดีได้เพียงครั้งนั้น ขึ้นอยู่กับ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศ ของสภามหาวิทยาลัยว่าด้วยการสรรหาอธิการบดีของ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเป็นสำคัญ

1.4 การสรรหาผสมการหึ่งเสียง หมายถึง วิธีการได้มาของตำแหน่ง อธิการบดีโดยสภามหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีขึ้นคณะหนึ่ง ที่ ประกอบด้วยตัวแทนของบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย จากนั้นคณะกรรมการสรรหา อธิการบดีเปิดโอกาสให้มีการเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ซึ่งหน่วยงานของ มหาวิทยาลัยมีการใช้วิธีหึ่งเสียงด้วยการหย่อนบัตรลงคะแนน เพื่อหาบุคคลที่มีคะแนนนิยม สูงสุดตามจำนวนที่กำหนดไว้ เสนอต่อคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี วิธีนี้มีลักษณะการ สรรหาผสมการเลือกตั้ง แต่ไม่ใช่การเลือกตั้งโดยตรง เพราะผลของคะแนนนิยมไม่ผูกพัน สภามหาวิทยาลัยที่จะต้องดำเนินการแต่งตั้งผู้ที่ได้คะแนนนิยมสูงสุดเป็นอธิการบดี โดยการหา คะแนนนิยมเป็นเพียงวิธีหนึ่งของการหารายชื่อที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงาน

มาเสนอต่อคณะกรรมการสรรหาเท่านั้น รูปแบบและวิธีการดังกล่าวมานี้เป็นที่นิยมในมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งที่ต้องการให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการสรรหาบุคลากรอย่างทั่วถึง จึงได้เกิดการสรรหาผสมการทั้งสองวิธีขึ้น

1.5 การสรรหาอย่างแท้จริง หรือการสรรหาอย่างกว้างขวาง หมายถึงวิธีการสรรหาโดยคณะกรรมการที่เปิดโอกาสกว้างขวางในการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี กล่าวคือ มีการประกาศรับสมัครบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งอธิการบดี ประกอบกับมีคณะกรรมการไปทาบตามบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสถานที่ต่าง ๆ ให้ได้กว้างขวางที่สุดหรืออาจทั่วโลก มีการรวบรวมประวัติข้อมูลอย่างละเอียด คัดเลือกบุคคลให้เหลือจำนวนพอสมควรตามวัตถุประสงค์หรือตามความต้องการของสถาบัน เปิดให้มีการสัมภาษณ์ผู้สมัครเพื่อทราบแนวทางการบริหารและบุคลิกลักษณะ จัดให้มีการพบปะสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัยเพื่อให้การยอมรับ และนำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาตามเกณฑ์ของสถาบัน เพื่อการตัดสินใจในขั้นสุดท้ายให้เหลือเพียง 1 คน มาดำรงตำแหน่งอธิการบดี วิธีนี้นิยมใช้กันทั่วไปในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยเป็นเพียงแนวคิดใหม่ที่จะนำมาใช้กับมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลที่ไม่เป็นระบบราชการ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อหรือชื่อเรื่องของการวิจัย "การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย" มีความหมายอย่างกว้างครอบคลุมถึง "การได้มาซึ่งอธิการบดี" หรือ "การได้มาซึ่งตัวอธิการบดี" ด้วย มิใช่เป็นการวิเคราะห์เฉพาะตำแหน่งเท่านั้น

2. กฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ที่ไม่เป็นกฎหมาย

การวิเคราะห์งานวิจัยเรื่องนี้ ส่วนมากจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎหมายเป็นหลักเพราะการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง รวมถึงพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วย แต่ก็มีกฎระเบียบบางส่วนที่ไม่เป็นกฎหมาย ซึ่งใช้กับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีและถือเป็นการกำหนดรูปแบบและวิธีการที่สำคัญ อันจำเป็นจะต้องอธิบายไว้ในเบื้องต้นดังต่อไปนี้

2.1 กฎหมาย (Law) ความหมายที่ให้ไว้โดย หุศุ แสงอุทัย (2535)

ในหนังสือความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ปรับปรุงใหม่ และถือเป็นหนังสือกฎหมายพื้นฐานของการศึกษากฎหมายในลักษณะต่าง ๆ มีสาระคือ

"กฎหมายตามเนื้อความ หมายถึง กฎหมายซึ่งบทบัญญัติมีลักษณะเป็นกฎหมายแท้ ได้แก่

- (1) ต้องเป็นข้อบังคับ
- (2) ต้องเป็นข้อบังคับของรัฐ
- (3) ข้อบังคับต้องกำหนดความประพฤติ
- (4) ข้อบังคับนั้นต้องกำหนดความประพฤติของมนุษย์
- (5) ข้อบังคับนั้นถ้าฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

นักกฎหมายอีกคนหนึ่ง ที่ให้ความหมายของกฎหมายไว้อย่างชัดเจน คือ วิชาญ เครื่องาม (2524) ได้ยกความเห็นของออสติน (John Austin) ว่า กฎหมายที่แท้จริงและเป็นกฎหมายในทางนิติศาสตร์ที่ถูกต้องที่สุด คือ "กฎหมายฝ่ายบ้านเมือง" (Positive Law) ซึ่งมีองค์ประกอบเป็นทฤษฎี 5 ประการ ได้แก่

- (1) ทฤษฎีคำสั่งคำบัญชา (The command theory)
- (2) ทฤษฎีว่าด้วยรัฐอธิปไตย (The sovereign theory)
- (3) ทฤษฎีว่าด้วยผลบังคับทั่วไป (The general application and continuity theory)
- (4) ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติตาม (The observance theory)
- (5) ทฤษฎีว่าด้วยสภาพบังคับ (The sanction theory)

ตามความเห็นของนักกฎหมายไทยทั้งสองคนสรุปได้ว่า กฎหมาย คือ ข้อบังคับที่บัญญัติโดยรัฐหรือประเทศ หรือผู้มีอำนาจในรัฐ เพื่อใช้บังคับพฤติกรรมของมนุษย์ทุกคนในรัฐนั้น หากไม่ปฏิบัติตาม ต้องได้รับโทษ กฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทยมีหลายประเภทและหลายระดับ ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เทศบัญญัติ ข้อบังคับสภามณฑล และข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบังคับที่เป็นกฎหมายเหล่านี้จะมีการประกาศใช้ให้ทราบทั่วไป กล่าวคือ ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ประกาศไว้ที่สำนักงานเทศบาล ประกาศไว้ที่สำนักงานสภามณฑล หรือที่ศาลากลางจังหวัดต่าง ๆ

กรณีของกฎหมายในส่วนของมหาวิทยาลัย คราเป็นพระราชบัญญัติ สำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐจะบัญญัติไว้เฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชน จะใช้กฎหมายฉบับเดียวกัน คือ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 เหตุผลที่กล่าวว่า พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยเป็นกฎหมายนั้น เพราะมี ขั้นตอนในการบัญญัติและใช้บังคับครบถ้วนตามหลักเกณฑ์และองค์ประกอบของกฎหมายทุก ประการ โดยต้องมีการเสนอผ่านสภานิติบัญญัติพิจารณาเป็นขั้นตอน 3 วาระ มีการประกาศ ใช้ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และในบทบัญญัติของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะมีการ กำหนดโทษกับผู้ฝ่าฝืนไว้ เช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2522 ใน หมวด 4 มาตรา 46 ความว่า

ผู้ใดใช้ครูประจำตำแหน่ง ครูวิทยฐานะ เชื้อวิทยฐานะ เครื่องแบบ เครื่องหมาย หรือเครื่องแต่งกายนิสิตของ มหาวิทยาลัย โดยไม่มีสิทธิที่จะใช้ หรือแสดงด้วยประการ ใด ๆ ว่า คนมีตำแหน่ง ปฏิญา ประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุปฏิญา หรือประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยโดยที่คนไม่มี ถ้าได้กระทำเพื่อให้เกิดคนอื่นเชื่อว่าคนมีสิทธิที่จะใช้หรือมี ตำแหน่ง หรือวิทยฐานะ เช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่ เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้ง ปรับ

บทบัญญัติในมาตราดังกล่าวแสดงถึงการมีสภาพบังคับทางด้านอาญา แต่ในความเป็นจริงมหาวิทยาลัยอาจบังคับทางด้านแพ่งได้อีกด้วย คือ การเรียกค่าเสียหาย ฐานละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ความว่า "ผู้ใดจงใจหรือ ประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้อง ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติของ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีฐานะเป็นกฎหมาย ซึ่งสามารถใช้บังคับกับบุคคลทั่วไปได้ทุกคน มิใช่ จำกัดเฉพาะบุคคลในมหาวิทยาลัยเท่านั้น และถ้ามีการฝ่าฝืนย่อมต้องได้รับโทษทั้งทางแพ่ง และทางอาญาด້วย

2.2 ระเบียบหรือกฎที่ไม่เป็นกฎหมาย ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า "By-Laws หรือ Bye-Laws" หมายถึง กฎหมายประกอบ หรืออนุบัญญัติ ซึ่งพจนานุกรมศัพท์บัญญัติทางกฎหมาย (Black's Law Dictionary, 1968) ให้ความหมายว่า เป็นระเบียบ (Regulations) คำสั่ง (Ordinances) กฎ (Rules) หรือกฎข้อบังคับ (Laws) ที่สังคมหรือหมู่คณะนำมาใช้ในการปกครองหมู่คณะ และรวมถึงคำสั่งที่ออกโดยกฎหมายส่วนท้องถิ่นและเทศบาลด้วย

ในประเทศอังกฤษ กฎหมายประกอบ หรืออนุบัญญัติ (By-Laws or Bye-Laws) หมายรวมถึง คำสั่ง หรือกฎ หรือระเบียบใด ๆ ที่ออกโดยองค์กรส่วนท้องถิ่น หรือกฎระเบียบของรัฐสภา

ดังนั้นในกรณีระเบียบ คำสั่ง หรือกฎใด ๆ ที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัย แม้ตามพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะให้อำนาจสภามหาวิทยาลัยไว้ก็ตาม ยังไม่ถือว่าเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับบุคคลทั่วไปทั้งประเทศได้ คงใช้บังคับได้เฉพาะกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งเท่านั้น สำหรับในส่วนของรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย ได้แก่ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และหลักเกณฑ์การสรรหาอธิการบดีนั่นเอง ซึ่งในต่างประเทศก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยฮอว์จ ทาวน์ "Bylaws of the President and Directors of George Town College, Section I : The Charter Articles of Incorporation & Bylaws, U.S.A. Revised. Academic Year, 1988-1989, p.13."

มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก "The Bylaws, New York University Charter and Bylaws, U.S.A. Charter II, Section 21, 1989, p.13."

สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology = AIT) B81.7 Amendment to Board Bye-Laws "The Board resolved to approve the amendments to the Board Bye-Laws as shown below. The revised Bye-Laws are attached as appendix D." 1981, p.12.

จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมา ระเบียบหรือกฎที่ไม่เป็นกฎหมาย จึงใช้บังคับได้เฉพาะแต่ละมหาวิทยาลัยเท่านั้น จะใช้บังคับกับบุคคลทั่วไปไม่ได้ นอกจากนี้

การประกาศใช้ระเบียบเหล่านี้ไม่ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาเหมือนกฎหมายทั่วไป รวมทั้งไม่มีสภาพบังคับเป็นการเฉพาะของตัวเอง หากบุคลากรของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ไม่ปฏิบัติตามหรือมีการฝ่าฝืนระเบียบที่ไม่เป็นกฎหมาย (By-Laws) จะลงโทษตามระเบียบหรือกฎนั้นไม่ได้ ต้องไปอ้างอิงกฎหมายอื่น เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ว่าด้วยลักษณะละเมิด) กฎหมายอาญา หรือลงโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2507 ซึ่งต้องอ้างอิงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 อีกหลายขั้นตอนหรือถ้าไม่สามารถอ้างอิงกฎหมายอื่นใดได้ ก็ต้องใช้การลงโทษทางสังคม (Social Sanction) ได้เพียงอย่างเดียว

การวิเคราะห์พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย ถือเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการบริหารมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง และเป็นพื้นฐานการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปและคัดเลือกเฉพาะมาตราสำคัญเกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดีเรื่องเป็นราชสถาบัน ดังนี้

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 4 ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2486 เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นนิติบุคคล

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัยประกอบด้วย

(1) **นายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง**

(2) **อุปนายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งได้แก่ อธิการบดีโดยตำแหน่ง**

(3) **กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเจ็ดคน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย หัวหน้าแผนกอิสระ ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น**

(4) **ประธานสภาคณาจารย์โดยตำแหน่ง และกรรมการสภามหาวิทยาลัยอีกจำนวนหกคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำผู้ได้ทำการสอนโดยมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และ**

(5) **กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบสี่คน ซึ่งจะ**

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยโดยคำแนะนำของนายกสภามหาวิทยาลัย อุปนายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยตาม (3) และ (4)

มาตรา 16 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีวาระอยู่ในตำแหน่งสองปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง หรืออาจได้รับเลือกตั้งใหม่ อีกทั้งได้

มาตรา 17(8) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และพิจารณาถอดถอนอธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 19 ให้มอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบงานทั้งปวงของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคน เพื่อช่วยกิจการที่อธิการบดีจะมอบหมายก็ได้

สำหรับคุณสมบัติของอธิการบดี บัญญัติไว้ในมาตรา 20 กล่าวคือ อธิการบดีนั้นจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย จากผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ
- (2) ได้ปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนวิชาในมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้ว รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ อีกทั้งได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้

มาตรา 21 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- (1) ควบคุมดูแลกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์ นโยบาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(2) ควบคุมการเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย

ให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(4) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

(5) หน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภา

มหาวิทยาลัยมอบหมาย

มาตรา 22 ให้มีสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ
ต่ออธิการบดีและหน้าที่อื่นตามที่สภามหาวิทยาลัยหรืออธิการบดีมอบหมาย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี กำหนดให้เป็นสิทธิและอำนาจของสภา
มหาวิทยาลัย ตามมาตรา 17 (8) เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและ
ผู้ช่วยอธิการบดี พ้นจากตำแหน่งด้วย (มาตรา 20 วรรคสุดท้าย)

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้
ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการ
บริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคี คือ ประกอบด้วยบุคคล 3
ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 7 คน ประธานสภาคณาจารย์และตัวแทนคณาจารย์ จำนวน
7 คน ส่วนบุคคลภายนอกผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวน 14 คน (7 : 7 : 14) องค์ประกอบของ
สภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้จะทำให้สภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งสามารถควบคุมการ
บริหารของมหาวิทยาลัยและการบริหารงานของอธิการบดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เฉพาะ
อย่างยิ่งการมีกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก จำนวน 14 คน ถือ
ว่ามีจำนวนครึ่งหนึ่งของกรรมการสภามหาวิทยาลัยทั้งหมด แม้จะไม่ใช่ Lay-Board
เหมือนสภามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ (Lay Board ต้องมีจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการ
สภามหาวิทยาลัยจากบุคคลภายนอกมากกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นบุคคลภายใน
มหาวิทยาลัย) แต่กรรมการสภามหาวิทยาลัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ถือว่าเป็นกลาง
และมีอำนาจอิสระมากในกรณีของมหาวิทยาลัยไทยในระบบราชการ

สำหรับกรรมการสภามหาวิทยาลัย มีวาระอยู่ในตำแหน่ง 2 ปี แต่อาจจะได้รับเลือกตั้งใหม่อีกก็ได้ ซึ่งวาระ 2 ปีนั้นนับเป็นตัวอย่างของสภามหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่ดำเนินตามเพราะสามารถเป็นคุณถ่วงอำนาจกับการบริหารของอธิการบดีได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือหากอธิการบดีบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยสามารถถอดถอนอธิการบดีออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระได้ และทำนองกลับกันถ้าสภามหาวิทยาลัยไม่มีความเข้มแข็งหรือล่าเอียงเข้ากับกลุ่มผลประโยชน์หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจนทำให้มหาวิทยาลัยเสียหายก็อาจจะไม่ได้รับเลือกเข้ามาอีกเมื่อครบวาระ 2 ปี ระยะเวลาจึงมีความเหมาะสมต่อการพิจารณาการปฏิบัติงานของกรรมการสภามหาวิทยาลัย ที่มีความบกพร่องจะได้แก้ไขในระยะเวลาอันสั้น ส่วนกรรมการคนใดมีความสามารถก็อาจได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งใหม่ได้ไม่จำกัดวาระ ซึ่งต่างกับระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งอธิการบดีที่มีวาระ 4 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระ

ในส่วน of ตำแหน่งอธิการบดีถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบงานทั้งปวงของมหาวิทยาลัย โดยอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีเพื่อช่วยกิจการที่อธิการบดีจะมอบหมายด้วยก็ได้ ประการสำคัญในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้บัญญัติให้อธิการบดีต้องเป็นข้าราชการ หรือมีฐานะเป็นอธิบดี ดังนั้นอธิการบดีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะเป็นบุคคลภายนอกหรือภายในมหาวิทยาลัยก็ได้ไม่เป็นข้อจำกัด ซึ่งต่างจากรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีที่พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มาตรา 20) กำหนดว่าต้องเป็นข้าราชการพลเรือนของมหาวิทยาลัย จะเป็นบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ไม่เป็นข้าราชการไม่ได้

ด้วยการเปิดกว้างในเรื่องอธิการบดีที่ไม่จำเป็นต้องเป็นข้าราชการ และไม่กำหนดฐานะให้เป็นอธิบดีโดยตรง (เพียงแต่เทียบเคียงสิทธิประโยชน์บางประการให้เท่ากับตำแหน่งอธิบดีเท่านั้น) ดังนั้นบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวิเคราะห์ตามพระราชบัญญัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงไม่จำกัดเรื่องอายุ 60 ปี เหมือนข้าราชการทั่วไป ส่วนการโต้แย้งว่าควรให้บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้หรือไม่ นั้น ขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี และสภามหาวิทยาลัยเป็นประการสำคัญ

ด้านคุณสมบัติของอธิการบดี พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้เป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนี้

(1) คุณสมบัติทางการศึกษาที่ได้ปริญญาเอก หรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง ซึ่งกรณีนี้ไม่ต้องมีประสบการณ์สอนหรือเคส ดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยก็ได้ หรือ

(2) ไม่ได้วุฒิปริญญาเอก แต่ได้ปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่า และต้องมีประสบการณ์การสอนในมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคสดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้ว รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือเคสดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย

ส่วนคุณสมบัติอื่น ๆ นั้น อาจมีเพิ่มเติมอีกในข้อบังคับการสรรหาอธิการบดี ซึ่งสภามหาวิทยาลัยจะได้กำหนดขึ้นตามสถานการณ์และความเหมาะสมของการสรรหาอธิการบดีในแต่ละยุคหรือแต่ละสมัยที่อาจมีความแตกต่างกันได้

กรณีอำนาจหน้าที่ของอธิการบดี นอกจากจะต้องรับผิดชอบอย่างกว้าง ๆ ในการบริหารทั้งปวงของมหาวิทยาลัยแล้ว พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาตรา 21 ยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เป็นข้อเพื่อความชัดเจน คือ

(1) อำนาจและหน้าที่ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป
 (2) อำนาจและหน้าที่ในการควบคุมการเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สิน
 (3) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป ซึ่งจะทำให้อธิการบดีเป็นผู้นำของมหาวิทยาลัย และเป็นภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยด้วย

(4) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการติดตามผลการบริหารงาน และการประเมินผลงานของอธิการบดี เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบ

(5) อำนาจและหน้าที่อื่น ตามระเบียบและข้อบังคับ หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย ซึ่งเป็นอำนาจและหน้าที่อย่างกว้าง ๆ ที่สภามหาวิทยาลัยเปิดโอกาสให้อธิการบดีสามารถบริหารมหาวิทยาลัยได้คล่องตัวขึ้น ถ้าไม่สามารถมีอำนาจและหน้าที่ตามข้อ (1) ถึงข้อ (4) ก็สามารถใช้อำนาจและหน้าที่ตามข้อ (5) นี้

นอกจากอธิการบดีจะมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีแบ่งเบาภาระในการบริหารงานมหาวิทยาลัยแล้ว ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังกำหนดให้มีสภาคณาจารย์ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดีอีกองค์กรหนึ่งด้วย

การพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระ 4 ปี สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี พ้นจากตำแหน่งไปด้วย

อนึ่ง กรณีที่อธิการบดีไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่นั้น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่ได้กำหนดเรื่องรักษาการแทนไว้ ดังนั้นจึงเป็นอำนาจของอธิการบดีที่จะแต่งตั้งให้บุคคลใดรักษาการแทนได้ หรือถ้าอธิการบดีไม่ได้แต่งตั้งให้ผู้ใดรักษาการแทนไว้ ก็เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยในการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนอธิการบดีได้

2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2511 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 180 พ.ศ. 2515 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พุทธศักราช 2486 เป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตามพระราชบัญญัตินี้ และคงมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในสำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย นายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย ถ้ามีเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งกับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง มีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คน และไม่เกินเก้าคน

ให้รองอธิการบดีเป็นเลขาธิการสภามหาวิทยาลัย ในกรณีมีรองอธิการบดีหลายคน ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งรองอธิการบดีคนหนึ่งเป็นเลขาธิการสภามหาวิทยาลัย

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 15(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาการแต่งตั้ง และถอดถอนอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และจะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยก็ได้

อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย และให้ดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 19 อธิการบดีและรองอธิการบดีต้องมีคุณวุฒิ ดังต่อไปนี้

(1) ได้ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ

(2) ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัย หรือในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

มาตรา 20 ในกรณีตำแหน่งอธิการบดีที่ว่างลง หรืออธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายให้เป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีรองอธิการบดี ให้สภามหาวิทยาลัยกำหนดกรรมการสภามหาวิทยาลัย โดยตำแหน่งคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

มาตรา 21 เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น ๆ

ในส่วนของอำนาจและหน้าที่อธิการบดี ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นรายข้อ เพียงแต่ระบุกว้าง ๆ ตามมาตรา 18 โดยให้อธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงาน

ของมหาวิทยาลัย สำหรับการวางแผนนโยบายและการบริหารทั่วไปเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย มีคณะกรรมการประจำคณะเป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติตามมาตรา 23

การพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี นอกจากครบวาระ 2 ปีแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 15(7)

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมในสำนักนายกรัฐมนตรี (ปัจจุบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย) มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยคล้ายสภาของผู้บริหาร เนื่องจากมีกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งเกินครึ่ง ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย ส่วนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนระหว่าง 4-9 คนเท่านั้น ทำให้การบริหารงานของสภามหาวิทยาลัยเอนต่ออธิการบดีอย่างมาก และอำนาจของสภามหาวิทยาลัยจากเสียงของกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจะมีน้อยกว่าสภามหาวิทยาลัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับสภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีวาระอยู่ในตำแหน่ง 2 ปี เท่ากับวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดี ดังนั้นเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งทำให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยหลายคนต้องพ้นจากตำแหน่งไปด้วย เฉพาะอย่างยิ่งรองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ

ส่วนตำแหน่งอธิการบดีเป็นผู้บริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัย และเป็นผู้ดำเนินงานทั่วไปทั้งในทางบริหารและทางวิชาการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งนั้นต่อไปอีกก็ได้ ไม่จำกัดวาระ และอธิการบดีจะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยก็ได้ นอกจากนี้ยังให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี โดยให้อำนาจในบังคับของกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งการกำหนดดังนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาของอธิการบดีต่อบุคลากรทั้งหลายที่ล้วนเป็นข้าราชการ รวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ บางประการ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าอธิการบดีต้องมีฐานะเป็นข้าราชการ เพราะคำใน

พระราชบัญญัติใช้คำว่า "ให้ถือว่า" เท่านั้น สำหรับสาระและข้อปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้จะได้ นำมาอภิปรายเพิ่มเติมในบทสุดท้ายของการวิจัย

คุณสมบัติของอธิการบดีมีลักษณะคล้ายกับการกำหนดคุณสมบัติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ กำหนดคุณสมบัติปริญญาเอก สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ ส่วนปริญญาที่ต่ำกว่าปริญญาเอก จะต้องมีการสอบการสอบมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี

เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดี พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัย กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ โดยมีคณะกรรมการประจำต่าง ๆ รับนโยบายไปปฏิบัติ การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีมีลักษณะเหมือนกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ คือ พ้นไปตามวาระ (2 ปี) และสภามหาวิทยาลัยใช้อำนาจถอดถอน ส่วนกรณีรักษาการแทนอธิการบดีนั้น มาตรา 20 ได้มีการจัดลำดับอาวุโสของรองอธิการบดีรักษาการแทน ถ้าไม่มีการมอบหมายจากอธิการบดีโดยตรง

3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2521 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2508 เป็นมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามพระราชบัญญัตินี้ และคงมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยมีจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 15(6) สภามหาวิทยาลัย มีอำนาจและหน้าที่พิจารณาดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอธิการบดี และพิจารณาถอดถอนอธิการบดี

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และจะให้มีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น

มาตรา 19 อธิการบดีนั้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยจากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามมาตรา 20

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

มาตรา 20 อธิการบดีและรองอธิการบดีจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า จากมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองวิทยฐานะ และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองวิทยฐานะ หรือ

(2) ได้ปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่าซึ่งต่ำกว่าปริญญาตาม (1) จากมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองวิทยฐานะ และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองวิทยฐานะ หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี

มาตรา 21 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับ ของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) รับผิดชอบและให้ความเห็นแก่คณะผู้ช่วยอธิการบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น และผู้อำนวยการหรือหัวหน้าผู้รับผิดชอบในสถาบันการศึกษาชั้นสูง หรือสถาบันวิจัยอื่นที่เข้าสมทบกับมหาวิทยาลัย

(3) ควบคุมบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่น ของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(4) รักษาระเบียบ และส่งเสริมกิจการนักศึกษา

(5) วินิจฉัยสั่งการเพื่อป้องกันหรือยุติการดำเนินการภายในมหาวิทยาลัยที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี หรือที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือความปลอดภัยของประเทศ

(6) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(7) เสนอรายงานประจำปี เกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

กรณีการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีนั้นนอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจพิจารณาถอดถอนได้ ตามมาตรา 15(6) และรองอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งพร้อมกับอธิการบดี (มาตรา 19 วรรคท้าย)

มาตรา 22 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้สมควรตามมาตรา 20 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยคล้ายสภาของผู้บริหาร เนื่องจากมีกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งเกินครึ่งหนึ่ง ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย ส่วนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนระหว่าง 9-15 คน ซึ่งนับว่ามีจำนวน

มากพอสมควรและมากกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัย มี 2 ปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่่อีกก็ได้

ส่วนตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยมีรองอธิการบดีเป็นผู้ช่วยในการบริหารงานและให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี รองอธิการบดีเป็นรองอธิบดีเพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรในมหาวิทยาลัย อธิการบดีและรองอธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และมีโอกาสเป็นซ้ำได้อีกไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

ด้านคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี คล้ายกับการกำหนดคุณสมบัติในมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ กำหนดคุณวุฒิปริญญาเอก สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ส่วนปริญญาที่ต่ำกว่าปริญญาเอก จะต้อง มีประสบการณ์สอนหรือการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

อำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีนอกจากกำหนดไว้กว้าง ๆ แล้ว มหาวิทยาลัยขอนแก่นยังกำหนดอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีไว้เป็นรายข้ออย่างชัดเจน ซึ่งส่วนมากเหมือนกับอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพียงแต่เพิ่มเติมอีก 3 ข้อ คือ รับผิดชอบและให้ความเห็นแก่ผู้บริหารระดับต่าง ๆ การส่งเสริมกิจการนักศึกษาและสั่งการเพื่อป้องกันหรือยุติปัญหาภายในของมหาวิทยาลัย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปตามวาระ (3 ปี) และเมื่อสภามหาวิทยาลัยใช้อำนาจถอดถอน โดยให้รองอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งไปพร้อมกับอธิการบดีด้วย ส่วนการรักษาราชการแทนอธิการบดีนั้น ได้ให้อำนาจอธิการบดีเป็นผู้มอบหมาย แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายให้ใช้หลักอาวุโส คือให้อธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน และหากไม่มีรองอธิการบดีรักษาราชการแทน สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามกฎหมายให้เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีได้

4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2530 ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ซึ่งจัดตั้งตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2512 เป็นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้ และคงมีสภาพเป็นนิติบุคคล

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธานสภาอาจารย์ และประธานกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบห้าคน ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอก โดยคำแนะนำของกรรมการสภามหาวิทยาลัย ตาม (2) (4) และ (5)
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก และผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่ฐานะเทียบเท่าคณะ
- (5) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำผู้ได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัย ตามมาตรา 13 (3) (4) และ (5) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีกได้

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อกำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น

มาตรา 19 อธิการบดีนั้น จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย จากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามมาตรา 20

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

มาตรา 20 อธิการบดีและรองอธิการบดีจะต้องมีคุณสมบัติได้รับปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่า จากมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัย หรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี

มาตรา 21 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) ควบคุมบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(4) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

กรณีการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีนอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจพิจารณาถอดถอนได้ ตามมาตรา 15(7) เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย (มาตรา 19 วรรคท้าย)

มาตรา 22 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้คุณสมบัติตามมาตรา 20 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี และให้นำความในวรรคสองของมาตรา 36 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้มีสภาอาจารย์ ประกอบด้วยกรรมการซึ่งคณาจารย์ประจำ
ของมหาวิทยาลัยเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาอาจารย์ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดี และหน้าที่อื่น
ตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้
ว่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการ
บริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคี คือ ประกอบด้วยบุคคล 3
ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 10 คน (มาจากอธิการบดีและตัวแทนผู้บริหารที่มาจากกา
เลือกตั้ง 9 คน) ประธานสภาคณาจารย์ ประธานกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย และผู้แทน
คณาจารย์ประจำที่มาจากกาเลือกตั้ง 11 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้ง
จากบุคคลภายนอก 15 คน (10 : 11 : 15) องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะ
นี้จะทำให้การบริหารงานหรือการทำหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งและเป็นอิสระ
มากกว่าสภาของผู้บริหาร แต่สัดส่วนระหว่างกรรมการที่มาจากบุคคลในมหาวิทยาลัยกับบุคคล
ภายนอกมหาวิทยาลัยที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิยังไม่สมดุลกัน เพราะผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลภายนอกมี
จำนวนน้อยกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่มาจากบุคคลภายใน

วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการสภามหาวิทยาลัยมี 2 ปี แต่อาจได้รับ
กาเลือกตั้งใหม่อีกก็ได้

ในส่วนของท่านั่งอธิการบดีกฎหมายให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบ
การบริหารงานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีมาทำหน้าที่
รับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย รวมทั้งมีสภาอาจารย์ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและ
ข้อเสนอแนะแก่อธิการบดีอีกองค์กรหนึ่งด้วย

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็น
รองอธิการบดี เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

ด้านคุณสมบัติของอธิการบดีกำหนดไว้เหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปริญญาเอก สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอก จะต้องมีการสอนหรือการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี

อธิการบดีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และจะดำรงตำแหน่งซ้ำอีกได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน ส่วนอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีที่กำหนดไว้เป็นราชข้อนี้ มีลักษณะเหมือนกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกประการ

เกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปวาระ 4 ปีแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนได้ และเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย

การรักษาราชการแทนอธิการบดีให้อธิการบดีเป็นผู้มอบหมายให้รองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายให้รองอธิการบดีคนใดรักษาราชการแทน ให้ถือตามลำดับอาวุโส คือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2531 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2495 เป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นนิติบุคคล

มาตรา 14 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) อุปนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่ อธิการบดีโดยตำแหน่ง
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้ดำรง

ตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี หัวหน้าแผนกอิสระ ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก
ผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามมาตรา 8 วรรคสอง

(4) ประธานสภาอาจารย์โดยตำแหน่ง และกรรมการสภามหาวิทยาลัย
อีกหกคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำผู้ได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า
ห้าปี และมีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งตาม (3)

(5) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสองคน ซึ่งเลือกตั้งจากข้าราชการ
พลเรือนในมหาวิทยาลัยระดับหัวหน้ากองหรือเทียบเท่าขึ้นไปที่มีใช้คณาจารย์ประจำ และมีใช้
ผู้ดำรงตำแหน่ง (3)

(6) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่
ไม่เกินสิบสี่คน ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย
โดยคำแนะนำของนายกสภามหาวิทยาลัย อุปนายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภา
มหาวิทยาลัย (3) (4) และ (5)

มาตรา 16 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีวาระ
อยู่ในตำแหน่งสองปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีก
ก็ได้

มาตรา 18(8) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการเพื่อทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และถอดถอนอธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 20 ให้มอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหาร
งานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดี หรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือมีทั้งรองอธิการบดี
และผู้ช่วยอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคน เพื่อช่วยกิจการที่อธิการบดีมอบหมาย

ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมาย
ว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยและกฎหมายอื่น

มาตรา 21 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่ง
มีคุณสมบัติตามมาตรา 22 โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย และให้มีวาระการดำรง
ตำแหน่งสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่ง
เกินสองวาระติดต่อกันมิได้

มาตรา 22 อธิการบดีต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษา
ชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ

(2) ได้ปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถาบัน
การศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน
การศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเคย
ดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

มาตรา 24 ในกรณีที่ตำแหน่งอธิการบดีว่างลง ในระหว่างที่ยังมิได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอธิการบดี ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา
22 เป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่อธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีหรืออธิการบดี
มอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายให้รองอธิการบดีผู้ใดรักษาราชการแทน
ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้รักษาราชการแทนตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจ
ปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 22 เป็นผู้รักษาราชการ
แทนอธิการบดี

มาตรา 25 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์
นโยบาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ในการนี้ให้มีอำนาจออกระเบียบ คำสั่ง
และประกาศได้

(2) ควบคุมการเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย
ให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(4) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

(5) มีอำนาจและหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือ
ตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระของการดำรงตำแหน่งแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ ตามมาตรา 18(8) เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย (มาตรา 21 วรรคท้าย)

มาตรา 26 ให้มีสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ประธานสภาอาจารย์ และกรรมการสภาอาจารย์ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดี และหน้าที่อื่นตามที่สภามหาวิทยาลัยหรืออธิการบดีมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคีคือ ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 10 คน ประธานสภาอาจารย์และกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำรวมถึงที่เลือกจากข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย จำนวน 9 คน ส่วนบุคคลภายนอกผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนระหว่าง 9-14 คน (10 : 9 : 9-14) องค์กรประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้จะทำให้สภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งพอสมควร ถ้ายังมีจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมากเกินไปจะทำให้บุคคลภายนอกได้มีบทบาทต่อมหาวิทยาลัยมากขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นคนในและคนนอกแล้ว บุคคลภายในมหาวิทยาลัยยังมีจำนวนมากกว่าบุคคลภายนอก สำหรับนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีวาระอยู่ในตำแหน่ง 2 ปี เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ แต่อาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีกก็ได้

ในส่วน of ตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของมหาวิทยาลัย และให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยและกฎหมายอื่น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปกครองบังคับบัญชาบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

อธิการบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน ส่วนการบริหารงานของอธิการบดีอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีเพื่อช่วยกิจการที่อธิการบดีมอบหมาย รวมทั้งมีสภาอาจารย์เป็นองค์กรหนึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดี หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่อธิการบดีมอบหมาย

อำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีที่กำหนดไว้เป็นราชอำนาจ มีลักษณะเหมือนกับที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกประการ

ส่วนการพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี ให้เป็นไปตามวาระ 3 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย

กรณีของการรักษาราชการแทนอธิการบดี ให้อธิการบดีเป็นผู้มอบหมายรองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายไว้ให้ถือตามลำดับอาวุโสคือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

6. มหาวิทยาลัยมหิดล ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2530 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยมหิดลซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2512 เป็นมหาวิทยาลัยมหิดลตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นนิติบุคคล

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) อุปนายกสภามหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดีโดยตำแหน่ง
- (3) ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเจ็ดคน โดยการเลือกตั้งจาก

ผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการสำนัก และหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

(5) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยการเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ
ผู้ได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี อีกจำนวนเจ็ดคน และ

(6) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบห้าคน ซึ่งจะทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอก โดยคำแนะนำของนายกสภามหาวิทยาลัย
อุปนายกสภามหาวิทยาลัย ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัย
ตาม (4) และ (5)

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ
มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี และอาจทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกได้

มาตรา 16(8) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาดำเนินการเพื่อ
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและถอดถอนนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภา
มหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และอธิการบดี

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา และรับผิดชอบในการ
บริหารงานของมหาวิทยาลัย ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย
และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- (1) เป็นผู้แทนมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป
- (2) ควบคุมดูแลการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล
ด้านการเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย
- (3) พัฒนามหาวิทยาลัย
- (4) เสนอแผนดำเนินงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปี ตลอดจน
รายงานเกี่ยวกับกิจการของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย
- (5) ดำเนินการตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภา
มหาวิทยาลัยมอบหมาย

มาตรา 19 อธิการบดีนั้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดย
คำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยจากผู้ซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) ได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้น
สูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ
- (2) ได้รับปริญญาระดับหนึ่งระดับใด หรือเทียบเท่าจากสภามหาวิทยาลัย
หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้สอนในมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษา

ชั้นสูงเกินที่สภามหาวิทยาลัยรับรองรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หรือ

(3) เคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี หรือ

(4) เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์พิเศษ ของมหาวิทยาลัย

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และอาจทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้

การพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระ 4 ปีแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 18(8) และเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย (มาตรา 20 วรรคสี่)

มาตรา 21 ในกรณีที่อธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากอธิการบดีไว้ล่วงหน้าเป็นผู้รักษาราชการแทน ในกรณีที่อธิการบดีไม่ได้มอบหมายให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งรองอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้ซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา 19 วรรคหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน

มาตรา 22 ให้มีสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยประกอบด้วยสมาชิกซึ่งคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่อธิการบดี และหน้าที่อื่นตามที่สภามหาวิทยาลัยหรืออธิการบดีจะมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่า มหาวิทยาลัยมหิดลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคี คือ ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 8 คน ประธานสภาคณาจารย์และกรรมการสภามหาวิทยาลัย โดยการเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ จำนวน 8 คน ส่วนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก จำนวน 15 คน (8 : 8 : 15) องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้จะทำให้สภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งสามารถควบคุมการบริหาร

งานของอธิการบดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถือว่าระหว่างกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่มาจากบุคคลภายในมหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอกมีจำนวนใกล้เคียงกันมาก เช่นเดียวกับลักษณะของกรรมการสภามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับวาระการดำรงตำแหน่งของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิมีกำหนด 2 ปีเหมือนเช่นมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ

ในส่วนของการดำรงตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยให้มหาวิทยาลัยมีรองอธิการบดีหรืออาจมีผู้ช่วยอธิการบดีเพื่อปฏิบัติราชการตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย และมีสภาคณาจารย์ให้คำปรึกษาและนำออกองค์กรหนึ่ง

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน แต่ในพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดให้อธิการบดีต้องเป็นข้าราชการ หรือมีฐานะเป็นอธิบดี ดังนั้นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยมหิดลจะเป็นบุคคลภายในหรือบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยก็ได้ไม่จำกัดและส่งผลถึงเกณฑ์อายุ 60 ปีซึ่งไม่เป็นข้อจำกัดด้วย เช่นเดียวกับกรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ด้านคุณสมบัติของอธิการบดีเหมือนกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ มีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 4 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์หรือศาสตราจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัย

กรณีอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดี นอกจากจะต้องรับผิดชอบอย่างกว้าง ๆ ในการบริหารงานทั้งปวงของมหาวิทยาลัยแล้ว กฎหมายยังกำหนดอำนาจและหน้าที่เป็นรายข้อ ซึ่งมีลักษณะเหมือนอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระ 4 ปีแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ และเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย ส่วนการรักษาราชการแทนอธิการบดีนั้น ให้อธิการบดีมีหนังสือมอบหมายไว้ล่วงหน้าว่าจะให้รองอธิการบดีคนใดเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายเป็นหนังสือไว้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้ซึ่งมีคุณสมบัติตามกฎหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ซึ่งแตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ เพราะไม่ได้เน้นเกี่ยวกับลำดับอาวุโส แต่ให้อำนาจสภามหาวิทยาลัยดำเนินการเอง

7. มหาวิทยาลัยศิลปากร ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2530 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2511 เป็นมหาวิทยาลัยศิลปากรตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นนิติบุคคล

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) อุปนายกสภามหาวิทยาลัย ได้แก่ อธิการบดีโดยตำแหน่ง
- (3) ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสิบห้าคน ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกโดยคำแนะนำของอธิการบดี และกรรมการสภามหาวิทยาลัยตาม (5) และ (6)
- (5) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ
- (6) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนเก้าคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำผู้ได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 15 นายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ตามมาตรา 13(4) และกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 13(5) และ (6) มีวาระ

การดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกตั้งใหม่
อีกได้

มาตรา 16(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาดำเนินการ
เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและพิจารณาถอดถอนอธิการบดี

มาตรา 19 ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงาน
ของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือมีทั้งรองอธิการบดีและ
ผู้ช่วยอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อกำหนดและรับผิดชอบตามต่ออธิการบดีมอบหมาย
เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรอง
อธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น

มาตรา 20 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดย
คำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยจากบุคคลที่มีคุณสมบัติตามมาตรา 21

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

มาตรา 21 อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดีต้องมีคุณสมบัติ
อย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

(1) ได้ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจาก
สถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้สอนมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีใน
มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่ง
กรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี

(2) ได้ปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถาบัน
อุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้สอนมาแล้วไม่น้อยกว่าหกปีในมหาวิทยาลัยหรือ
สถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภา
มหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่าสี่ปี

(3) ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย

มาตรา 22 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ
ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) ควบคุมบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) รักษาระเบียบวินัยและส่งเสริมกิจการนักศึกษา

(4) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(5) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

การพ้นจากตำแหน่งอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 16(7) และเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย

มาตรา 23 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้สมควรปฏิบัติตามมาตรา 21 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี

มาตรา 24 ให้มีสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยกรรมการซึ่งคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย เลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดี และหน้าที่อื่นตามที่อธิการบดีมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยศิลปากรมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคี คือ ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 10 คน ประธานสภาคณาจารย์ ประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำรวม 11

คน ส่วนบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวน 15 คน (10 : 11 : 15) องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยศิลปากรนี้ มีลักษณะเหมือนกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งการบริหารงานของสภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งพอสมควร แต่จำนวนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกยังมีจำนวนน้อยกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นบุคคลภายในมหาวิทยาลัย

สำหรับกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีวาระอยู่ในตำแหน่ง 2 ปี แต่อาจจะได้รับเลือกตั้งใหม่อีกก็ได้

ในส่วนของตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายกำหนดให้เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีเพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมาย รวมทั้งมีสภาคณาจารย์ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อแนะนำอีกองค์กรหนึ่งด้วย กรณีวาระของอธิการบดีนั้นมีกำหนด 4 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน นอกจากนี้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากรยังได้กำหนดให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และกฎหมายอื่น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

ด้านคุณสมบัติของอธิการบดีมีความแตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ อยู่บ้างกล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าต้องมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภาอธิการบดีมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอก ต้องมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี ส่วนการดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยมาแล้วนั้น ให้สามารถดำรงตำแหน่งได้โดยไม่ต้องมีประสบการณ์อื่นประกอบ

กรณีอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีนอกจากจะต้องรับผิดชอบการบริหารงานอย่างกว้าง ๆ แล้ว ยังได้กำหนดเป็นรายชื่อเพื่อความชัดเจนเหมือนกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เพิ่มการรักษาระเบียบวินัยและส่งเสริมกิจการนักศึกษา ขึ้นมาอีกหนึ่งข้อเท่านั้น

ในการบริหารงานของอธิการบดี นอกจากมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีแบ่งเบาภาระในการบริหารงานแล้ว ยังมีสภาคณาจารย์ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดีด้วย

การพ้นจากตำแหน่งอธิการบดีให้เป็นไปตามวาระ 4 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย ส่วนกรณีรักษาราชการแทนอธิการบดีนั้น ให้อธิการบดีมอบหมายรองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายไว้ ให้ถือตามลำดับอาวุโสคือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี

8. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2522 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 4 ให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2511 เป็นมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ตามพระราชบัญญัตินี้ และคงมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยมีจำนวนไม่น้อยกว่าสิบเอ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน และ

(4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของแต่ละวิทยาเขต วิทยาเขตละไม่เกินสองคน

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 13(3) และ (4) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง หรืออาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีกได้

มาตรา 15(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและพิจารณาถอดถอนอธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด และรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดี หรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อช่วยกิจการตามที่อธิการบดีจะได้มอบหมาย

ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดีและรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และกฎหมายอื่น

มาตรา 19 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยจากผู้ซึ่งมีคุณสมบัติตามมาตรา 20

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

มาตรา 20 อธิการบดีและรองอธิการบดีต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านบริหารในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี หรือ

(2) ได้ปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่า ซึ่งต่ำกว่าปริญญาตาม (1) จากมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านบริหารในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

มาตรา 21 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบายระเบียบ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) รับผิดชอบ และให้ความเห็นแก่รองอธิการบดีประจำวิชาเขต คณะคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่อ

อย่างอื่น และผู้อำนวยการหรือหัวหน้าผู้รับผิดชอบในสถาบันการศึกษาชั้นสูง หรือสถาบันวิจัย
อื่นที่เข้าสมทบกับมหาวิทยาลัย

(3) ควบคุมการเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย
ให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(4) เป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(5) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
ต่อสภามหาวิทยาลัย

(6) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด เพื่อพิจารณาและเสนอ
ความเห็นในเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือเพื่อปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใด อันอยู่ในอำนาจและ
หน้าที่ของอธิการบดี

(7) ปฏิบัติหน้าที่ก่อนตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่
สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภา
มหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 15(7) และเมื่ออธิการบดีพ้นจาก
ตำแหน่งให้รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งพร้อมอธิการบดีด้วย

มาตรา 22 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้
รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดี
มอบหมาย เป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโส
สูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่
ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้
ว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย มีสภา
มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็น
ไตรภาคี คือประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารซึ่งประกอบด้วย อธิการบดี รอง
อธิการบดี คณะบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
ที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ส่วนกรรมการซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำของแต่ละ

วิชาเขต มีจำนวนไม่เกิน 4 คน (กำหนดให้มีได้วิชาเขตละไม่เกิน 2 คน) และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกมีจำนวนระหว่าง 11-15 คน ถ้าสามารถตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกได้มากเพียงใด ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของมหาวิทยาลัยมากขึ้นเพียงนั้น

กรรมการสภามหาวิทยาลัยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่อาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีกได้ และสภามหาวิทยาลัยนี้ถือเป็นองค์กรสำคัญในการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายให้เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีแบ่งเบาภาระในการบริหาร นอกจากนั้นกฎหมายหรือพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยและกฎหมายอื่น ทั้งนี้ เพื่อการบังคับบัญชาบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

การดำรงตำแหน่งของอธิการบดีมีวาระกำหนดไว้ 3 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน ส่วนคุณสมบัติของอธิการบดีกำหนดไว้คล้ายกับมหาวิทยาลัยศิลปากร กล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปัญญาเอก ต้องมีประสบการณ์สอนหรือการบริหารมหาวิทยาลัยประกอบด้วยไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปัญญาเอก ต้องมีประสบการณ์สอนหรือการบริหารในมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี

ด้านอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีนอกจากกำหนดให้รับผิดชอบบริหารงานของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปแล้ว ยังกำหนดไว้เป็นรายชื่อซึ่งส่วนมากเหมือนกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ได้เพิ่มเติมอีก 2 ประการคือ รับปรึกษาและให้ความเห็นแก่ผู้บริหารระดับต่าง ๆ กับการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาและเสนอ

ความเห็นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการบริหารงานของอธิการบดีจะมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีแบ่งเบาภาระการดำเนินงาน

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปตามวาระ 3 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย

กรณีรักษาการแทนอธิการบดีนั้น อธิการบดีเป็นผู้มอบหมายให้รองอธิการบดีคนหนึ่งคนใดเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้ามิได้มอบหมายไว้ให้ใช้ลำดับอาวุโส คือให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี

9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2517 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 4 ให้วิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษา พ.ศ. 2497 เป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามพระราชบัญญัตินี้และคงมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วยนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสำนัก ถ้ามี เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง กับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง มีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คน และไม่เกินเก้าคน

มาตรา 14 ให้นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 15(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และช่วยศาสตราจารย์

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย จะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

อธิการบดีนั้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย และให้ดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ การถอดถอนอธิการบดีก่อนครบวาระ ต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงถอดถอน

มาตรา 19 อธิการบดีและรองอธิการบดี ต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) ได้ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ

(2) ได้ปริญญาและได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัย หรือในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้ว รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

มาตรา 20 ในกรณีที่ตำแหน่งอธิการบดีว่างลง หรืออธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีรองอธิการบดี หรือรองอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สภามหาวิทยาลัยกำหนดกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งคนใดคนหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

มาตรา 21 เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น

กรณีอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีได้กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนในทางปฏิบัติด้านบริหารทางวิชาการจะมีคณะกรรมการประจำคณะต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการสำหรับการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 15(7) ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ (ปัจจุบันคือทบวงมหาวิทยาลัย) มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหาร มหาวิทยาลัยลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นสภาของผู้บริหาร คือ ประกอบด้วยผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสำนัก เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และมีกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนระหว่าง 4-9 คน องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้จะอยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหารเป็นส่วนใหญ่ เพราะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนน้อยกว่าผู้บริหาร ทำให้สภามหาวิทยาลัยขาดความเข้มแข็งในการบริหารงาน เป็นเหมือนองค์กรที่รับทราบการบริหารงานของอธิการบดี และดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น โดยภาพทั่วไปสภามหาวิทยาลัยจะมีบทบาทน้อยในการบริหารมหาวิทยาลัย

วาระของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมี 2 ปี ซึ่งเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่ง

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายกำหนดให้ผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และจะมีรองอธิการบดีเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระการบริหารได้ตามความเหมาะสม ส่วนวาระของการดำรงตำแหน่งอธิการบดีมีวาระ 2 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่อีกได้ไม่จำกัดวาระการเป็นซ้ำ

ด้านคุณสมบัติของอธิการบดีกำหนดไว้เหมือนกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอก ต้องมีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี นอกจากนี้ยังกำหนดให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีกำหนดไว้กว้าง ๆ ไม่มีลักษณะรายข้อเพราะในทางปฏิบัติมีคณะกรรมการประจำคณะวิชาต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการในส่วนของการบริหารทางวิชาการ ดังนั้นอธิการบดีจึงมีภาระหน้าที่ในการบริหารงานทั่วไป ซึ่งในการบริหารงานของอธิการบดีจะมีรองอธิการบดีเพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปตามวาระ 2 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย ส่วนกรณีรักษาการแทนเมื่ออธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้นั้น ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน แต่ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมายให้รองอธิการบดีเหมือนมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมาก คือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็นผู้รักษาการแทน

10. มหาวิทยาลัยบูรพา ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2533 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 11 ให้สภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสามคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสองคน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป
- (5) กรรมการและเลขานุการสภามหาวิทยาลัย จำนวนหนึ่งคน ซึ่งอธิการบดีเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี

(6) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนเจ็ดคน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย

มาตรา 13 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 11(3) (4) (5) และ (6) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกใหม่ก็ได้

มาตรา 14(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาเสนอเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และพิจารณาถอดถอนนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ อธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 17 ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมายก็ได้

จำนวนรองอธิการบดีตามวรรคหนึ่ง ให้มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน

เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น

มาตรา 18 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้สมควรสมบัติตามมาตรา 19

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ไม่ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามวรรคสอง อธิการบดีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ถูกลงโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง
- (4) กระทำความผิดอาญา จนได้รับโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (5) ถูกให้ออกจากราชการเพราะเหตุมีมลทิน หรือมีวามองในกรณีอื่นที่ถูกสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 19 อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้คือ

(1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ

(2) ได้ปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 20 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) รักษาระเบียบวินัย จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพของข้าราชการในมหาวิทยาลัย และส่งเสริมกิจการนิสิต

(4) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(5) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

มาตรา 21 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้มี

คุณสมบัติตามมาตรา 19 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี และให้นำความในวรรคสองของมาตรา 34 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 22 ให้มีสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยกรรมการซึ่งคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยเลือกจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดี และนำขึ้นก่อนตามทูลอภีการบดีมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่า มหาวิทยาลัยบูรพามีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็นไตรภาคี คือ ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร จำนวน 5 คน (มีอธิการบดีผู้บริหารจากการเลือกตั้ง 3 คน และเลือกจากรองอธิการบดี 1 คน) ฝ่ายคณาจารย์ประจำ 4 คน (มีประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย ประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย และรองศาสตราจารย์จากการเลือกตั้ง 2 คน) ฝ่ายบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน (5 : 4 : 7) องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้ทำให้สภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งในการบริหารมหาวิทยาลัยพอสมควร เพราะมีผู้บริหาร ตัวแทนคณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อรวมแล้วบุคลากรภายในที่เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีจำนวนมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

วาระการดำรงอธิการบดีของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยมีกำหนด 2 ปี แต่อาจได้รับเลือกตั้งใหม่อีกก็ได้

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีกฎหมายกำหนดให้เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย อาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย รวมทั้งมีสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดีอีกองค์กรหนึ่งด้วย

กรณีวาระการดำรงตำแหน่งของอธิการบดีมี 4 ปี และเป็นซ้ำได้ไม่เกิน 2 วาระ นอกจากนี้อธิการบดียังมีกฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีกำหนดไว้คล้ายกับมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยต้องมีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ด้านการสอนหรือบริหารประกอบกันด้วย กล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าต้องมีประสบการณ์สอนหรือการบริหารในสถาบันอุดมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องมีประสบการณ์สอนหรือการบริหารในสถาบันอุดมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

สำหรับอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีนอกจากรับผิดชอบด้านบริหารงานทั่วไปแล้ว ยังได้กำหนดไว้เป็นรายชื่อซึ่งเหมือนกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพียงแต่เพิ่มเติมการรักษาระเบียบ จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพของข้าราชการในมหาวิทยาลัยและส่งเสริมกิจการนิสิต ขึ้นอีกหนึ่งข้อเท่านั้น

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปวาระ 4 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้กำหนดการพ้นจากตำแหน่งด้วยการตาย ลาออก และการกระทำผิดต่าง ๆ ไว้ด้วย เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งไปพร้อมกัน

กรณีการรักษาราชการแทนอธิการบดีนั้น อธิการบดีมีอำนาจมอบหมายให้รองอธิการบดีคนหนึ่งคนใดเป็นผู้รักษาราชการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายไว้ ให้ถือตามลำดับอาวุโส คือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

11. มหาวิทยาลัยธนเรศวร ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธนเรศวร พ.ศ.2533
มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 11 ให้สภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสามคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก และผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสองคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป
- (5) กรรมการและเลขานุการสภามหาวิทยาลัย จำนวนหนึ่งคน ซึ่งอธิการบดีเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี
- (6) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนเจ็ดคน ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย

มาตรา 13 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 11(3) (4) (5) และ (6) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกใหม่ก็ได้

มาตรา 14(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และพิจารณาถอดถอนนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ อธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 17 ให้มอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมายก็ได้

จำนวนรองอธิการบดีตามวาระหนึ่ง ให้มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายอื่น

มาตรา 18 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้สมควรสมบัติตามมาตรา 19

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่หากได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามวรรคสอง อธิการบดีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ถูกลงโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง
- (4) กระทำความผิดอาญา จนได้รับโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (5) ถูกให้ออกจากราชการเพราะเหตุมึนเมา หรือมัวหมองในกรณีอื่นที่ถูกสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 19 อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้คือ

- (1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ
- (2) ได้ปริญญาขั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 20 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- (1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ

ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) รักษาระเบียบวินัย จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพของข้าราชการในมหาวิทยาลัย และส่งเสริมกิจการนิสิต

(4) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(5) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

มาตรา 21 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้สมควรสมบัติตามมาตรา 19 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี และให้นำความในวรรคสองของมาตรา 34 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 22 ให้มีสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยกรรมการซึ่งคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย เลือกจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดี และหน้าที่อื่นตามที่อธิการบดีมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนเรศวรที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดีนั้นเหมือนกับที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพาทุกประการ ทั้งนี้เพราะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งพร้อมกัน การประกาศใช้กฎหมายหลักคือพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยได้มีขึ้นวันเดียวกัน คือ วันที่ 29 กรกฎาคม 2533 ดังนั้นในส่วนของการ

วิเคราะห์จึงไม่จำเป็นต้องนำเสนอซ้ำอีก เพราะสามารถพิจารณาศึกษาได้จากการวิเคราะห์
ในส่วนของมหาวิทยาลัยบูรพาที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น

12. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
พ.ศ. 2533 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 6 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวง
มหาวิทยาลัย

มาตรา 12 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

(1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

(2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธาน

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัย และประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย

(3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสามคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรง
ตำแหน่งคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก และ
ผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

(4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสองคน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป

(5) กรรมการและเลขานุการสภามหาวิทยาลัย จำนวนหนึ่งคน ซึ่งอธิการบดี
เลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี

(6) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนเจ็ดคน ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัย

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา
12 (3) (4) (5) และ (6) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งหรืออาจได้รับเลือกใหม่ก็ได้

มาตรา 15 (7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาเพื่อทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และพิจารณาถอดถอนนายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภา
มหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ อธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 18 ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงาน
ของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดีและ

ผู้ช่วยอธิการบดี เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมายก็ได้
 จำนวนรองอธิการบดีตามวาระหนึ่ง ให้มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน
 เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และ
 รองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมาย
 อื่น

มาตรา 19 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจาก
 บุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 20

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามวรรคสอง อธิการบดีพ้นจาก
 ตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ถูกลงโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง
- (4) กระทำความผิดอาญา จนได้รับโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
 เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
- (5) ถูกให้ออกจากราชการเพราะเหตุมีมลทิน หรือมัวหมองในกรณีอื่นที่
 ถูกสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 20 อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี ต้องมีคุณสมบัติ
 ดังนี้คือ

- (1) ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น
 ที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่
 น้อยกว่าสามปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ
- (2) ได้ปริญญาชั้นหนึ่งชั้นใดหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน
 อุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหาร
 มาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง หรือเคย
 ดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 21 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- (1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
- (2) ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย
- (3) รักษาระเบียบวินัย จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพของข้าราชการในมหาวิทยาลัย และส่งเสริมกิจการนิสิต
- (4) เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป
- (5) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ต่อสภามหาวิทยาลัย
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่ สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

มาตรา 22 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติราชการได้ให้ รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดี มอบหมายเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโส สูงสุดเป็นผู้รักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี ตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้ มีคุณสมบัติตามมาตรา 20 เป็นผู้รักษาราชการแทนอธิการบดี และให้นำความในวรรคสอง ของมาตรา 35 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้มีสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยกรรมการซึ่ง คณะจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยเลือกจากคณะจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่อธิการบดี และหน้าที่อื่นตามที่อธิการบดีมอบหมาย

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่เกี่ยวกับตำแหน่ง อธิการบดีนั้น เหมือนกับที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพาและมหาวิทยาลัยนเรศวร ทุกประการ ทั้งนี้เพราะทั้ง 3 มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นพร้อม กัน มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยในวันที่ใกล้เคียงกัน แต่มหาวิทยาลัย

อุบลราชธานีประกาศใช้พระราชบัญญัติในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ก่อนมหาวิทยาลัยบูรพาและมหาวิทยาลัยนเรศวร 2 วัน โดยประกาศเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2533 ดังนั้นในส่วนของ การวิเคราะห์จึงไม่จำเป็นต้องนำเสนอซ้ำอีก เพราะสามารถพิจารณาได้จากการวิเคราะห์ใน ส่วนของมหาวิทยาลัยบูรพาที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น

13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 มีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็น กรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 12 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วยนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และเลขาธิการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ อธิการบดี รอง อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย ถ้ามี เป็น กรรมการสภามหาวิทยาลัยรามคำแหงโดยตำแหน่ง กับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง มีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คน และไม่เกินเก้าคน

มาตรา 13 นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรง คุณวุฒิดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ได้

มาตรา 14(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาแต่งตั้งและ ถอดถอนอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี รองคณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าภาควิชา ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์

มาตรา 17 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหาร งานของมหาวิทยาลัย จะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยก็ได้

อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภา มหาวิทยาลัย และให้ดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีก ก็ได้

มาตรา 18 อธิการบดีและรองอธิการบดีต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) ได้ปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจาก มหาวิทยาลัยอื่นหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ

(2) ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัย หรือได้ปริญญาหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ในมหาวิทยาลัย หรือในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ เคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบ

มาตรา 19 ในกรณีที่ตำแหน่งอธิการบดีว่างลงหรืออธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่ อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมายให้รองอธิการบดีที่มี อาวุโสเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีรองอธิการบดี ให้สภามหาวิทยาลัยกำหนดกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่งคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

มาตรา 20 เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชา ให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและ กฎหมายอื่น ๆ

กรณีอำนาจหน้าที่ของอธิการบดีได้กำหนดการบริหารไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วน ในทางปฏิบัติด้านบริหารงานวิชาการจะมีคณะกรรมการประจำคณะต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการ สำหรับการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี นอกจากเป็นไปตามวาระแล้ว สภามหาวิทยาลัยมี อำนาจถอดถอนอธิการบดีได้ตามมาตรา 14(7) ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ ว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็น สภาของผู้บริหาร เพราะประกอบด้วยเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อธิการบดี รอง อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และผู้อำนวยการสำนักในมหาวิทยาลัย (ด้ามี) เป็น กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง กับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวน ระหว่าง 4-9 คน องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้มีความเอื้อต่อผู้บริหารเฉพาะ อย่างถึงอธิการบดีมาก เพราะกรรมการสภามหาวิทยาลัยฝ่ายผู้บริหารมีจำนวนมากจนทำให้ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกไม่มีบทบาทในการบริหารมากนัก เนื่องจากมีจำนวนระหว่าง 4-9 คน เท่านั้น ด้วยเหตุนี้สภามหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงเป็นองค์กรที่รับทราบการดำเนินกิจกรรม

ของอธิการบดีและผู้บริหารมหาวิทยาลัยเท่านั้น ไม่มีบทบาทในการควบคุม หรือแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารมหาวิทยาลัยได้เท่าที่ควร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเช่นนี้จะขาดความเข้มแข็งในการบริหารงาน และเป็นเพียงทงผ่านของภารกิจต่าง ๆ ซึ่งมีกำหนดไว้แล้วในระเบียบราชการ

วาระของนายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมี 2 ปี แต่อาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ก็ได้ ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีได้กำหนดให้เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยอย่างกว้าง ๆ ไม่มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่เป็นรายข้อเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมาก โดยอธิการบดีจะมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ไม่จำกัดวาระ อย่างไรก็ดี เท่าที่ผ่านมามีเป็นประเพณีปฏิบัติที่อธิการบดีจะดำรงตำแหน่งซ้ำวาระไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ก็ตาม และในการบริหารงานของอธิการบดีจะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยก็ได้

เกี่ยวกับคุณสมบัติของอธิการบดีกำหนดไว้เหมือนกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมาก กล่าวคือ ถ้ามีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ แต่ถ้ามีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกจะต้องมีประสบการณ์ในสถาบันอุดมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี

นอกจากนี้ยังกำหนดให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดี และรองอธิการบดีเป็นรองอธิบดี ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบังคับบัญชาบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เป็นข้าราชการ

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปตามวาระ 2 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย ส่วนกรณีรักษาการแทนอธิการบดี ให้อธิการบดีมอบหมายให้รองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน แต่ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมายไว้ ให้ถือหลัก

อาวโสเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ คือให้รองอธิการบดีที่มีอาวโสเป็นผู้รักษาการแทน

14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2521 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

มาตรา 13 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วยนายกสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ปลัดทบวงมหาวิทยาลัยหรือผู้แทน อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์หรือผู้แทน ผู้ว่าการการสื่อสารแห่งประเทศไทยหรือผู้แทน และอธิการบดีซึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กรรมการสภาวิชาการซึ่งสภาวิชาการเลือกจำนวน 1 คน กับกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง มีจำนวนไม่น้อยกว่าสี่คน แต่ไม่เกินเก้าคน

มาตรา 14 นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งสองปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ได้

มาตรา 15(6) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่พิจารณาการแต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดีและศาสตราจารย์ประจำ

มาตรา 20 ให้มีอธิการบดีคนหนึ่ง เป็นมีบังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และจะมีรองอธิการบดีคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้เพื่อกำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยจากผู้ซึ่งได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งจากมหาวิทยาลัย หรือได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยอื่น หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง

อธิการบดีดำรงตำแหน่งสี่ปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่ก็ได้ การถอดถอนอธิการบดีก่อนครบวาระ ต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงถอดถอน

กรณีอำนาจหน้าที่ของอธิการบดีได้กำหนดการบริหารไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนในทางปฏิบัติด้านบริหารทางวิชาการจะมีสภาวิชาการและคณะกรรมการประจำสาขาวิชา

ต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการ

มาตรา 21 ในกรณีที่อธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมายให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็นผู้รักษาการแทน ในกรณีที่ไม่มีรองอธิการบดีหรือรองอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือในกรณีที่ตำแหน่งอธิการบดีว่างลง ให้นายกสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็น Lay Board เพราะมีกรรมการสภาอธิการบดีที่เป็นบุคคลภายนอกมากกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นบุคคลภายในมหาวิทยาลัย โดยบุคคลภายนอกประกอบด้วย ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์หรือผู้แทน ผู้ว่าการการสื่อสารแห่งประเทศไทยหรือผู้แทน และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนระหว่าง 4-9 คน ส่วนกรรมการสภามหาวิทยาลัยจากบุคคลภายในมหาวิทยาลัยมีเพียง 2 คน คือ อธิการบดี และกรรมการสภาวิชาการ ซึ่งสภาวิชาการเลือกจำนวน 1 คน นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระ 2 ปี แต่อาจแต่งตั้งใหม่ซ้ำก็ได้

ข้อสังเกตประการหนึ่งของสภามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คือ มีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนและโทรคมนาคม ทั้งนี้เพราะเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่สอนแบบทางไกล โครใช้สื่อในหลายลักษณะ การมีผู้แทนจากหน่วยงานดังกล่าวเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน และเป็นองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ ที่เคยก่อตั้งมาแล้ว

นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชยังมีสภาวิชาการองค์กรหนึ่ง ทำหน้าที่บริหารงานทางวิชาการเป็นหลัก แต่มีอำนาจหน้าที่อีกประการหนึ่ง คือ เสนอแนะการแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้สภาวิชาการมีบทบาทสัมพันธ์กับสภา

มหาวิทยาลัยในส่วนนี้ ประกอบกับในสภาวิชาการเมื่อการบดีเป็นประธานสภาวิชาการด้วยแล้ว จึงเป็นที่น่าศึกษาว่าอธิการบดีอาจใช้อำนาจของประธานสภาวิชาการเสนอแนะบุคคลที่มี ส่วนสนับสนุนตนเองมา เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ หรืออย่างน้อยต้องมีอิทธิพล ต่อการเสนอแนะกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของกรรมการสภาวิชาการทั้งหมด ดังนั้นถึงแม้ในสภามหาวิทยาลัยจะมีบุคคลในมหาวิทยาลัยเพียง 2 คน แต่เมื่ออธิการบดี สามารถใช้สภาวิชาการเป็นฐานสนับสนุน ย่อมมีโอกาสใช้จำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4-9 คน มาเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้ หากเป็นเช่นนี้ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยจะไม่แตกต่างจากสภาของผู้บริหาร หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสภาของอธิการบดี นั่นเอง

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำหนดให้เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการให้อำนาจหน้าที่อย่างกว้าง ๆ ไม่มีการกำหนดไว้เฉพาะเป็นรายข้อเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ ส่วนการบริหารงานทางวิชาการมีสภาวิชาการเป็นองค์กรที่จัดดำเนินการร่วมกับสาขาวิชาต่าง ๆ และมีรองอธิการบดีเพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีจะมอบหมาย

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่มีกฎหมายกำหนดให้ถือว่าเป็นอธิการบดีหรือต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่เกี่ยวกับข้าราชการใด ๆ ดังนั้นจึงไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นข้าราชการหรือบุคคลในมหาวิทยาลัยเท่านั้น บุคคลภายนอกที่ไม่ใช่ข้าราชการก็อาจได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ และส่งผลถึงเกณฑ์อายุซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเกิน 60 ปีหรือไม่ด้วย ส่วนวาระการดำรงตำแหน่งของอธิการบดีมี 4 ปี แต่จะแต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ ไม่มีข้อจำกัดการเป็นซ้ำวาระเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีเป็นไปตามวาระ 4 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย ส่วนการศึกษากฎหมายบทนออธิการบดีนั้นมีลักษณะเหมือนในมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ ให้อธิการบดีเป็นผู้มอบหมายให้รองอธิการบดีคนหนึ่งคนใดเป็นผู้รักษาการแทน แต่ถ้าไม่ได้มอบหมายไว้ให้ใช้หลักอาวุโส คือ ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ.2533 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษ ส่งเสริมวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มาตรา 14 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสองคน ซึ่งสภาวิชาการเลือกจากกรรมการสภาวิชาการ
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนห้าคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ
- (5) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบสองคน ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอกและในจำนวนนี้จะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนสี่คน

มาตรา 16(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และพิจารณากดออกนอกระบบ ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 17 ให้มีสภาวิชาการ ประกอบด้วย

- (1) ประธานสภาวิชาการ ได้แก่ อธิการบดี
- (2) กรรมการสภาวิชาการโดยตำแหน่ง ได้แก่ คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าสำนักวิชา สถาบัน หรือศูนย์ และศาสตราจารย์
- (3) กรรมการสภาวิชาการ ที่คณาจารย์ประจำเลือกจากคณาจารย์ประจำสำนักวิชา สำนักวิชาละสามคน

มาตรา 18 กรรมการสภาวิชาการตามมาตรา 17(3) มีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี แต่อาจได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 21 ให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบการบริหารของมหาวิทยาลัย และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี ตามจำนวนที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดก็ได้ เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมาย

มาตรา 22 อธิการบดีนั้นจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 23

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งใหม่อีกก็ได้

มาตรา 23 อธิการบดีและรองอธิการบดีต้องมีคุณสมบัติได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่า จากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองและได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง

มาตรา 24 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อกำหนด ข้อบังคับ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

(2) ความประพฤติ การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(3) บรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

(4) จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยและดูแลให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและแผน รวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

(5) จัดหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ

(6) เป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป

(7) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยต่อสภามหาวิทยาลัย

(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่ สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

กรรมการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดี ถือเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย เพราะอธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ใหม่อีกได้ไม่จำกัดวาระ เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดี พ้นจากตำแหน่งด้วย

มาตรา 25 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดี มอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีไม่ได้มอบหมายให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสเป็น ผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาการอธิการบดีตามความ ในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติตาม มาตรา 23 เป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ ว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีฐานะเป็นนิติบุคคล และการบริหารงานไม่อยู่ในระบบ ราชการ กล่าวคือ จากเหตุผลของการตราพระราชบัญญัติได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยมีการ บริหารที่มีอิสระและความคล่องตัวมากกว่าที่มหาวิทยาลัยของรัฐมีอยู่ในขณะนี้ ดังนั้นจึงมี บทบัญญัติในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีให้อำนาจมหาวิทยาลัยดำเนินกิจการ ด้วยตนเองได้อย่างกว้างขวางภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย เฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการเงินและรายได้ของมหาวิทยาลัยไม่เป็นรายได้ที่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังตาม กฎหมายว่าด้วยเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีสภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรสูงสุดในการ บริหารงานของมหาวิทยาลัย ลักษณะของสภามหาวิทยาลัยเป็น Lay Board เพราะมี กรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นบุคคลภายนอกมากกว่ากรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นบุคคล ภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แต่มีจำนวนกรรมการ ที่มาจากคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยมากกว่า โดยบุคคลภายนอกประกอบด้วย ประธาน

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และผู้ทรงคุณวุฒิ ระหว่าง 9-12 คน ซึ่งในจำนวนนี้ 4 คนต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนกรรมการที่เป็นบุคคลในมหาวิทยาลัยได้แก่ อธิการบดี ตัวแทนจากสภาวิชาชีพ 2 คน และตัวแทนคณาจารย์ประจำ 5 คน

กรณีองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในลักษณะนี้อาจเป็นไตรภาคีได้ เพราะมีการรวมสภามหาวิทยาลัยจากบุคคล 3 ฝ่าย คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ประจำ และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก แต่เมื่อรวมจำนวนผู้บริหารกับคณาจารย์ประจำซึ่งเป็นบุคลากรในมหาวิทยาลัยแล้วมีจำนวนน้อยกว่าผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลภายนอก จึงถือว่าเป็น Lay Board ได้อีกลักษณะหนึ่ง นอกจากนี้องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยยังเป็นไปตามวัตถุประสงค์และลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัย เพราะมีตัวแทนจากสภาอุตสาหกรรมและหอการค้าแห่งประเทศไทย ทำให้สอดคล้องกับการเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีที่มุ่งสนับสนุนอุตสาหกรรมและการค้าของประเทศ เมื่อพิจารณาภาพรวมของสภามหาวิทยาลัยนับว่าเป็นองค์การบริหารที่มีความเข้มแข็ง มีอิสระในการบริหารและจะเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยได้อย่างมาก เหมือนกันสภามหาวิทยาลัยของต่างประเทศเช่นมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ เป็นต้น

องค์การสำคัญอีกองค์หนึ่ง คือสภาวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักในการบริหารงานด้านวิชาการ ซึ่งมีองค์ประกอบแตกต่างจากสภาวิชาชีพของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมีตัวแทนคณาจารย์ประจำสำนักวิชามากกว่า และมีตัวแทนในสภามหาวิทยาลัยมากกว่า ประการสำคัญคือ สภาวิชาชีพของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีไม่มีอำนาจแนะนำการแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเหมือนเช่นในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ทำให้สภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีเอกภาพและเป็นกลางมากกว่า เนื่องจากไม่มีอิทธิพลของสภาวิชาชีพมาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม

สำหรับตำแหน่งอธิการบดีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกำหนดให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยทั่วไป และอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดีเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระการบริหารงานของอธิการบดีได้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดอำนาจและหน้าที่เป็นรายข้อซึ่งส่วนมากเหมือนกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ แต่ได้เพิ่มเติมอีก 3 ข้อ ได้แก่ การบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง การจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และจัดการทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนภารกิจของมหาวิทยาลัย

กรณีวาระของอธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่อีกได้ โดยไม่จำกัดการเป็นซ้ำวาระ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้อย่างต่อเนื่อง สามารถบริหารงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระยะยาว และช่วยให้นักศึกษามหาวิทยาลัยได้มีพัฒนาการอย่างสม่ำเสมอในอนาคตและในทางตรงข้าม หากได้บุคคลที่คัดสรรความสามารถหรือหมดความกระตือรือร้นในการบริหารงานมาเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยก็ต้องทนต่อปัญหาต่าง ๆ จนกว่าจะหมดวาระของอธิการบดีหรือสภามหาวิทยาลัยใช้อำนาจถอดถอน ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัยจะต้องมีมาตรการคัดเลือกผู้เข้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีให้เหมาะสม ดำเนินการอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

ส่วนการกำหนดให้ถือว่าอธิการบดีเป็นอธิบดีไม่มีปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ฉะนั้นจึงเป็นการเปิดกว้างให้บุคคลทั้งภายในมหาวิทยาลัยหรือนอกมหาวิทยาลัย จะเป็นข้าราชการหรือไม่เป็นข้าราชการก็มีโอกาสเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ และส่งผลต่อเกณฑ์อายุของอธิการบดีซึ่งไม่มีข้อจำกัด แม้อายุมากกว่า 60 ปี ถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์การสรรหา ส่อมดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ และเมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นถึงความเปิดกว้างในการสรรหาอธิการบดี กล่าวคือ ผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีนั้นมีวุฒิปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าก็ได้ โดยไม่จำกัดต้องเป็นวุฒิปริญญาเอกหรือปริญญาโท แต่ต้องมีประสบการณ์สอนหรือด้านบริหารสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี การกำหนดไว้เช่นนี้ทำให้สามารถสรรหาบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้กว้างขวางกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐในระบบราชการทุกแห่ง และอาจดำเนินการสรรหาไปทั่วโลกก็ได้เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงทั้งหลายในประเทศสหรัฐอเมริกา

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีให้เป็นไปเมื่อครบวาระ 4 ปี และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย ส่วนกรมรักษาการแทนนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ กล่าวคือ ให้อธิการบดีมอบหมายรองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายไว้ ให้ถือหลักอาวุโสโดยให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

16. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ. 2535 มีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 5 วรรคสอง ให้มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษ ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง มีภารกิจทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและทะนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม

มาตรา 14 ให้มีสภามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

- (1) นายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
- (2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง ได้แก่ อธิการบดี
- (3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย จำนวนสองคน ซึ่งสภาวิชาการเลือกจากกรรมการสภาวิชาการ
- (4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยจำนวนสามคน ซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ
- (5) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบสองคน ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลภายนอก และในจำนวนนี้จะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคใต้จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสามคนที่ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอแต่งตั้ง

มาตรา 15 นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 14 (3) (4) และ (5) มีวาระการดำรงอธิการบดีสามปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง หรืออาจได้รับเลือกหรือได้รับเลือกตั้งใหม่อีกได้

มาตรา 16(7) สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่พิจารณาค่าเน้นการเพื่
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและพิจารณาคดคนอธิการบดี ศาสตราจารย์ และ
ศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 17 ให้มีสภาวิชาการ ประกอบด้วย

(1) ประธานสภาวิชาการ ใ้คนกั อธิการบดี

(2) กรรมการสภาวิชาการโดยตำแหน่ง ใ้คนกั คณบดี ผู้อำนวยการ
สถาบัน ผู้อำนวยการศูนย์ หัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าสำนักวิชา
สถาบันหรือศูนย์ และศาสตราจารย์

(3) กรรมการสภาวิชาการ ที่คณาจารย์ประจำเลือกจากคณาจารย์ประจำ
สำนักวิชา สำนักวิชาละสองคน

มาตรา 21 ให้มีอธิการบดีเป็นมีบังคับบัญชาสูงสุดและรับผิดชอบการบริหาร
งานของมหาวิทยาลัยและอาจมีรองอธิการบดีหรือผู้ช่วยอธิการบดี หรือจะมีทั้งรองอธิการบดี
และผู้ช่วยอธิการบดี ตามจำนวนที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดก็ได้ เพื่อกำหนดและรับผิดชอบ
ตามที่อธิการบดีมอบหมาย

มาตรา 22 อธิการบดีนั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจาก
บุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 23

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
แต่งตั้งใหม่อีกได้

นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ อธิการบดีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำ
โดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

(4) เป็นบุคคลล้มละลาย

(5) เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

มาตรา 23 อธิการบดีและรองอธิการบดีต้องมีคุณสมบัติได้รับปริญญาชั้นใด
ชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และ
ได้ทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัย

รับรอง และมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา 24 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

- (1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย
- (2) ควบคุมดูแลการ การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย
- (3) บรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย
- (4) จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยและปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน รวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย
- (5) จัดหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาสนับสนุนการดำเนินการกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ
- (6) เป็นหัวหน้าของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป
- (7) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ต่อสภามหาวิทยาลัย
- (8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัยหรือตามที่ สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

กรณีการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีตามวาระ 4 ปี นั้นอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้โดยไม่จำกัดวาระ และเมื่ออธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วย

มาตรา 25 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือไม่มีผู้รักษาการแทนอธิการบดีตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งผู้สมควรปฏิบัติตาม มาตรา 23 เป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี มีความคล้าย
กับที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เพราะมหาวิทยาลัยดังกล่าว
เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่เป็นระบบราชการ มี
การบริหารงานที่เป็นอิสระคล่องตัวสามารถบริหารการเงินได้เอง มีสภามหาวิทยาลัยและ
สภาวิชาการเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี แต่ต่างกันที่วาระของสภา
มหาวิทยาลัยและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวาระ 3 ปี ส่วนสภามหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารีมีวาระ 2 ปี เช่นเดียวกับสภามหาวิทยาลัยทั้งหลายในมหาวิทยาลัยของรัฐ
ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งคือ มีการกำหนดให้อธิการบดีพ้นจากตำแหน่งเพราะการลาออก
โทษจำคุก ล้มละลาย และเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถไว้ด้วย ซึ่งใน
ส่วนนี้ไม่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี สำหรับส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ
ตำแหน่งอธิการบดี นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้นเหมือนกับที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในพระราชบัญญัติ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทั้งสิ้น

17. มหาวิทยาลัยเอกชน ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522
ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญและเกี่ยวกับตำแหน่งอธิการบดี ดังนี้

มาตรา 12 เมื่อรัฐมนตรีได้ออกใบอนุญาตให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
แก่ผู้ขอรับใบอนุญาตแล้ว ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเป็นนิติบุคคลนับแต่วันที่รัฐมนตรีได้ออกใบ
อนุญาต

การออกใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาตให้จัดตั้ง หรือเปลี่ยนแปลง หรือ
เปลี่ยนแปลงประเภทสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 20 ให้มีคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคณะหนึ่ง ประกอบด้วย
ด้วยปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะ
กรรมการการศึกษาแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และบุคคลซึ่งคณะ
รัฐมนตรีแต่งตั้งอีกไม่น้อยกว่าเก้าคน แต่ไม่เกินสิบสองคน เป็นกรรมการ

บุคคลซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าหกคนต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
จากภาคเอกชน และในจำนวนนี้จะต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิจากบรรดาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
อย่างน้อยสามคน

มาตรา 21 กรรมการสถาบันซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี

มาตรา 25 คณะกรรมการสถาบันมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่พระราชบัญญัติกำหนดให้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถาบัน
 - (2) ให้ความเห็นหรือคำแนะนำแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง พระราชบัญญัติ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - (3) พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานการศึกษาและวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด
 - (4) พิจารณาหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด
 - (5) พิจารณาให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการเสนอให้ปริญญาเกิตติมศักดิ์ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
 - (6) ปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสถาบัน
- มาตรา 26 ให้สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการสถาบัน

มาตรา 28 ให้มีสภาสถาบันประกอบด้วย

- (1) ผู้บริหารสถาบันเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
- (2) กรรมการไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินสิบเอ็ดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำแนะนำของผู้รับใบอนุญาต
- (3) กรรมการไม่เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนตาม (1) และ (2) รวมกัน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถาบัน

มาตรา 30 กรรมการสภาสถาบันตามมาตรา 28(2) และ (3) อยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี

มาตรา 33 สภาสถาบันมีอำนาจหน้าที่วางนโยบายและควบคุมปฏิบัติการทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อำนาจหน้าที่เช่นนี้ให้รวมถึง (7) แต่งตั้งและถอดถอนผู้บริหารสถาบัน

มาตรา 35 ให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีผู้บริหารสถาบันคนหนึ่งเป็น
ผู้ปกครองบังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปตาม
กฎหมาย นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและมติสภา
สถาบันกำหนดหรือมอบหมายและจะมีรองผู้บริหารสถาบันคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ เพื่อกำ
หน้าทูลและรับผิดชอบตามที่ผู้บริหารสถาบันมอบหมาย

รองผู้บริหารสถาบันต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้บริหารสถาบัน และให้
ผู้บริหารสถาบันเป็นผู้เสนอแต่งตั้งและถอดถอนรองผู้บริหารสถาบันต่อสภาสถาบัน
เมื่อผู้บริหารสถาบันพ้นจากตำแหน่งให้รองผู้บริหารสถาบันพ้นจากตำแหน่ง
ด้วย

มาตรา 36 การแต่งตั้งผู้บริหารสถาบัน สภาสถาบันต้องแต่งตั้งจากผู้ที่มี
คุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 37 และส่งสำเนาคำสั่งและหลักฐานประกอบ
การแต่งตั้งให้ทบวงมหาวิทยาลัยทราบภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันแต่งตั้ง

มาตรา 37 ผู้บริหารสถาบันต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม
ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี
- (2) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการสอนหรือการ
บริหารในสถาบันอุดมศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา
โทหรือเทียบเท่า
- (3) ไม่เป็นโรคตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- (4) ไม่เป็นผู้มีหรือเคยมีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรม
อันดี
- (5) ไม่เป็นผู้มีภักดีหรือเลื่อมใสในลัทธิที่เป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความ
ปลอดภัยของประเทศ หรือขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญ
- (6) ไม่เป็นผู้วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (7) ไม่เป็นผู้เคยถูกออกจากงานหรือราชการเพราะมีความผิด เว้นแต่
รัฐมนตรีเห็นว่าความผิดนั้นไม่ขัดต่อการเป็นผู้บริหารสถาบัน
- (8) ไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือโดยคำสั่งที่
ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่คณะกรรมการสถาบันเห็นว่าไม่ขัด

ข้อดีธรรมอันดีของประชาชน หรือความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 38 ในกรณีที่ผู้บริหารสถานไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองผู้บริหารสถานเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองผู้บริหารสถานหลายคน ให้รองผู้บริหารสถาน ซึ่งผู้บริหารสถานมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าผู้บริหารสถานมิได้มอบหมาย ให้รองผู้บริหารสถานซึ่งมีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้บริหารสถาน หรือไม่มีผู้รักษาการแทนผู้บริหารสถานตามวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สภาสถาบันแต่งตั้งผู้ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 37 เป็นผู้รักษาการแทนผู้บริหารสถาน

มาตรา 39 ผู้บริหารสถานมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ควบคุมดูแลกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(2) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(3) ควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(4) จัดทำทะเบียนคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ตามแบบที่กำหนดในกฎทวง

(5) ควบคุมการเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(6) เป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในกิจการทั่วไป

(7) จัดทำรายงานประจำปีและรายงานอื่น ๆ ตามที่สภาสถาบันหรือรัฐมนตรีกำหนด

(8) รักษาวิสัยทัศน์ของนักศึกษา และระมัดระวังมิให้มีการดำเนินการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อย วัฒนธรรมของชาติ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในบริเวณสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

(9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบ ข้อบังคับ และข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หน้าที่ที่สภาสถาบันมอบหมาย และหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(10) ดำเนินกิจการอื่นอันเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งกระทำ

มาตรา 76 เมื่อรัฐมนตรีมีคำสั่งควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใดแล้ว ห้ามมิให้ผู้บริหารสถาบัน คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นปฏิบัติหน้าที่ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นต่อไป เว้นแต่คณะกรรมการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จะได้มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป และให้ผู้บริหารสถาบัน คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จัดการอันสมควรเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ดูแลรักษาทรัพย์สินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและส่งมอบทรัพย์สินพร้อมด้วยสมุดบัญชี เอกสารและสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับกิจการของทรัพย์สินของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้แก่คณะกรรมการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยมิชักช้า

มาตรา 85 เมื่อปรากฏว่าผู้บริหารสถาบัน

- (1) ชาติคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 37
- (2) ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 39(4) หรือ (7) มาตรา 44 มาตรา 62 มาตรา 63 มาตรา 73 หรือมาตรา 76 หรือข้อบังคับหรือข้อกำหนดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- (3) ดำเนินกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในลักษณะที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย วัฒนธรรมของชาติ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ให้สภาสถาบันดำเนินการสอบสวนตามข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ถ้าเห็นว่าผู้บริหารสถาบันชาติคุณสมบัติ มีลักษณะต้องห้าม กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม (2) หรือดำเนินกิจการตาม (3) ให้สภาสถาบันถอดถอนผู้บริหารสถาบันจากตำแหน่งภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ทราบผลการสอบสวน ถ้าสภาสถาบันไม่ดำเนินการดังกล่าว รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถาบันอาจมีคำสั่งถอดถอนผู้บริหารสถาบันผู้นั้นจากตำแหน่งได้

มาตรา 87 ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะเลิกดำเนินการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้แจ้งความประสงค์เป็นหนังสือพร้อมทั้งเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องเลิกกิจการและแผนการจัดการศึกษาของนักศึกษาที่เหลืออยู่ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่อรัฐมนตรีก่อนสิ้นปีการศึกษาไว้ไม่น้อยกว่าสามเดือน

การเลิกสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จากพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งอธิการบดี วิเคราะห์ได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย สถาบัน หรือวิทยาลัย มีกฎหมายกำหนดให้เป็นนิติบุคคล และเมื่อรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยได้ออกใบอนุญาตให้จัดตั้งแล้วต้องมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้ได้รับทราบทั่วกัน เพราะมหาวิทยาลัยเอกชนอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับเดียวกัน เมื่อมีการจัดตั้งต้องประกาศให้ทราบเป็นการเฉพาะของแต่ละแห่ง ซึ่งไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติของตนเองแต่ละแห่งจะได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษตามพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ แล้ว ดังนั้นกรณีของมหาวิทยาลัยเอกชนในส่วนของกฎหมายจึงมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา 2 ครั้ง คือครั้งแรกประกาศเมื่อใช้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่เป็นกฎหมายหลักของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งหลาย และครั้งที่สองเมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนในแต่ละแห่ง

สำหรับองค์กรที่สำคัญในมหาวิทยาลัยเอกชนมี 2 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการสถาบันและสภาสถาบัน โดยคณะกรรมการสถาบันประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงทางการศึกษา เลขาธิการข้าราชการพลเรือน และบุคคลที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งระหว่าง 9-12 คน คณะกรรมการสถาบันมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลการบริหารงานของมหาวิทยาลัยเอกชนในด้านต่าง ๆ และถือว่าเป็นคณะกรรมการของรัฐที่กำหนดให้ดูแลมหาวิทยาลัยเอกชนโดยเฉพาะ ส่วนสภาสถาบันเป็นคณะกรรมการของแต่ละมหาวิทยาลัยที่เป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารมหาวิทยาลัยเอกชนแต่ละแห่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยเอกชนทุกแห่งจะมีสภาสถาบันของตนเอง ประกอบด้วยผู้บริหารซึ่งหมายถึงอธิการบดี กรณีของมหาวิทยาลัยเอกชน กรรมการระหว่าง 5-11 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยคำแนะนำของผู้รับใบอนุญาต และกรรมการไม่เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนอธิการบดีรวมกับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถาบัน เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบของสภาสถาบันนับว่าเอื้อประโยชน์ต่อผู้บริหารสถาบันหรืออธิการบดีเป็นอย่างมาก เพราะจำนวนกรรมการสภาสถาบันฝ่ายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีจำนวนมากกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถาบันซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ ดังนั้นผู้บริหารสถาบันจึงสามารถดำเนินการตามนโยบายบริหารได้อย่างคล่องตัวและเป็นอิสระ เพียงแต่มีการตรวจสอบและให้คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนของรัฐเท่านั้น

ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไม่ปรากฏคำว่า "อธิการบดี" เพราะเป็นกฎหมายหลักที่ใช้กับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในทุก ระดับ ได้แก่ ระดับมหาวิทยาลัย สถาบัน และวิทยาลัย ซึ่งมีกฎกระทรวงให้รายละเอียดระดับของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนไว้เป็นการเฉพาะโดยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 1 แล้ว ดังนั้นคำว่า "ผู้บริหารสถาบัน" ในที่นี้จึงหมายถึง "อธิการบดี" ด้วยนั่นเอง

ในส่วนของตำแหน่งผู้บริหารสถาบันหรืออธิการบดีของมหาวิทยาลัยเอกชนถือว่าเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย และจะมีรองอธิการบดีเป็นผู้แบ่งเบาภาระด้วยก็ได้ อธิการบดีและรองอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเอกชนได้รับการแต่งตั้งจากสภาสถาบันโดยต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี สำเร็จปริญญาตรีต้องมีประสบการณ์สอนหรือบริหารสถาบันอุดมศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่ดีสำเร็จปริญญาโทหรือเทียบเท่าขึ้นไปไม่ต้องมีประสบการณ์ใด ๆ ประกอบ นอกจากนี้ต้องไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่มีความประพฤติเสื่อมเสีย ไม่เป็นกบฏต่อสังคม ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือไม่เคยทำความผิดร้ายแรงถึงต้องโทษจำคุก

ด้านอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีมหาวิทยาลัยเอกชนมีลักษณะส่วนใหญ่เหมือนกับที่กำหนดไว้ในมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ได้เพิ่มเติมอำนาจการถอดถอนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ได้เอง หน้าที่การรักษาวินัยของนักศึกษาไม่ให้เป็นกบฏต่อสังคม และการจัดทำทะเบียนบุคลากรนักศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีเกิดจากการถอดถอนของสภาสถาบัน เมื่อมีคำสั่งจากรัฐมนตรีให้ควบคุมมหาวิทยาลัย เมื่ออธิการบดีขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะห้ามตามกฎหมายและเมื่อผู้รับใบอนุญาตของมหาวิทยาลัยเลิกดำเนินกิจการ ทั้งนี้จะทำให้รองอธิการบดีพ้นจากตำแหน่งไปพร้อมกับอธิการบดีด้วย

กรณีรักษาการแทนอธิการบดีในมหาวิทยาลัยเอกชนได้ใช้หลักเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมาก กล่าวคือ ถ้าอธิการบดีไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้มอบหมายรองอธิการบดีคนใดคนหนึ่งรักษาการแทน แต่ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมายไว้ ให้ใช้หลักอาวุโส โดยให้รองอธิการบดีซึ่งมีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

จากที่นำเสนอสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่าง ๆ พร้อมทั้ง
การวิเคราะห์มาฉนั้น เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้นจะได้ประมวลสรุปสาระสำคัญของทุก
มหาวิทยาลัยซึ่งขอแสดงเป็นตารางวิเคราะห์ในบางส่วน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพนิติบุคคลและฐานะของมหาวิทยาลัยกับอธิการบดี

มหาวิทยาลัย	สภาพนิติบุคคล	ฐานะเป็นกรม	อธิการบดีเป็นอธิบดี
1. จุฬาลงกรณ์	มาตรา 4	ไม่มี	มาตรา 18 วรรค 2
2. เกษตรศาสตร์	มาตรา 4	มาตรา 4	มาตรา 21
3. ขอนแก่น	มาตรา 4	มาตรา 4	มาตรา 18 วรรค 2
4. เชียงใหม่	มาตรา 4	ไม่มี	มาตรา 18 วรรค 2
5. ธรรมศาสตร์	มาตรา 4	ไม่มี	มาตรา 20 วรรค 2
6. มหิดล	มาตรา 4	ไม่มี	ไม่มี
7. ศิลปากร	มาตรา 4	ไม่มี	มาตรา 19 วรรค 2
8. สงขลานครินทร์	มาตรา 4	มาตรา 4	มาตรา 18 วรรค 2
9. ศรีนครินทรวิโรฒ	มาตรา 4	มาตรา 4	มาตรา 21
10. บุรพา	มาตรา 5	มาตรา 5	มาตรา 17 วรรค 3
11. นเรศวร	มาตรา 5	มาตรา 5	มาตรา 17 วรรค 3
12. อุบลราชธานี	มาตรา 6 วรรค 2	มาตรา 6 วรรค 2	มาตรา 18 วรรค 3
13. รามคำแหง	มาตรา 5 วรรค 2	มาตรา 5 วรรค 2	มาตรา 20
14. สุโขทัยธรรมมาธิราช	มาตรา 5 วรรค 2	มาตรา 5 วรรค 2	ไม่มี
15. เทคโนโลยีสุรนารี	มาตรา 5 วรรค 2	ไม่มี	ไม่มี
16. วลัยลักษณ์	มาตรา 5 วรรค 2	ไม่มี	ไม่มี
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	มาตรา 12	ไม่มี	ไม่มี

วรรคแรก

จากข้อมูลสรุปในตารางดังกล่าว วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่ง กฎหมาย (พระราชบัญญัติ) กำหนดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งถือเป็นบุคคลที่กฎหมายรับรอง ให้มีสิทธิและหน้าที่ได้ตามกฎหมาย สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนก็มีฐานะเป็นนิติบุคคลด้วย ส่วนเจ้าของกิจการนั้นอาจเป็นของเจ้าของคนเดียว เป็นสมาคม เป็นมูลนิธิ หรือเป็นบริษัทก็ได้

ลักษณะที่มีฐานะเป็นกรมส่วนมากกำหนดไว้จำนวน 9 แห่ง และไม่ได้กำหนดไว้ 7 แห่ง โดยมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 11 แห่ง ก็ไม่ได้มีฐานะเป็นกรมเช่นเดียวกัน ส่วนการที่อธิการบดีมีฐานะเป็นอธิบดีนั้น มหาวิทยาลัยของรัฐกำหนดไว้เป็นส่วนมากจำนวน 10 แห่ง และไม่ได้กำหนดไว้จำนวน 6 แห่ง เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยทั้ง 11 แห่ง อธิการบดีที่ไม่มีฐานะเป็นอธิบดีแต่อย่างใด

ข้อสังเกตมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมากยังบริหารที่ติดกับระบบราชการ จึงได้บัญญัติให้มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นกรม และอธิการบดีมีฐานะเป็นอธิบดีส่วนมาก ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการบริหารงานราชการแผ่นดิน ซึ่งในคัมภีระราชบัญญัติส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้กำหนดให้เชื่อมโยงไปใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้ตำแหน่งอธิการบดีมักจะเป็นข้าราชการหรืออาจารย์ของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ และจะยอมรับบุคคลภายนอกที่ไม่เป็นข้าราชการได้ยากมาก

สำหรับกรณีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยกำหนดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นกรม และไม่ได้กำหนดให้อธิการบดีมีฐานะเป็นอธิบดีโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นการเปิดกว้างให้บุคคลใด ๆ ก็ได้ สามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งอธิการบดีถ้ามีความรู้ความสามารถและเข้าหลักเกณฑ์อื่นซึ่งแต่ละมหาวิทยาลัยจะได้พึงกำหนดไว้ โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นข้าราชการ และมีอายุไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้แสวงหาบุคคลที่มีลักษณะเป็นนักบริหารอุดมศึกษาซึ่งได้อย่างกว้างขวาง เหมือนกับการสรรหาอธิการบดีในต่างประเทศ ซึ่งจะเป็รูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยกำกับของรัฐที่ไม่เป็นระบบราชการต่อไปในอนาคต

ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชน แม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดให้มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นกรม และอธิการบดีไม่มีฐานะเป็นอธิบดี หรือไม่เป็ข้าราชการ ซึ่งทำให้เกิดสภาพคล่องตัวในการบริหารมหาวิทยาลัยอย่างมาก เพราะไม่ต้องติดกับระบบราชการ และน่าจะสามารมีรูปแบบหรือวิธีการได้มาอย่างกว้างขวางเหมือนในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ แต่ในทางปฏิบัติ

จริงปรากฏว่ามหาวิทยาลัยเอกชนของประเทศไทย การได้มาของตำแหน่งอธิการบดีขึ้นอยู่กับเจ้าของกิจการ โดยผ่านกระบวนการของสภาสถาบันที่เจ้าของใช้เป็นกลไกในการแต่งตั้งอธิการบดีได้ ดังนั้นถ้าเจ้าของมีความรู้ความสามารถในการบริหารการศึกษาก็จะดำรงตำแหน่งอธิการบดีเอง แต่หากเป็นมูลนิธิ สมาคม หรือหอการค้า คณะกรรมการของนิติบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้เลือกตัวอธิการบดีเอง มิได้มีการสรรหาอย่างกว้างขวางอย่างที่ควรจะเป็น

ด้านการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ให้เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย หรือสภาสถาบัน เป็นผู้ดำเนินการ โดยมหาวิทยาลัยของรัฐสภามหาวิทยาลัยดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและพิจารณาถอดถอนอธิการบดี ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนไม่ต้องดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เพียงแต่สภาสถาบันรายงานการแต่งตั้งอธิการบดีให้ทบวงมหาวิทยาลัยทราบภายใน 1 เดือนก็ถือว่ามีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว

เกี่ยวกับคุณสมบัติของอธิการบดี มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมากใช้แนวเดียวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยกำหนดคุณสมบัติไว้คล้ายกัน ดังนี้

1. ได้ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง หรือ
2. ได้ปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนวิชาในมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาชั้นสูงอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรองมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้ว รวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี หรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แล้วจากคุณสมบัติของมหาวิทยาลัยของรัฐทุกฉบับ ปรากฏว่ามีลักษณะสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติ คือ

1. ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือ
2. ได้ปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่า และต้องมีประสบการณ์สอน หรือเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัย

ซึ่งประสบการณ์สอนการเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือตำแหน่งทางวิชาการนั้น กำหนดไว้แตกต่างกันบ้าง ดังจะได้นำเสนอเป็นตารางวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 2 คุณสมบัติด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ การเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย และตำแหน่งทางวิชาการ

มหาวิทยาลัย	คุณวุฒิ	ประสบการณ์	กรรมการสภา	ตำแหน่งวิชาการ
				การสอน
1. จุฬาลงกรณ์	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ ศาสตราจารย์
2. เกษตรศาสตร์	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ -
3. ขอนแก่น	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 3 ปี	หรือ -
4. เชียงใหม่	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 3 ปี	หรือ -
5. ธรรมศาสตร์	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ -
6. มหิดล	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ ศาสตราจารย์
7. ศิลปากร	ปริญญาเอก	3 ปี	หรือ 2 ปี	หรือ ศาสตราจารย์
	ต่ำกว่า	6 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ ศาสตราจารย์
8. สงขลานครินทร์	ปริญญาเอก	3 ปี	หรือ 2 ปี	หรือ -
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ -
9. ศรีนครินทรวิโรฒ	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี	หรือ 4 ปี	หรือ -

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	คุณวุฒิ	ประสบการณ์	กรรมการสภาฯ	ตำแหน่งวิชาการ
				การสอน
10. บุรพา	ปริญญาเอก	3 ปี	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี หรือ	4 ปี	หรือ -
11. นเรศวร	ปริญญาเอก	3 ปี	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี หรือ	5 ปี	หรือ -
12. อุบลราชธานี	ปริญญาเอก	3 ปี	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี หรือ	5 ปี	หรือ -
13. รามคำแหง	ปริญญาเอก	-	-	-
	ต่ำกว่า	5 ปี หรือ	4 ปี	หรือ -
14. สุโขทัยธรรมมาธิราช	ปริญญาทุกชั้น	-	-	-
15. เทคโนโลยีสุรนารี	ปริญญาทุกชั้น	5 ปี	-	-
		(สอนหรือบริหาร)		
16. วัลย์ลักษณ์	ปริญญาทุกชั้น	5 ปี	-	-
		(สอนหรือบริหาร)		
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	ปริญญาโทขึ้นไป	-	-	-
	ปริญญาตรี	5 ปี	-	-
	และกำหนดอายุ	(สอนหรือบริหาร)		
	ไม่ต่ำกว่า 25 ปี			

จากตารางวิเคราะห์นี้ได้ว่า มหาวิทยาลัยส่วนมากกำหนดคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า สามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้ ส่วนต่ำกว่าปริญญาเอกต้องมีประสบการณ์ประกอบ หรือ ต้องเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด มีมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 3 แห่งที่ไม่กำหนดปริญญาเอก ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีสารสนเทศ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนอก จากไม่กำหนดวุฒิปริญญาเอกแล้วยังไม่กำหนดประสบการณ์ใด ๆ อีกด้วย เพียงแต่กำหนดให้ มีวุฒิปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งเท่านั้น นับว่าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่เปิดโอกาสในการสรรหา อธิการบดีได้อย่างกว้างขวางมากที่สุดตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติ

สำหรับมหาวิทยาลัยจำนวน 5 แห่งที่กำหนดประสบการณ์แตกต่างกันระหว่างวุฒิ ปริญญาเอกกับวุฒิที่ต่ำกว่าปริญญาเอก ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ซึ่งกรณีของ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีลักษณะเหมือนกัน ทุกประการ เพราะเป็นมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งพร้อมกัน มีพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยเหมือนกัน ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในด้านตำแหน่งวิชาการ คือ ศาสตราจารย์ นั้น กำหนดไว้ 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้ง เป็นศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยดังกล่าวมานั้นมีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้

ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 11 แห่ง ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับเดียวกัน นั้นกำหนดวุฒิของอธิการบดีเพียงปริญญาตรีเท่านั้นแต่ต้องมีประสบการณ์สอนหรือบริหารมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่ถ้ามีวุฒิปริญญาโทขึ้นไปสามารถดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้โดยไม่ต้อง มีประสบการณ์ ทั้งนี้อธิการบดีในมหาวิทยาลัยเอกชนต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี

ตารางที่ 3 ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของอธิการบดี และการเข้าวาระ

มหาวิทยาลัย	จำนวนปี/1 วาระ	การต่อวาระหรือเป็นซ้ำ
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	2 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	3 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	3 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
6. มหาวิทยาลัยมหิดล	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
7. มหาวิทยาลัยศิลปากร	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
8. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	3 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	2 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
10. มหาวิทยาลัยบูรพา	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
11. มหาวิทยาลัยนเรศวร	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
12. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	4 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	4 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	4 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
16. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	4 ปี	ไม่ได้จำกัดไว้
17. มหาวิทยาลัยเอกชน 11 แห่ง	ไม่ได้กำหนดไว้	ไม่ได้จำกัดไว้

จากตารางวิเคราะห์ได้เห็นว่า มหาวิทยาลัยของรัฐมีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของอธิการบดีไว้ชัดเจนแน่นอน โดยวาระ 4 ปี มีจำนวนมากที่สุด 10 แห่ง รองลงมาวาระ 3 ปี กับวาระ 2 ปี มีจำนวนเท่ากัน คืออย่างละ 3 แห่ง (รวมเป็น 6 แห่ง) ส่วนการต่อวาระหรือเป็นซ้ำนั้น มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมากจำนวน 10 แห่ง ดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 วาระ และที่เป็นได้ไม่จำกัดการเข้าวาระมีจำนวน 6 แห่ง สำหรับ

มหาวิทยาลัยเอกชนไม่มีการกำหนดวาระหรือจำกัดการเป็นซ้ำ เพราะขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัย โดยคำแนะนำของเจ้าของกิจการเป็นประการสำคัญ

กรณีอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดี ส่วนมากมีคุณสมบัติพื้นฐานเหมือนกับที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวคือ

1. ควบคุมดูแลกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย
2. ควบคุม การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ ระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย
3. เป็นผู้แทนของมหาวิทยาลัยในกิจการทั่วไป
4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
5. หน้าที่อื่นตามระเบียบและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย

สำหรับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เพิ่มการรับปรึกษาและให้ความเห็นแก่หัวหน้างานระดับต่าง ๆ การป้องกันและแก้ปัญหาภายในมหาวิทยาลัย และส่งเสริมกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เพิ่มอำนาจและหน้าที่ในการส่งเสริมกิจการนักศึกษาอีก 1 ข้อ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เพิ่มการรับปรึกษาและให้ความเห็นแก่หัวหน้างานระดับต่าง ๆ และการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเสนอความเห็นในเรื่องต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยบูรพา ได้เพิ่มการรักษาวินัย จรรยาบรรณ และมารยาทแห่งวิชาชีพกับการส่งเสริมกิจการนิสิต เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้เพิ่มการบรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง การจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และการจัดหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนภารกิจของมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ไม่ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดี

ไว้เป็นรายชื่อ แต่กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้กว้าง ๆ ให้อธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบในการบริหารงานของมหาวิทยาลัย

ด้านมหาวิทยาลัยเอกชนซึ่งอยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ฉบับเดี๋ยวกั้นทั้ง 11 แห่ง กำหนดอำนาจและหน้าที่ของอธิการบดีไว้มากถึง 10 ข้อ โดยเพิ่มเติมจากอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีก 5 ประการ ได้แก่ การพิจารณาแต่งตั้งถอดถอนคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ การจัดทำทะเบียนคณาจารย์ เจ้าหน้าที่และนักศึกษา ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของบุคลากร รักษาวินัยของนักศึกษาและระวังมิให้มีการดำเนินการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อย วัฒนธรรมของชาติ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในบริเวณสถาบันอุดมศึกษา เอกชนและดำเนินกิจการอื่นที่สถาบันเอกชนพึงกระทำ

กรณีการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีส่วนมากเป็นไปตามวาระการดำรงตำแหน่ง และจากการถอดถอนของสภามหาวิทยาลัย แต่มีมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ กำหนดการพ้นจากตำแหน่งของอธิการบดีเพิ่มอีก ดังนี้คือ

1. ตาย
2. ลาออก
3. ถูกลงโทษทางวินัยอย่างร้ายแรง
4. กระทำความผิดอาญา จนได้รับโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดหุโทษ
5. ถูกให้ออกจากราชการเพราะมีมลทิน หรือมีวามองในกรณีอื่นที่ถูกสอบสวนทางวินัยอย่างร้ายแรง

สำหรับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ไม่ได้กำหนดการพ้นจากตำแหน่งจากความผิดทางวินัย แต่ได้กำหนดปัญหาและความบกพร่องแทนใน 2 ประการ ได้แก่ เป็นบุคคลล้มละลาย และเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

นอกจากนี้ กรณีรักษาการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยของรัฐเกือบทั้งหมด (ยกเว้น มหาวิทยาลัยมหิดล) รวมทั้งมหาวิทยาลัยเอกชนด้วย ได้กำหนดการรักษาการแทนอธิการบดีไว้ ดังนี้คือ ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรืออธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาราชการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคน ให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

การรักษาราชการหรือการรักษาการนี้ มีเพียงมหาวิทยาลัยของรัฐ 2 แห่งเท่านั้น ที่แตกต่างออกไป คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยพระราชบัญญัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการรักษาราชการไว้ จึงเป็นอำนาจของอธิการบดี และสภามหาวิทยาลัยที่จะมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งรักษาราชการแทน ส่วนพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดลกำหนดการรักษาการแทนไว้ แต่ไม่ได้ถือหลักอาวุโส เพราะเมื่ออธิการบดีมิได้มอบหมายให้รองอธิการบดีคนใดรักษาราชการแทนแล้ว ให้ถือเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยที่จะแต่งตั้งรองอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้รักษาราชการแทนได้ โดยตรง

การวิเคราะห์อนุบัญญัติของมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอความเบื้องต้นมาแล้วว่า ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศของสภามหาวิทยาลัย เป็นเพียงอนุบัญญัติซึ่งไม่มีฐานะเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับทั่วไป เพราะระเบียบเหล่านี้ใช้ได้เฉพาะบุคลากรในแต่ละมหาวิทยาลัยเท่านั้น จะนำมาใช้กับมหาวิทยาลัยอื่นย่อมไม่ได้ หรือจะใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปก็ไม่ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามระเบียบข้อบังคับและประกาศที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อไปนี้ ถือเป็นหลักสำคัญต่อการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีและคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย เพราะเป็นอนุบัญญัติที่เกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดีโดยเฉพาะ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมรายละเอียดทั้งหมดไว้ในภาคผนวกเพื่อศึกษาเพิ่มเติมแล้ว ส่วนเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ในบทนี้นำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญของรูปแบบและวิธีการได้มา กับคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีเป็นหลัก ซึ่งมีแนวทางการวิเคราะห์ 2 ประการดังนี้

1. วิเคราะห์คุณสมบัติที่เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี
2. วิเคราะห์คุณสมบัติที่เกี่ยวกับรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่ง

อธิการบดี

1. วิเคราะห์คุณสมบัติที่เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี
ผู้วิจัยขอเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1.1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติของการสรรหาอธิการบดีเรียกว่า "ข้อบังคับ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่าด้วย การสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2522" มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้แต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธาน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้บริหาร 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนคณาจารย์ 1 คน ผู้แทนนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 คน ผู้แทนสภาคณาจารย์ 1 คน เป็นกรรมการ และผู้ที่สภามหาวิทยาลัยเห็นสมควรแต่งตั้งเป็นเลขานุการอีก 1 คน มีหน้าที่สรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่ง

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือเมื่อวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน

(2) หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ คณะ บัณฑิตวิทยาลัย แผนกอิสระ สถาบัน ศูนย์ หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น และสภาคณาจารย์ เสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีมาที่คณะกรรมการสรรหาแห่งละไม่เกิน 3 ชื่อ ส่วนกรรมการสภามหาวิทยาลัย เสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ

ในการเสนอชื่อนั้น หน่วยงานใดจะดำเนินการหนังสือหรือเสด็จหรือปรึกษาหารือในคณะกรรมการของหน่วยงานนั้น ๆ ก็ได้

(3) ให้คณะกรรมการสรรหาประมวลประวัติและผลงาน พร้อมทั้ง ทาบตามบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อ

(4) ให้คณะกรรมการสรรหาพิจารณาถ้อยแถลงของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อและไม่ขอถอนตัวไว้จำนวนหนึ่ง ทั้งนี้โดยพิจารณาตามคุณสมบัติและเกณฑ์คุณลักษณะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและในข้อบังคับการสรรหานี้

- (5) ให้คณะกรรมการสรรหารายงานผลการสรรหาต่อสภา
มหาวิทยาลัยโดยเร็ว
- (6) สภามหาวิทยาลัยลงมติเลือกผู้ได้รับการเสนอชื่อ 1 คน ดำเนิน
การแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดี
คือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัย โดยกรรมการ
สภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธานกรรมการสรรหา กรรมการสภา
มหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนผู้บริหาร 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนคณาจารย์
1 คน เป็นกรรมการ ทั้ง 3 คนที่สภามหาวิทยาลัยจะประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อเลือกมาทำ
หน้าที่ดังกล่าว ส่วนผู้แทนสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในทางปฏิบัตินายกสมาคม
นิสิตเก่าจะมาเป็นกรรมการด้วยตนเองเว้นแต่มีภารกิจจำเป็นอาจตั้งตัวแทนได้ ซึ่งข้อบังคับ
ได้กำหนดเปิดกว้างไว้แล้ว กรณีของผู้แทนสภาคณาจารย์ก็เช่นเดียวกันในทางปฏิบัติตัว
ประธานสภาคณาจารย์จะมาเป็นกรรมการเอง เว้นแต่มีภารกิจสำคัญหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่
ได้เท่านั้นจึงตั้งตัวแทน และเลขานุการของคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีเป็นอำนาจของ
สภามหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งผู้ใดก็ได้ โดยปรึกษาหารือเป็นการภายในของสภามหาวิทยาลัย

กระบวนการนี้จะมีขึ้นเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือเมื่อวาระ
ของอธิการบดีเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็น
รูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการผสมการซึ่งเสียงในบางหน่วยงาน กล่าวคือ ให้คณะ
บัณฑิตวิทยาลัย แผนกอิสระ สถาบัน ศูนย์ หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่เทียบเท่าคณะ และ
สภาคณาจารย์ เสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี โดยส่งชื่อมาที่คณะกรรมการสรรหา
แห่งละไม่เกิน 3 ชื่อ แต่การได้มาของรายชื่อที่จะนำเสนออาจใช้การซึ่งเสียงหรือการ
ปรึกษาหารือกันเองก็ได้ ซึ่งที่ดำเนินการในปัจจุบันมีสภาคณาจารย์เพียงหน่วยงานเดียวที่ใช้
การซึ่งเสียงด้วยการหย่อนบัตรลงคะแนน สำหรับคณะ บัณฑิตวิทยาลัย แผนกอิสระ สถาบัน
ศูนย์ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นใช้การปรึกษาหารือที่อาจมีการลงมติลับในที่ประชุม
คณะกรรมการประจำของคณะหรือหน่วยงานนั้น ๆ แต่ในการซึ่งเสียงกรณีนี้ไม่ถือเป็นการ
เลือกตั้ง เป็นเพียงวิธีหนึ่งของการเสนอชื่อบุคคลที่เห็นว่ามีเหมาะสมต่อการดำรง

ตำแหน่งอธิการบดีให้คณะกรรมการสรรหาเท่านั้น และการเสนอชื่อให้สิทธิเฉพาะคณาจารย์ หรือข้าราชการสาย ก กลุ่มเดียว ส่วนสาย ข ค รวมทั้งนิสิตปัจจุบันไม่มีส่วนในการสรรหา อธิการบดีแต่อย่างใด

เมื่อการเสนอชื่อสิ้นสุดลง คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีจะกลั่นกรองผู้ ได้รับการเสนอชื่อไว้จำนวนพอสมควร เพื่อให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณาลงมติเลือกไว้ 1 คน สำหรับดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.2 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดีเรียกว่า "ประกาศคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี เรื่องวิธีการดำเนินการสรรหาอธิการบดี ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2534" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธานกรรมการ ผู้แทน ที่ประชุม อ.ก.ม. จำนวน 2 คน ประธานสภาข้าราชการ 1 คน และนายกสมาคมศิษย์เก่า อีก 1 คน เป็นกรรมการ และให้คณะกรรมการสรรหาแต่งตั้งเลขานุการ 1 คน ร่วมดำเนินงาน

(2) คณะกรรมการสรรหาจะส่งรายชื่อผู้มีสิทธิเสนอชื่อ หรือมีสิทธิ เลือกตั้งให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ตรวจสอบ และผู้มีสิทธิเสนอชื่อหรือเลือกตั้งอธิการบดี ได้แก่

(2.1) ข้าราชการ สาย ก. ข. และ ค. ตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป และได้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

(2.2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(3) ผู้มีสิทธิเสนอชื่อต้องมาขอรับบัตรเสนอชื่อที่หน่วยงานต้นสังกัด และเสนอชื่อในสถานที่สรรหาขึ้นทันทีตามวันและเวลาที่กำหนด

(4) คณะกรรมการสรรหาพิจารณาถ้อยแถลงรายชื่อที่ผู้มีสิทธิเสนอ ชื่อเสนอมาให้เหลือไม่เกิน 3 ชื่อ เรียงลำดับตามตัวอักษรเสนอสภามหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณา

(5) สภามหาวิทยาลัยนำรายชื่อจากคณะกรรมการสรรหามาพิจารณา เพื่อดำเนินการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี

จากประกาศของสภามหาวิทยาลัยนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีคือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ซึ่งประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานกรรมการ และมีผู้แทนที่ประชุม อ.ก.ม. 2 คน เป็นกรรมการนั้น สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้แต่งตั้งด้วยการปรึกษาหารือระหว่างกรรมการสภามหาวิทยาลัยด้วยกันเอง นอกจากนี้มีประธานสภาข้าราชการ 1 คน นายกษัตริย์เกียรติ 1 คน และเลขานุการเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยอีกเช่นกันในการแต่งตั้งบุคคลใดก็ได้ แต่ที่ปฏิบัติมาในสภามหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่เป็นเลขานุการ

สำหรับกระบวนการสรรหาอธิการบดี ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในอนุบัญญัติเหมือนกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับพิจารณาของสภามหาวิทยาลัยเป็นสำคัญในการแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี และกำหนดวันเวลาที่จะสรรหา แต่ที่ถือเป็นประเพณีปฏิบัติจะดำเนินการไม่น้อยกว่า 2 เดือน ก่อนที่วาระของอธิการบดีสิ้นสุด โดยสภามหาวิทยาลัยจะพิจารณาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อหาความเหมาะสมในการกำหนดระยะเวลาในการสรรหาอธิการบดี ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีนั้นเป็นรูปแบบการเลือกตั้ง แม้จะใช้คำว่า "การเสนอชื่อ" และไม่ปรากฏคำว่า "เลือกตั้ง" แต่วิธีปฏิบัติได้มีการลงคะแนนเลือกด้วยการหย่อนบัตรเพื่อการเสนอชื่อ จึงถือว่าเป็นการเลือกตั้ง และสิทธิเลือกตั้งกำหนดให้เฉพาะข้าราชการของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ไม่รวมนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ยังกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้มีฐานะเป็นข้าราชการระดับ 3 ขึ้นไป และต้องปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี หากมีคุณสมบัติดังนี้แล้ว ส่อมมีสิทธิหย่อนบัตรเลือกตั้งได้ทุกคนทั่วทั้งมหาวิทยาลัย

เมื่อการเสนอชื่อด้วยการเลือกตั้งสิ้นสุดลง คณะกรรมการสรรหาจะกลั่นกรองรายชื่อที่เหลือไม่เกิน 3 คน โดยพิจารณาจากคะแนนนิยมที่มาจากการเลือกตั้งนั้นนำมาเรียงลำดับใหม่ตามตัวอักษรเสนอสภามหาวิทยาลัย และสภามหาวิทยาลัยจะพิจารณาลงมติเลือกไว้ 1 คน เพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.3 มหาวิทยาลัยขอนแก่น อนุมัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ประกาศสภามหาวิทยาลัย เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกสรรอธิการบดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

- (1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเลือกสรรประกอบด้วย
- (1.1) ผู้แทนสภาคณาจารย์ปัจจุบัน จำนวน 6 คน
 - (1.2) ผู้แทนสภาข้าราชการและลูกจ้างปัจจุบัน จำนวน 6 คน
 - (1.3) ผู้แทนสภานักศึกษาปัจจุบัน จำนวน 3 คน
 - (1.4) ผู้แทนสโมสรนักศึกษาปัจจุบัน จำนวน 3 คน
- ให้คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรร เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธาน และกรรมการอีกคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

กระบวนการเลือกสรรตามประกาศสภามหาวิทยาลัย พ.ศ. 2535 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการสรรหาอธิการบดี เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แต่จากระเบียบมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย การแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งบริหารในมหาวิทยาลัย พ.ศ.2521 กำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะพ้นวาระการดำรงตำแหน่ง ซึ่งได้ถือเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้

(2) คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรร จัดให้มีการหั่งเสียง หลังจากได้สอบถามความสมัครใจผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ การหั่งเสียงใช้การลงคะแนนโดยตรงและลับ ซึ่งผู้มีสิทธิเสนอชื่อและออกเสียง ได้แก่

- (2.1) คณาจารย์ประจำ
- (2.2) ข้าราชการและลูกจ้างประจำ
- (2.3) นักศึกษาปัจจุบัน

บุคคลใน (2.1) และ (2.2) ต้องได้รับการบรรจุแต่งตั้ง หรือ (2.3) ต้องได้ขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาอย่างน้อย 6 เดือน นับถึงวันหั่งเสียง

(3) วิธีการประมวลให้นับคะแนนแยกกัน 3 กลุ่มคือ กลุ่มคณาจารย์ กลุ่มข้าราชการและลูกจ้าง และกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน โดยให้นำหนักคะแนนของแต่ละกลุ่มเป็น

100 เท่ากัน การคิดคะแนนให้คิดตามสัดส่วนจากจำนวนของผู้มาใช้สิทธิของแต่ละกลุ่ม ผู้ที่เหมาะสมในการดำเนินการแต่งตั้งเป็นอธิการบดีจะต้องได้รับน้ำหนักคะแนนสูงตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

(4) คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรร เสนอผลการเลือกสรรทั้งหมดให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณาดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

จากประกาศสภามหาวิทยาลัยที่กล่าวมานี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น คือ คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรรอธิการบดี ซึ่งมีชื่อแตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย ผู้แทนสภาคณาจารย์ ผู้แทนสภาข้าราชการและลูกจ้าง ผู้แทนสภานักศึกษาปัจจุบัน และผู้แทนสโมสรนักศึกษาปัจจุบัน โดยการได้มาของผู้แทนเหล่านี้มาจากการเลือกตั้งของประชากรในกลุ่มต่าง ๆ แล้วนำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับคะแนนนิยมจากสูงสุด เลือกไว้เป็นตัวแทนตามจำนวนที่กำหนด จากนั้นกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งมานี้จะลงคะแนนเลือกประธานกรรมการ 1 คน และเลือกเลขานุการอีก 1 คน เพื่อดำเนินการเลือกสรรอธิการบดีต่อไป

กระบวนการเลือกสรรหรือสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ แต่เคยมีประกาศสภามหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2521 กำหนดไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะพ้นวาระ และถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยจะมีขึ้นเมื่อใดนั้นคณะกรรมการดำเนินการเลือกสรรเป็นผู้กำหนด ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการเลือกตั้ง เพราะเป็นการหึงเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ จากบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ คณาจารย์ประจำ ข้าราชการและลูกจ้าง และนักศึกษาปัจจุบัน แต่ผู้มีสิทธิหึงเสียงลงคะแนนทุกกลุ่มมีข้อกำหนดเพิ่มเติมว่าต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน ซึ่งการหึงเสียงลงคะแนนนี้จะดำเนินการในวันเวลาเดียวกันทั้ง 3 กลุ่ม

สำหรับวิธีการประมวลผลให้แยกนับคะแนนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคณาจารย์ กลุ่มข้าราชการและลูกจ้าง และกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน โดยใช้น้ำหนักคะแนนของแต่ละกลุ่มเป็น 100 เท่ากัน การคิดคะแนนให้คิดตามสัดส่วนจากจำนวนของผู้มาใช้สิทธิของ

แต่ละกลุ่ม ผู้ที่เหมาะสมในการดำเนินการแต่งตั้งเป็นอธิการบดีจะต้องได้รับน้ำหนักคะแนน สูงสุดตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ขอยกตัวอย่างเพื่อความเข้าใจดังนี้

สมมติว่ามีผู้ได้รับการเสนอชื่อ 3 คน คือ นาย ก. นาย ข. และ นาย ค. โดยในกลุ่มคณาจารย์ประจำจากจำนวนจริง 1,000 คน มาใช้สิทธิหนึ่งเสียงลงคะแนน 800 คน นาย ก. ได้รับคะแนนนิมจากการหนึ่งเสียง 400 คะแนน นาย ข. ได้ 240 คะแนน และนาย ค. ได้ 160 คะแนน เทียบน้ำหนักคะแนนของในกลุ่มนี้เป็น 100 นาย ก. จะได้รับร้อยละ $\frac{400 \times 100}{800}$ เท่ากับร้อยละ 50 และใช้วิธีการคำนวณเช่นเดียวกัน นาย ข. ได้ร้อยละ 30 และนาย ค. ได้ร้อยละ 20 ดำเนินการดังนี้จนครบ 3 กลุ่ม ผู้ที่เหมาะสมในการแต่งตั้งเป็นอธิการบดีจึงได้น้ำหนักคะแนน (ร้อยละ) สูงสุดหรือเป็นอันดับที่ 1 ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป จึงได้รับการเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.4 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดีเรียกว่า "ระเบียบมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาอธิการบดี พ.ศ.2535" มีสาระสำคัญ ดังนี้

- (1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ซึ่งประกอบด้วย
- (1.1) ผู้แทนกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน ที่สภามหาวิทยาลัยดำเนินการคัดเลือก เป็นประธานกรรมการ
 - (1.2) ผู้แทนที่ประชุมคณบดี 1 คน ซึ่งที่ประชุมคณบดีดำเนินการคัดเลือก เป็นกรรมการ
 - (1.3) ผู้แทนคณะกรรมการส่งเสริม 1 คน ที่คณะกรรมการส่งเสริมดำเนินการคัดเลือก เป็นกรรมการ
 - (1.4) ผู้แทนคณาจารย์ 2 คน ที่สภาอาจารย์ดำเนินการคัดเลือก เป็นกรรมการ
 - (1.5) ผู้แทนข้าราชการ 2 คน ที่มหาวิทยาลัยดำเนินการคัดเลือก เป็นกรรมการ

(1.6) ผู้แทนสมาคมนักศึกษาเก่า 1 คน ที่สมาคมนักศึกษาเก่าดำเนินการคัดเลือก เป็นกรรมการ

(1.7) ผู้แทนองค์การนักศึกษา 2 คน ที่องค์การนักศึกษาดำเนินการคัดเลือกเป็นกรรมการ

กระบวนการสรรหาอธิการบดีนี้ ให้สภาอธิการบดีดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ตำแหน่งอธิการบดีว่างลง หรือไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนการสิ้นสุดวาระของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี

(2) คณะกรรมการสรรหาจัดให้มีการเสนอชื่อของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยผู้มีสิทธิเสนอชื่อได้แก่ คณาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้าง และนักศึกษา และผู้มีสิทธิเสนอชื่อต้องเสนอชื่อตามแบบที่คณะกรรมการสรรหากำหนดคนละ 1 ชื่อ

(3) มีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของกลุ่มผู้มีสิทธิเสนอชื่อดังนี้

(3.1) คณาจารย์ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5 หน่วย

(3.2) ข้าราชการ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 หน่วย

(3.3) ลูกจ้างประจำ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 หน่วย

(3.4) นักศึกษา มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 หน่วย

(4) การนับบัตรเสนอชื่อ เมื่อสิ้นสุดเวลาการเสนอชื่อ ให้หน่วยเสนอชื่อดำเนินการนับบัตรเสนอชื่อโดยเปิดเผยทันที โดยแยกนับบัตรเสนอชื่อคณาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และนักศึกษา แล้วนำข้อมูลและรายละเอียดทั้งหมดเสนอให้คณะกรรมการสรรหาโดยมิชักช้า

(5) การคำนวณ ให้คณะกรรมการสรรหาจัดเรียงลำดับความนิยมลำดับที่ 1 ลำดับที่ 2 และลำดับที่ 3 ของแต่ละกลุ่มผู้มีสิทธิเสนอชื่อ ในแต่ละหน่วยเสนอชื่อ แล้วนำมาคำนวณโดยนำความถี่ของความนิยมลำดับที่ 1 ลำดับที่ 2 และลำดับที่ 3 คูณด้วย 6 (จำนวน 6 มาจากการกำหนดตัวคงที่ ซึ่งได้มาโดยการกำหนดลำดับที่ 1 เท่ากับ 3 ลำดับที่ 2 เท่ากับ 2 และลำดับที่ 1 เท่ากับ 1 ผลรวมเท่ากับ $3 + 2 + 1$ เท่ากับ 6 แล้วหารด้วย ผลรวมความถี่ของความนิยมทั้ง 3 คน รวมเป็นคะแนนความนิยมของลำดับที่ 1 ลำดับที่ 2 และลำดับที่ 3

ให้นำน้ำหนักความสำคัญตามข้อ (3) คูณกับคะแนนความนิยมตามข้อ (5) แล้วนำมารวมคะแนนที่ได้ของแต่ละคนที่ได้รับการเสนอชื่อ เป็นคะแนนความนิยม

ของบุคลากรที่เสนอชื่อแต่ละหน่วยเสนอชื่อ

(6) ให้นำคะแนนความนิยมจากทุกหน่วยเสนอชื่อตามข้อ (5) ของแต่ละคนมารวมเป็นคะแนนความนิยมทั้งหมด และให้คณะกรรมการสรรหาเสนอชื่อผู้มีคุณสมบัติตามระเบียบและสมัครใจ เรียงลำดับที่ 1 ถึงลำดับที่ 3 พร้อมข้อมูลทั้งหมดเสนอสภามหาวิทยาลัยพิจารณา

(7) สภามหาวิทยาลัยพิจารณาลงมติเลือกผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีจากลำดับ 1 ถึง 3 ที่เสนอมาเพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี 1 คน

จากระเบียบนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สภามหาวิทยาลัยลงมติคัดเลือก เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนที่ประชุมคณบดี ผู้แทนคณะกรรมการส่งเสริม ผู้แทนคณาจารย์ที่สภาคณาจารย์คัดเลือกจากการหึงเสียงของสภาคณาจารย์ ผู้แทนข้าราชการ ซึ่งอธิการบดีจะมีหนังสือให้หน่วยงานต่าง ๆ คัดเลือกด้วยการหึงเสียงเช่นเดียวกับผู้แทนองค์การนักศึกษา ส่วนผู้แทนสมาคมนักศึกษาเท่านั้น นายคณบดีจะเข้ามาเป็นกรรมการเอง การได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการเลือกตั้งแม้ในระเบียบการสรรหาอธิการบดีจะไม่มีคำว่า "เลือกตั้ง" และใช้คำว่า "การเสนอชื่อ" ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติมีการหย่อนบัตรลงคะแนน และนับผลจากคะแนนนิยมเหมือนการเลือกตั้งทั่วไป จึงถือว่าเป็นรูปแบบของการเลือกตั้ง โดยให้สิทธิคณาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำและนักศึกษาปัจจุบันทุกคนมีสิทธิเสนอชื่อด้วยการหึงเสียงลงคะแนน และไม่มีการกำหนดเงื่อนไขของคุณสมบัติผู้หึงเสียงลงคะแนน ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการเลือกตั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยขอนแก่น แต่กรณีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของกลุ่มผู้มีสิทธิเสนอชื่อ คือ คณาจารย์ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5 หน่วย ข้าราชการ มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 หน่วย ลูกจ้างประจำและนักศึกษาปัจจุบัน มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 หน่วย หมายความว่า เมื่อสิ้นสุดเวลาเลือกตั้งซึ่งดำเนินการพร้อมกันทุกหน่วยและทุกกลุ่มของมหาวิทยาลัย ให้หน่วยเสนอชื่อ เช่น คณะวิชาต่าง ๆ เป็นต้น ดำเนินการนับบัตรโดยเปิดเผยทันที และแยกนับบัตรจากคณาจารย์ ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และนักศึกษาออกเป็น 4 กลุ่ม นำมาคำนวณตามหลักคณิตศาสตร์ ด้วยการจัดลำดับคะแนนนิยม

ลำดับที่ 1 ลำดับที่ 2 และลำดับที่ 3 ของแต่ละกลุ่ม จากนั้นลำดับที่ 1 คูณด้วย 6 ทหาร ด้วยผลรวมความถี่ของคะแนนนิยมทั้ง 3 คน รวมเป็นคะแนนนิยมของลำดับที่ 1

ตัวอย่าง ในกลุ่มคณาจารย์ของคณะศึกษาศาสตร์ จากผู้สมัครรับการเลือกตั้งเป็นอธิการบดีจำนวน 5 คน มีผู้ได้คะแนนนิยมสูง 3 ลำดับ คือ นาย ก. ได้คะแนนนิยม 50 คะแนน นาย ข. ได้คะแนนนิยม 30 คะแนน นาย ค. ได้คะแนนนิยม 20 คะแนน

คะแนนนิยมของนาย ก. เท่ากับ 50 คูณ 6 เท่ากับ 300 ทหารด้วย 100 เท่ากับ 3 เนื่องจากนาย ก. ได้คะแนนนิยมจากกลุ่มคณาจารย์ จึงคูณตามค่าน้ำหนัก 5 หน่วย เป็นคะแนนนิยมของนาย ก. จากกลุ่มคณาจารย์เฉพาะหน่วยเสนอชื่อคณะศึกษาศาสตร์ เพียงหน่วยเดียวเท่ากับ 3 คูณ 5 คือ 15 คะแนน

กรณีลำดับที่ 2 และ 3 ให้คำนวณในทำนองเดียวกัน โดยดำเนินการเช่นนี้ในทุกกลุ่มและทุกหน่วยเลือกตั้งจนครบ จากนั้นนำคะแนนนิยมารวมเป็นคะแนนนิยมทั้งหมดของมหาวิทยาลัย คณะกรรมการสรรหาจะทราบตามขอความสมัครใจผู้ที่ได้คะแนนนิยรวมสูงสุด ลำดับที่ 1 ถึงลำดับที่ 3 พร้อมข้อมูลทั้งหมดเสนอสภามหาวิทยาลัยพิจารณา เพื่อลงมติเลือกผู้เหมาะสมที่สุด 1 คน ดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.5 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดีเรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2534" มีสาระสำคัญดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง เป็นประธานกรรมการ และกรรมการซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้บริหาร 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนคณาจารย์ 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย 1 คน คณบดี 1 คน ผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก ศูนย์

หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ 1 คน นายกษมาคม
ธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และนายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็น
กรรมการ

ให้ประธานสภาอาจารย์เป็นกรรมการและเลขานุการ และให้
ประธานสภาข้าราชการ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

(2) คณะกรรมการสรรหาคำแนะนำการให้ส่วนราชการ บุคคลหรือ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอชื่อผู้สมควรได้รับการพิจารณา รวมทั้งคุณสมบัติอันเป็นเหตุผล
สนับสนุน ตามแบบและวิธีการที่คณะกรรมการสรรหากำหนด

(3) เมื่อคณะกรรมการสรรหาได้รับการเสนอชื่อจากบุคคลหรือ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแล้ว มีหน้าที่ดำเนินการสรรหาบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถตามที่กำหนดจำนวน
ไม่เกิน 3 ชื่อ โดยเรียงลำดับตามตัวอักษร พร้อมทั้งประมวลประวัติ ผลงาน และ
รายละเอียดในการสรรหาบุคคลดังกล่าวเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณา

(4) สภามหาวิทยาลัยพิจารณารายชื่อที่คณะกรรมการสรรหาเสนอ
มา และลงมติเลือก 1 คน เพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรง
ตำแหน่งอธิการบดี

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการสรรหาอธิการบดีของ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในข้อบังคับ แต่ที่ดำเนินการมานั้นจะมี
ระยะเวลาประมาณ 3 เดือนก่อนอธิการบดีหมดวาระการดำรงตำแหน่ง ดังนั้นจึงถือเป็น
ประเพณีปฏิบัติ 3 เดือน หรือ 90 วัน ในการสรรหาอธิการบดี โดยขึ้นอยู่กับพิจารณา
ของสภามหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดินั้นเป็นรูปแบบการสรรหา
ของคณะกรรมการผสมการหึ่งเสียงเพื่อหาคะแนนนิยมของตัวบุคคลที่เหมาะสม เสนอต่อคณะ
กรรมการสรรหาอธิการบดี โดยการหึ่งเสียงจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มคณาจารย์หรือ
บุคลากรสาย ก. กลุ่มข้าราชการสาย ข. กลุ่มเจ้าหน้าที่สาย ค. และกลุ่มนักศึกษา ซึ่งแต่ละ
กลุ่มจะไปดำเนินการหึ่งเสียงในกลุ่มของตนเองแล้วหาบุคคลที่ได้รับการหึ่งเสียงสูงสุด 1 คน
เสนอต่อคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี เมื่อรวมแล้วจะได้ 4 คน หรือหากได้ชื่อซ้ำกันอาจ
ลดจำนวนลง สำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีสิทธิหึ่งเสียงได้ โดยหึ่งเสียง
ที่องค์การนักศึกษา นำคะแนนสูงสุด 1 คน มาเสนอคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการหยั่งเสียงไม่ว่าจะเป็นของบุคลากรกลุ่มใดไม่ถือว่าเป็นการเลือกตั้ง เพียงแต่เป็นวิธีหนึ่งของการเสนอชื่อ เพราะคะแนนนิยมดังกล่าวไม่ผูกพันการลงมติเลือกของสภามหาวิทยาลัย โดยถือเป็นข้อมูลในการพิจารณาเลือกในขั้นตอนสุดท้ายเท่านั้น

เมื่อคณะกรรมการสรรหาได้รับการเสนอชื่อมาแล้ว ให้ดำเนินการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมไว้ไม่เกิน 3 คน เรียงลำดับตามตัวอักษรพร้อมประวัติผลงานและข้อมูลจากการหยั่งเสียง เสนอสภามหาวิทยาลัยพิจารณาเลือก 1 คน เพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.6 มหาวิทยาลัยมหิดล อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วย การสรรหาอธิการบดี พ.ศ.2534" มีสาระสำคัญดังนี้ คือ

(1) กระบวนการสรรหาอธิการบดี ดำเนินการก่อนที่อธิการบดีจะครบกำหนดวาระเป็นเวลา 180 วัน ให้อธิการบดีประกาศกำหนดวันเริ่มดำเนินการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ซึ่งวันดังกล่าวต้องไม่ช้ากว่า 150 วันก่อนอธิการบดีจะหมดวาระ และให้เสนอผลการสรรหาต่อสภามหาวิทยาลัยก่อนอธิการบดีหมดวาระไม่น้อยกว่า 60 วัน

ในการที่อธิการบดีพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ ให้ดำเนินการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ตามข้อบังคับนี้ให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับแต่วันที่อธิการบดีพ้นจากตำแหน่ง

(2) ในการสรรหาอธิการบดี ให้มีคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ชั้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกรรมการซึ่งได้มาจากการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

(2.1) คณะจารย์ประจำในแต่ละคณะ ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งโดยคณาจารย์ประจำในคณะ สำหรับคณะที่มีคณาจารย์ประจำตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ให้มีกรรมการได้ 1 คนต่อคณาจารย์ประจำ 100 คน เศษไม่เกิน 50 คน ให้มีกรรมการได้อีก 1 คน คณะที่มีคณาจารย์ประจำไม่ถึง 100 คน ให้มีกรรมการได้ 1 คน

ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกรรมการจะต้องเป็นคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

(2.2) ข้าราชการที่มหนาทให้บริการทางวิชาการ (สาย ข.) ของมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป ซึ่งได้จากการเลือกตั้งโดย ข้าราชการที่มหนาทให้บริการทางวิชาการ (สาย ข.) ของมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งตั้งแต่ ระดับ 6 ขึ้นไป โดยข้าราชการที่มหนาทให้บริการทางวิชาการ (สาย ข.) 100 คนของทั้ง มหาวิทยาลัยต่อกรรมการ 1 คน เศษที่เกิน 50 คน ให้มีกรรมการได้อีก 1 คน แต่ทั้งนี้ จำนวนกรรมการต้องไม่เกิน 1 ใน 4 ของกรรมการจากคณาจารย์ประจำ

(2.3) ข้าราชการที่มหนาทเกี่ยวกับงานบริหารและธุรการ (สาย ค.) ของมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป ซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งโดย ข้าราชการที่มหนาทเกี่ยวกับงานบริหารและธุรการ (สาย ค.) ของมหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่ง ตั้งแต่ระดับ 6 ขึ้นไป โดยข้าราชการที่มหนาทเกี่ยวกับงานบริหารและธุรการ (สาย ค.) 100 คนของทั้งมหาวิทยาลัยต่อกรรมการ 1 คน เศษที่เกิน 50 คน ให้มีกรรมการได้อีก 1 คน แต่ทั้งนี้จำนวนกรรมการต้องไม่เกิน 1 ใน 4 ของกรรมการจากคณาจารย์ประจำ

(2.4) กรรมการสภามหาวิทยาลัยไม่มีสิทธิเป็นกรรมการ สรรหาอธิการบดี

(2.5) การเลือกตั้งคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ให้ใช้ วิธีเลือกตั้งโดยตรงและลงคะแนนลับ

(3) วิธีการสรรหาอธิการบดี ผู้มีสิทธิเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่ง อธิการบดีต่อคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ได้แก่

(3.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัย เสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ

(3.2) สภาคณาจารย์ เสนอชื่อได้ไม่เกิน 3 ชื่อ

(3.3) คณะกรรมการประจำคณะแต่ละคณะ เสนอชื่อได้ไม่ เกินคณะละ 3 ชื่อ

(3.4) ผู้เป็นคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ไม่มีสิทธิได้รับ การเสนอชื่อให้เป็นอธิการบดี

การได้มาซึ่งชื่อผู้สมควรได้รับการเสนอให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นั้น มิให้ดำเนินการโดยวิธีเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยมหิดล คือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง นับว่าเป็นลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ที่ไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐอื่น ๆ เมื่อบุคลากรได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการสรรหาอธิการบดี นอกจากจะไม่มีสิทธิได้รับการเสนอชื่อให้เป็นอธิการบดีแล้ว ยังไม่มีสิทธิเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีอีกด้วย สำหรับกระบวนการสรรหาอธิการบดีมีระยะเวลากำหนดไว้ระหว่าง 150 วัน ถึง 180 วัน อันเป็นช่วงเวลาที่ยาวกว่าทุกมหาวิทยาลัย ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีนั้นเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการ โดยให้หน่วยงานและตัวบุคคลร่วมกันเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี แต่มีข้อห้ามมิให้ใช้การเลือกตั้งไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม

การเสนอชื่อกำหนดให้กรรมการสภามหาวิทยาลัย (จำนวน 32 คน) เสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ สภาคณาจารย์ เสนอชื่อได้ไม่เกิน 3 ชื่อ โดยให้อาจารย์เขียนชื่อส่งมา แล้วแจกแจงความถึสูงสุด 3 ชื่อ เสนอต่อคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ส่วนคณะกรรมการประจำคณะจะใช้การประชุมปรึกษาหารือเพื่อเสนอผู้ที่เหมาะสมคณะละไม่เกิน 3 ชื่อ

สำหรับการเสนอชื่อจากคณะกรรมการสรรหามาถึงสภามหาวิทยาลัย ไม่ได้กำหนดว่า จะต้องมึจำนวนมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นจึงขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการสรรหาว่าการเสนอชื่อที่ได้รับมาจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้นมีรายละเอียดและข้อมูลอย่างไร และสมควรเสนอให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณาจำนวนเท่าใด แต่ที่เคยปฏิบัติจะมีจำนวนมากกว่า 1 คน เพื่อสภามหาวิทยาลัยจะได้มีโอกาสพิจารณาเลือกได้อย่างกว้างขวางในการดำเนินการเพื่อให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.7 มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยศิลปากร ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2531" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี" ซึ่งประกอบด้วย

(1.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธานกรรมการ

(1.2) กรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เลือกตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ และหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ จากวิชาเขตละ 1 คนเป็นกรรมการ

(1.3) กรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ 1 คน เป็นกรรมการ

(1.4) ประธานสภาคณาจารย์หรือผู้แทน 1 คน เป็นกรรมการ

(1.5) ผู้แทนข้าราชการสายซึ่งมีหน้าที่ให้บริการทางวิชาการ 1 คน เป็นกรรมการ

(1.6) ผู้แทนข้าราชการสายซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับงานบริหารและธุรการ 1 คน เป็นกรรมการ

(1.7) นายคณบดีคณบดีศึกษาเก่าหรือผู้แทน 1 คน เป็นกรรมการ

สำหรับกระบวนการสรรหาอธิการบดี ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี ก่อนวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะสิ้นสุดไม่น้อยกว่า 120 วัน และกระบวนการสรรหาอธิการบดีต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนที่วาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะสิ้นสุดลงไม่น้อยกว่า 60 วัน

(2) คณะกรรมการสรรหาคำเนินการให้บุคคลและหน่วยงานเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีต่อประธานกรรมการสรรหา ซึ่งแยกการเสนอชื่อไว้ดังนี้

(2.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ

(2.2) สำนักงานอธิการบดี คณะ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสถาบัน สำนัก ศูนย์ และหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ ให้เสนอชื่อได้หน่วยงานละไม่เกิน 2 ชื่อ โดยให้คณาจารย์ประจำและข้าราชการตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไปเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ ไปยังหน่วยงานต้นสังกัด แล้วให้หน่วยงานต้นสังกัดทำการหยั่งเสียง

หาผู้ที่มีคะแนนนิยมสูงสุดให้ได้ 2 ชื่อ เพื่อเสนอต่อประธานกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

(2.3) สโมสรนักศึกษา เสนอชื่อได้ไม่เกิน 2 ชื่อ

(3) คณะกรรมการสรรหารวบรวมรายชื่อพร้อมข้อมูลรายละเอียด และทาบทามผู้ได้รับการเสนอชื่อ จากนั้นพิจารณาให้เหลือผู้เหมาะสมจำนวน 3 คน เพื่อเสนอให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณา

(4) สภามหาวิทยาลัยพิจารณารายชื่อทั้ง 3 คน ที่คณะกรรมการสรรหาเสนอมา พร้อมประวัติและผลงาน และดำเนินการลงมติเลือก 1 คน เพื่อให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยศิลปากร คือ คณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เลือกมาจากที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย ประธานสภาคณาจารย์ ผู้แทนข้าราชการที่ให้บริการทางวิชาการ (สาย ข.) ที่เลือกตั้งจากบุคลากรสาย ข. และผู้แทนข้าราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวกับงานบริหารและธุรการ (สาย ค.) ที่เลือกตั้งจากบุคลากรสาย ค. ด้วยการหยั่งเสียงหาบุคคลที่มีคะแนนสูงสุดเสนอเป็นกรรมการ รวมทั้งนายกสมาคมนักศึกษาเก่าหรือผู้แทน โดยทางปฏิบัตินายกสมาคมนักศึกษาเก่าจะมาเป็นกรรมการด้วยตนเอง เว้นแต่มีหน้าที่ราชการหรือภารกิจจำเป็นอาจตั้งผู้แทนมาดำเนินการได้ เพราะข้อบังคับกำหนดเปิดกว้างให้ในกรณีนี้

กระบวนการสรรหาอธิการบดีได้กำหนดไว้ 2 ลักษณะ คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาให้มีขึ้นก่อนวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะสิ้นสุดลงไม่น้อยกว่า 120 วัน และกระบวนการสรรหาอธิการบดีต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนที่วาระของอธิการบดีจะสิ้นสุดลง ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดินั้นเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการผสมการหยั่งเสียงเพื่อเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี แต่ไม่ถือว่าเป็นการเลือกตั้ง โดยให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ หน่วยงานเสนอชื่อด้วยการหยั่งเสียงหาผู้ที่มีคะแนนนิยมสูงสุดเสนอมาหน่วยละ 2 ชื่อ และนักศึกษาเสนอชื่อผ่านสโมสรนักศึกษาด้วยการหยั่งเสียงหาผู้ที่มีคะแนนนิยมสูงสุด 2 ชื่อ

เสนอต่อประธานคณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

เมื่อเสนอชื่อเสร็จสิ้นให้คณะกรรมการรวบรวมรายชื่อและทบทามไว้จำนวน 3 ชื่อ เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยในการลงมติเลือกเพียง 1 คน ให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีต่อไป การกำหนดให้เสนอไว้ 3 ชื่อ จะทำให้สภามหาวิทยาลัยมีโอกาสพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมได้อย่างกว้างขวางขึ้น

1.8 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พระราชบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ว่าด้วยการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2528" มีสาระสำคัญดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ซึ่งประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน คณบดีวิทยาเขตละ 1 คน ประธานสภาคณาจารย์วิทยาเขตละ 1 คน ประธานกรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัยวิทยาเขตละ 1 คน นายกองคณาธิการนักศึกษาวิทยาเขตละ 1 คน และนายกสภามคณิกศึกษาแก่มหาวิทยาลัยวิทยาเขตละ 1 คน โดยให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิคนหนึ่งจากคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีเป็นประธาน และแต่งตั้งผู้สภามหาวิทยาลัยเห็นสมควรคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือเมื่อวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีสิ้นสุดแล้วยังเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 4 เดือนหรือประมาณ 120 วัน

(2) ให้มีการเสนอชื่อต่อคณะกรรมการสรรหา โดย

(2.1) อาจารย์และข้าราชการประจำตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไปเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ ไปยังหน่วยงานต้นสังกัด และให้หน่วยงานต้นสังกัดกลั่นกรองเสนอต่อคณะกรรมการสรรหาไม่เกินแห่งละ 3 ชื่อ

(2.2) นักศึกษาเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ ไปยังองค์การนักศึกษาของแต่ละวิทยาเขต และของวิทยาลัยชุมชนที่เกิดขึ้นให้องค์การนักศึกษาแต่ละแห่งกลั่นกรองรายชื่อเสนอคณะกรรมการสรรหาไม่เกินแห่งละ 3 ชื่อ

(2.3) นายคณบดีมหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ

(3) คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีประมวลประวัติและผลงานบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อพิจารณาครั้งกรองให้เหลือไม่เกิน 3 ชื่อ แล้วรายงานผลการสรรหาต่อสภามหาวิทยาลัยโดยเร็ว

(4) สภามหาวิทยาลัยพิจารณารายงานผลของคณะกรรมการสรรหาแล้วดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัย ประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ซึ่งที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยจะปรึกษาทหารือลงมติเลือก คณะบดีวิชาแต่ละ 1 คน โดยกลุ่มคณะบดีปรึกษาทหารือเลือกกันเอง ประธานสภาคณาจารย์วิชาแต่ละ 1 คน นายคณบดีคณบดีศึกษาเก่าวิชาแต่ละ 1 คน ทั้งนี้สภามหาวิทยาลัยจะมีมติแต่งตั้งกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิคนหนึ่งจากคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีเป็นประธานกรรมการ ส่วนเลขานุการนั้นสภามหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งบุคคลใดก็ได้ได้ตามแต่เห็นเหมาะสม

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือเมื่อวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีสิ้นสุดแล้วยังเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 4 เดือน (120 วัน) ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดินั้นเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการผสมการหนึ่งเสียง โดยการเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีได้เปิดกว้างให้หน่วยงานและบุคลากรของมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักศึกษาปัจจุบันได้มีสิทธิเสนอชื่อด้วย การเสนอชื่อให้หน่วยงานและองค์การนักศึกษาทั้งสองวิชาเขตรวมถึงวิทยาลัยชุมชนผู้เกิดทำการหนึ่งเสียงลงคะแนน และนำมาถ่วงน้ำหนักให้เหลือไม่เกินหน่วยงานละ 3 ชื่อ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสรรหา ลักษณะนี้คล้ายกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งดังได้กล่าวมาแล้ว

ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเสนอชื่อ ให้คณะกรรมการสรรหาพิจารณา กลั่นกรองบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้เหลือไม่เกิน 3 คน โดยพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ประกอบกับคะแนนนิยมของการหยั่งเสียง เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยได้มีโอกาสพิจารณา อย่างกว้างขวางลงมติเลือก 1 คน ดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการ ดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.9 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ระเบียบมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหา อธิการบดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2532" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นในกรณที่ตำแหน่งอธิการบดี ว่างลงหรือก่อนที่อธิการบดีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่จะพ้นวาระไม่น้อยกว่า 90 วัน

(2) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น 2 คณะ ได้แก่ คณะ กรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี และคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรอง ผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

(2.1) คณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ประกอบด้วย

(ก) กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน ตามที่สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ

(ข) รองอธิการบดี คณบดี และผู้อำนวยการสถาบัน หรือผู้อำนวยการสำนัก รวมจำนวนเท่ากับจำนวนวิทยาเขต ตามสัดส่วนของรองอธิการบดี ต่อคณบดี ต่อผู้อำนวยการสถาบัน หรือผู้อำนวยการสำนัก ตามที่สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งเป็น กรรมการ

(ค) ผู้แทนข้าราชการในวิทยาเขตต่าง ๆ ซึ่งมีได้ เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย วิทยาเขตละ 1 คน เป็นกรรมการ การได้มาซึ่งผู้แทน ข้าราชการดังกล่าวให้เลือกสรร ตามวิธีการที่คณะกรรมการบริหารวิทยาเขตกำหนด (อาจ ใช้การหยั่งเสียงหรือปรึกษาหารือก็ได้)

ให้สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งข้าราชการในสังกัด

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คนหนึ่งเป็นเลขานุการของคณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรง

ตำแหน่งอธิการบดี

(2.2) คณะกรรมการพิจารณาการขึ้นครองผู้สมควรดำรง

ตำแหน่งอธิการบดี ประกอบด้วย

(ก) นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นประธานกรรมการ และกรรมการประเภทผู้ทรงคุณวุฒิทุกคน เป็นกรรมการ

(ข) รองอธิการบดี คณบดี และผู้อำนวยการสถาบัน หรือผู้อำนวยการสำนักรวมจำนวนเท่ากับวิทยาเขต ตามสัดส่วนของรองอธิการบดี ต่อคณบดี ต่อผู้อำนวยการสถาบัน หรือผู้อำนวยการสำนัก ตามที่สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งเป็นกรรมการ

(ค) ผู้แทนข้าราชการในวิทยาเขตต่าง ๆ ซึ่งมีได้ เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย วิทยาเขตละ 1 คน เป็นกรรมการ การได้มาซึ่งผู้แทน ข้าราชการดังกล่าวได้เลือกสรรตามวิธีการที่คณะกรรมการบริหารวิทยาเขตกำหนด

ให้คณะกรรมการพิจารณาการขึ้นครองผู้สมควรดำรงตำแหน่ง อธิการบดีแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒคนหนึ่ง เป็นเลขานุการ ของคณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

กรรมการพิจารณาการขึ้นครองผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ต้องไม่เป็นกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

(3) คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีแจ้งให้ข้าราชการสังกัด

สำนักงานอธิการบดี คณะ บัณฑิตวิทยาลัย สำนัก และกองอำนวยการวิทยาเขตและนิสิตในแต่ละ วิทยาเขต เสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีต่อประธานคณะกรรมการสรรหาหน่วยละ ไม่เกิน 2 ชื่อ และแจ้งให้กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ เสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อ

(4) คณะกรรมการสรรหารวบรวมรายชื่อ พิจารณาตรวจสอบ คุณสมบัติ แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อไว้ทุกคน จากนั้นพิจารณาคัดเลือกและทาบตามไว้ 5-7 คน เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาการขึ้นครองผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

(5) คณะกรรมการพิจารณาการขึ้นครองผู้สมควรดำรงตำแหน่ง อธิการบดินำรายชื่อ 5-7 คน มาประชุมปรึกษาร่วมกันให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ด้านความเป็นผู้นำ มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน ด้านการบริหาร มีคะแนนเต็ม 40 คะแนน และ ด้านการยอมรับในวงการค้าต่าง ๆ มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน รวมทุกด้านมีคะแนนเต็ม 100

คะแนน จากนั้นรวมคะแนนของแต่ละคน เลือกผู้ได้รับคะแนนสูงสุด 1 คน เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

(6) สภามหาวิทยาลัยรับรายงานผลจากคณะกรรมการพิจารณา
กลั่นกรอง ดำเนินการเพื่อให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

จากระเบียบนี้วิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒใหม่ขึ้นเมื่อตำแหน่งอธิการบดีว่างลง หรือก่อนที่อธิการบดีจะพ้นจากวาระไม่น้อยกว่า 90 วัน ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการหนึ่งเสียง ซึ่งเป็นรูปแบบที่มหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งได้นำมาใช้ แต่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดคือ คณะกรรมการเกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีมีการแต่งตั้งถึง 2 คณะ ได้แก่ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี กับคณะกรรมการพิจารณา
กลั่นกรองผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีที่มหาวิทยาลัยอื่นไม่มี โดยคณะกรรมการสรรหาจะ
รับการเสนอชื่อจากหน่วยงานต่าง ๆ หน่วยงานละไม่เกิน 2 ชื่อ ซึ่งหน่วยงานเหล่านั้น
ส่วนมากให้ทุกคนหนึ่งเสียงเพื่อหาบุคคลที่ได้รับคะแนนนิยมสูงสุด 2 คนในการเสนอชื่อ แต่ไม่
ถือว่าเป็นการเลือกตั้งและนิสิตในแต่ละวิทยาเขตก็มีสิทธิเสนอชื่อวิทยาเขตละไม่เกิน 2 คน
ด้วยจากการหนึ่งเสียงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ
มีสิทธิเสนอชื่อได้คนละ 1 ชื่อต่อประธานคณะกรรมการสรรหาอธิการบดี

เมื่อได้รับรายชื่อทั้งหมดที่เสนอมาแล้ว คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี
จะตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อไว้ทุกคน จากนั้นพิจารณา
คัดเลือกโดยอาศัยข้อมูลจากการหนึ่งเสียงของหน่วยงานต่าง ๆ ให้เหลือ 5-7 คน เสนอต่อ
คณะกรรมการพิจารณา
กลั่นกรองผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

คณะกรรมการพิจารณา
กลั่นกรองนำรายชื่อ 5-7 คน ที่ได้รับเสนอมา
ให้คะแนนสำหรับคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ระเบียบนี้กำหนดไว้ ได้แก่ เกณฑ์คุณสมบัติความเป็นผู้นำ
ด้านการบริหาร และความเป็นที่ยอมรับในวงการต่าง ๆ ให้กรรมการประชุมปรึกษาร่วมกัน
พิจารณาโดยเสียงข้างมากให้คะแนนคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อแต่ละคน แล้วนำมารวม
คะแนน ผู้ใดได้คะแนนสูงสุดจะได้รับการเสนอชื่อเพียงคนเดียวต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อให้

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี ซึ่งในการเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยนี้ไม่มีกำหนดระยะเวลาไว้ เพียงแต่ใช้คำว่า "เสนอต่อสภามหาวิทยาลัยโดยเร็ว" หมายความว่า เมื่อคณะกรรมการพิจารณาถ้อยแถลงได้รับการเสนอชื่อจำนวน 5-7 คน จากคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีแล้ว ต้องรีบประชุมปรึกษาร่วมกันในการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดในขั้นตอนสุดท้าย เมื่อรวมคะแนนเสร็จต้องนำรายชื่อที่ได้คะแนนสูงสุด 1 คน เสนอต่อสภามหาวิทยาลัยทันที

1.10 มหาวิทยาลัยบูรพา อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยบูรพา ว่าด้วยการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2535" มีสาระสำคัญ ดังนี้ คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วย

(1.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน ซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ

(1.2) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งสภามหาวิทยาลัยเลือกจากกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ และ/หรือประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการ

(1.3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะเป็นกรรมการ

(1.4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป และ/หรือประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นกรรมการ

ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งกรรมการ 1 คน เป็นเลขานุการ กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นเมื่อตำแหน่งอธิการบดีว่างลงหรือก่อนที่อธิการบดีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่จะพ้นจากวาระไม่น้อยกว่า 90 วัน

(2) คณะกรรมการสรรหาแจ้งให้สำนักงานอธิการบดี วิทยาลัย
คณะ วิทยาลัย สถาบัน สำนัก ศูนย์ และหน่วยงานที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า
คณะ เสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีหน่วยงานละไม่เกิน 2 ชื่อ

(3) คณะกรรมการสรรหา นำรายชื่อทั้งหมดที่ได้รับการเสนอชื่อ
มาพิจารณาถ้อยแถลงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ แล้วทบทวนผู้ที่มีความเหมาะสมจนได้ผู้ตอบรับ
ไม่น้อยกว่า 3 ชื่อ และไม่เกิน 5 ชื่อ จากนั้นรายงานผลการสรรหาเรียงตามลำดับตัวอักษร
พร้อมทั้งประวัติและผลงานต่อนายกสภามหาวิทยาลัย เพื่อนำเสนอสภามหาวิทยาลัยพิจารณา

(4) สภามหาวิทยาลัยจะพิจารณาตัดสินผู้สมควรดำรงตำแหน่ง
อธิการบดี จำนวน 1 คน แล้วนำเสนอเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการสรรหาอธิการบดีของ
มหาวิทยาลัยบูรพา จะมีขึ้นเมื่อตำแหน่งอธิการบดีว่างลง หรือก่อนที่อธิการบดีจะพ้นจากวาระ
ไม่น้อยกว่า 90 วัน ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะ
กรรมการผสมการหยั่งเสียงเหมือนกับมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนมากที่นิยมใช้สູ່ในปัจจุบัน แม้
ว่าในข้อบังคับการสรรหาอธิการบดีไม่มีการกำหนดให้หยั่งเสียงแต่ก็ไม่มีข้อห้ามในเรื่องนี้ และ
ในทางปฏิบัติในหน่วยงานต่าง ๆ ก็ใช้การหยั่งเสียงประกอบการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมใน
หน่วยงานของตนกันเป็นส่วนมาก แต่ที่เป็นประเด็นสำคัญคือ ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษาปัจจุบัน
หรือศิษย์เก่าเข้ามามีส่วนในการสรรหาอธิการบดีไม่ว่าในขั้นตอนใดเลย

สำหรับการเสนอชื่อของหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ได้ใช้การหย่อนบัตรลง
คะแนน แล้วนำรายชื่อที่ได้คะแนนสูงสุด 2 ชื่อ เสนอต่อคณะกรรมการสรรหา ส่วนหน่วยงาน
ที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะนั้น ขณะนี้ยังไม่มีการตั้งขึ้นแต่อย่างใด คงเป็นเพียง
การกำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะได้ไม่ต้องเสนอเป็นระเบียบหรือกฎหมายขึ้นใหม่ และการ
กำหนดเช่นนี้ถือเป็นแนวทางของการบัญญัติกฎหมายและข้อบังคับหรือระเบียบ ที่มหาวิทยาลัย
ต่าง ๆ นิยมดำเนินการเฉพาะอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นต้น

เมื่อคณะกรรมการสรรหาได้รับรายชื่อมาแล้ว ให้ดำเนินการพิจารณา
กลั่นกรองให้เหลือผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจำนวนระหว่าง 3-5 คน แล้วรายงานผลการสรรหา
ตามลำดับตัวอักษรพร้อมประวัติและผลงานต่อสภามหาวิทยาลัย ซึ่งสภามหาวิทยาลัยมีโอกา
สพิจารณาได้อย่างกว้างขวางในการลงมติเลือก 1 คน เพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ แต่งตั้งอธิการบดีต่อไป

1.11 มหาวิทยาลัยนเรศวร อนุมัติมติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า
"กึ่งบังคับมหาวิทยาลัยนเรศวร ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2535"
มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี"

ประกอบด้วย

(1.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 1 คน ซึ่งเลือกจาก
กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธานกรรมการ

(1.2) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 3 คน ซึ่งเลือกจาก
กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นกรรมการ

(1.3) ประธานสภาคณาจารย์ เป็นกรรมการและเลขานุการ
(โดยตำแหน่ง)

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะสิ้นสุดเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่ง
อธิการบดี หรือวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 60 วัน

(2) คณะกรรมการสรรหาแจ้งให้ผู้มีสิทธิเสนอชื่อทราบ วัน เวลา
ในการเสนอชื่อก่อนการเสนอชื่อไม่น้อยกว่า 7 วัน และผู้มีสิทธิเสนอชื่อได้แก่

(2.1) นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย

(2.2) คณาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย

(2.3) ข้าราชการของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป

(3) คณะกรรมการสรรหาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการเสนอ
ชื่อและจัดทำบัญชีรายชื่อพร้อมทาบตามบุคคลดังกล่าว กรณีเมื่อมีการตอบรับให้จัดทำประวัติ
ผลงาน และแนวนโยบายการบริหารมหาวิทยาลัยแนบไปด้วย จากนั้นเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
เพื่อพิจารณาโดยเร็ว

(4) สภามหาวิทยาลัยพิจารณารายชื่อตามที่คณะกรรมการสรรหา
เสนอรายงานมาพร้อมประวัติผลงานและรายละเอียดต่าง ๆ จากนั้นลงมติเลือกผู้ได้รับการ
เสนอชื่อ 1 คน เพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีต่อไป

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการสรรหาอธิการบดีของ
มหาวิทยาลัยชนเรศวรจะมีขึ้นเมื่อไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีหรือวาระของการดำรงตำแหน่ง
อธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 60 วัน ส่วนการให้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการ
สรรหาของคณะกรรมการผสมการหยั่งเสียงในบางขั้นตอน เพราะในข้อบังคับไม่ได้ห้ามการ
หยั่งเสียง และในทางปฏิบัติมหาวิทยาลัยชนเรศวรได้ใช้การหยั่งเสียงของประชาคมมหาวิทยาลัย
ด้วยการจัดทำกล่องบัตรหรือหีบบัตร สำหรับกรรมการสภามหาวิทยาลัย คณะอาจารย์ประจำทุกคน
และข้าราชการทุกคนตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป เสนอชื่อด้วยการนำรายชื่อใส่ในกล่องบัตรนี้เหมือน
กับการหยั่งเสียงลงคะแนน แต่ไม่ถือว่าเป็นการเลือกตั้ง เพราะเป็นวิธีการหนึ่งของการเสนอ
ชื่อเท่านั้น จากนั้นคณะกรรมการสรรหาอธิการบดีจะนำรายชื่อมาพิจารณาความถี่ ประกอบกับ
คุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ จัดทำเป็นบัญชีรายชื่อพร้อมทาบตามบุคคลดังกล่าว เมื่อมีการตอบรับ
ให้จัดทำประวัติผลงานและแนวนโยบายการบริหารมหาวิทยาลัย เสนอต่อสภามหาวิทยาลัย
เพื่อพิจารณาทันทีที่ดำเนินการแล้วเสร็จ

ข้อสังเกตในกลุ่มของมหาวิทยาลัยที่เริ่มก่อตั้งใหม่ เช่น มหาวิทยาลัย
บูรพา และมหาวิทยาลัยชนเรศวร จะมีปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีซึ่งมีการ
เปลี่ยนแปลงก่อนครบวาระนั้น เพราะบุคลากรของมหาวิทยาลัยยังมีไม่มากนัก ประกอบกับ
ผู้ที่มีความรู้ความสามารถอันเป็นที่ยอมรับของประชาคมมหาวิทยาลัยมีน้อย และอาจเกิดความ
ขัดแย้งภายในระหว่างกลุ่มบุคคลของมหาวิทยาลัยเอง ทำให้สภามหาวิทยาลัยต้องเชิญบุคคล
ภายนอกมาเป็นอธิการบดี ปัญหาเหล่านี้สามารถขจัดได้เมื่อมหาวิทยาลัยดำเนินงานในระยะ
เวลานานพอสมควร และมีบุคลากรที่มีความสามารถซึ่งบุคลากรให้การยอมรับมากขึ้น จะทำให้
ได้คนในมหาวิทยาลัยมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีเหมือนเช่นมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในระบบราชการ

สำหรับการเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยแตกต่างกับมหาวิทยาลัยบูรพา เพราะไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยเป็นจำนวนเท่าใด ดังนั้นจึงเป็นการเปิดกว้างให้คณะกรรมการสรรหาได้พิจารณาตามความเหมาะสม ซึ่งหากจะเปิดโอกาสให้สภามหาวิทยาลัยได้พิจารณาอย่างกว้างขวางแล้วควรเสนอชื่อไม่น้อยกว่า 2 คนขึ้นไป เพื่อลงมติเลือกผู้เหมาะสมที่สุดดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.12 มหาวิทยาลัยขอนแก่น อนันต์ ญัตติ ของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2533" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี"

ประกอบด้วย

(1.1) กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน
ซึ่งสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการ

(1.2) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งคณบดี ผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามฐานะเทียบเท่าคณะ เป็นกรรมการ

(1.3) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป ซึ่งมีได้ดำรงตำแหน่งตามข้อ (1.2) เป็นกรรมการ

(1.4) กรรมการสภามหาวิทยาลัย 2 คน ซึ่งเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย หรือกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการ

ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งผู้สมควร 1 คน เป็นเลขานุการ
กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นเมื่อวาระการดำรงตำแหน่ง
ของอธิการบดีเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน หรืออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ

(2) คณะกรรมการสรรหาประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเสนอชื่อให้ทราบ
ก่อนการเสนอชื่อไม่น้อยกว่า 7 วัน พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้มีสิทธิเสนอชื่อทราบ วัน เวลา และ

สถานที่ ในการเสนอชื่อ ซึ่งผู้มีสิทธิเสนอชื่อ ได้แก่

- (2.1) นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัย
- (2.2) คณาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย
- (2.3) ข้าราชการของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป

(3) คณะกรรมการสรรหาพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการ

เสนอชื่อและมีหนังสือทาบตามบุคคลดังกล่าวให้ได้ผู้ตอบรับการทาบตามไม่น้อยกว่า 3 ชื่อ แต่ไม่เกิน 5 คน เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

(4) สภามหาวิทยาลัยรับรายงานผลการสรรหา แล้วพิจารณาดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

จากบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กระบวนการสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจะมีขึ้นเมื่อวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีเหลือเวลาไม่น้อยกว่า 90 วัน หรืออธิการบดีพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการผสมการหยั่งเสียง แต่ไม่ถือเป็นการเลือกตั้ง เพราะมีแนวทางการเสนอชื่อเหมือนกับมหาวิทยาลัยอื่นเร่ร่อน และจากการสัมภาษณ์ประธานสภาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีก็มีแนวโน้มในการหยั่งเสียงของประชาคม แต่ขณะที่ดำเนินการวิจิมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเพิ่งมีอธิการบดีคนแรก โดยมาจากการแต่งตั้งของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งได้แต่งตั้งบุคคลที่จัดทำโครงการก่อตั้งมหาวิทยาลัยจากวิทยาลัยอุบลราชธานี อันเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาก่อนให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีคนแรกนี้ ดังนั้นกรณีของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจึงยังไม่มี การสรรหาอธิการบดีตามข้อบังคับนี้เลย

สำหรับการเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยให้คณะกรรมการสรรหาพิจารณาคุณสมบัติ พร้อมการทาบตามบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมระหว่าง 3-5 คน เพื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยนับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้สภามหาวิทยาลัยได้สามารถพิจารณาและลงมติเลือกผู้ที่เหมาะสมได้อย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของมหาวิทยาลัยบูรพาทุกประการ ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีการจัดตั้งขึ้นพร้อมกับมหาวิทยาลัยบูรพาและมหาวิทยาลัยนเรศวร และมีพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยที่เป็นสาระสำคัญส่วนใหญ่อันเดียวกัน ประกอบกับประวัติความเป็นมาที่มีความคล้ายคลึงกัน ทำให้ข้อบังคับและ

ระ เปรียบต่าง ๆ เหมือนกัน รวมทั้งข้อบังคับการสรรหาอธิการบดีที่กล่าวมาแล้วด้วย

1.13 มหาวิทยาลัยรามคำแหง อนุมัติมติของการสรรหาอธิการบดีเรียกว่า "ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2534" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการอำนวยการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิภายใน 1 คน คณบดี ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น หรือเทียบเท่าคณะ 1 คน ประธานสภาอาจารย์ และผู้แทนสภาอาจารย์ รวม 2 คน ผู้แทน อ.ก.ม. สายช. 1 คน ผู้แทน อ.ก.ม. สาย ค. 1 คน นายกองคณาธิการนักศึกษาและประธานสภานักศึกษา

สำหรับกระบวนการสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จะมีขึ้นภายหลังจากที่วาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีสิ้นสุดลง แต่ไม่ได้กำหนดว่าเป็นระยะเวลาเท่าใด ซึ่งที่เคยปฏิบัติมานั้น สภามหาวิทยาลัยกำหนดเวลาไว้ภายในเวลา 2 เดือน นับแต่สิ้นสุดวาระ

(2) คณะกรรมการอำนวยการสรรหา ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิลงคะแนนหยั่งเสียงให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วันทำการ ก่อนวันลงคะแนนหยั่งเสียง ซึ่งผู้มีสิทธิลงคะแนนหยั่งเสียง ได้แก่

- (2.1) อาจารย์
- (2.2) ข้าราชการสาย ช. และข้าราชการ สาย ค.
- (2.3) นักศึกษา

(3) วิธีเทียบคะแนน เทียบโดยการคิดร้อยละจากจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนหยั่งเสียงของแต่ละสายที่มาใช้สิทธิจริง และให้รวมคะแนนของผู้สมัครที่ได้รับจากแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกัน ผู้เหมาะสมในการดำเนินการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี จะต้องได้รับน้ำหนักคะแนนสูงสุดตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

(4) ในกรณีที่ผู้สมัครเพียงรายเดียวให้หลังประสามติ ถ้าเสียงข้างมากเห็นสมควรก็ให้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัย

(5) การเสนอชื่อผู้สมัครที่ได้รับการหั่งเสียงต่อสภามหาวิทยาลัย ให้คณะกรรมการอำนาจการสรรหาเสนอชื่อผู้สมัครที่ได้รับการลงคะแนนหั่งเสียงสูงสุดต่อ สภามหาวิทยาลัย

(6) สภามหาวิทยาลัยดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

จากระเบียบนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดี ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ คณะกรรมการอำนาจการสรรหาอธิการบดี ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิกษนอก กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภท ผู้ทรงคุณวุฒิกษใน คณบดี ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่ เรือกชื่ออย่างอื่น หรือเทียบเท่าคณะ เป็นกรรมการนั้น สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้ลงมติเลือก ส่วนประธานสภาอาจารย์ เป็นโดยตำแหน่ง ผู้แทนสภาอาจารย์อีก 1 คน ได้มาจากการ หั่งเสียงลงคะแนนเลือกของอาจารย์ในสภาอาจารย์ ส่วนผู้แทน อ.ก.ม.สาธิต และสาธิต ค. ได้มาโดยตำแหน่ง เนื่องจากผู้แทน อ.ก.ม.สาธิต และสาธิต ค. มาจากการเลือกตั้ง ของข้าราชการสาธิต และสาธิต ค. ก่อนที่จะมาเป็นกรรมการอำนาจการสรรหาอธิการบดี นอกจากนี้ยังมีตัวแทนนักศึกษาปัจจุบันอีก 2 คน ได้แก่ นายกองัดการนักศึกษา และประธาน สภานักศึกษา

กระบวนการสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความ แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ กล่าวคือ มีขึ้นหลังจากวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีสิ้นสุด ลงแล้ว โดยขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะกรรมการอำนาจการสรรหาอธิการบดี และมอบอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการชุดนี้ กำหนดวันเวลาหั่งเสียงเลือกตั้ง ซึ่งที่ปฏิบัติมา นั้นมีระยะเวลาประมาณ 2 เดือน (60 วัน) หลังจากสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดี ลักษณะการสรรหาเช่นนี้แสดงถึงความต้องการความเป็นกลางของอธิการบดีในการเลือกตั้ง อธิการบดีคนใหม่ หรือไม่ต้องการให้มีการใช้อิทธิพลของอธิการบดีเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การหั่งเสียงเลือกตั้งนี้ เพราะระหว่างที่วาระของอธิการบดีสิ้นสุดลง สภามหาวิทยาลัยจะแต่งตั้ง รักษาการอธิการบดีทำหน้าที่แทนอธิการบดีที่หมดวาระไป ซึ่งรักษาการอธิการบดีเป็นคนละ คนกับอธิการบดีที่หมดวาระลง จึงทำให้ประชาคมของมหาวิทยาลัยลดความระวางในความไม่ เป็นธรรมของการหั่งเสียงเลือกตั้งได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับกรณีของมหาวิทยาลัยรามคำแหงถือว่าได้ให้สิทธิแก่นักศึกษา ปัจจุบันมากที่สุดคในบรรดามหาวิทยาลัยทั้งหลาย เพราะนอกจากให้สิทธิหั่งเสียงเลือกตั้งได้อย่างเสรีแล้ว ยังให้สิทธิเข้าเป็นกรรมการในคณะกรรมการอำนาจการสรรหาอธิการบดีด้วย โดยกำหนดให้นายกองคการนักศึกษาที่เป็นผู้นางคการบริหารกิจกรรมนักศึกษา อันได้มาจาก การเลือกตั้งของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง และประธานสภานักศึกษาที่ทำหน้าที่พิจารณางบประมาณและตรวจสอบการทำงานขององคการนักศึกษา อันได้มาจากการเลือกตั้งของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหงเช่นเดียวกัน

ส่วนรูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นรูปแบบการหั่งเสียงเลือกตั้ง เพราะระเบียบการสรรหาอธิการบดีกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้มีการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิลงคะแนน วันเวลาการเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วย ประชาคมทั้งหมดของมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาปัจจุบันทั้งหมด ซึ่งเป็นการให้สิทธิในการเลือกตั้งอธิการบดีอย่างกว้างขวางมากกว่ามหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทย

ด้านการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งต่อสภามหาวิทยาลัย ให้เสนอผู้สมัครที่ได้รับคะแนนนิยมสูงสุดเพียง 1 คนเท่านั้น โดยให้เก็บคะแนนจากผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นร้อยละเช่นเดียวกับที่ใช้ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น และผู้สมัครที่ได้คะแนนนิยมสูงสุด 2 กลุ่มขึ้นไป (จาก 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคณาจารย์ กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่และกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน) จึงจะได้รับการเสนอชื่อเพื่อบำเนิการแต่งตั้งอธิการบดี ดังตัวอย่าง

สมมติว่ามีผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอธิการบดี 3 คน คือ นาย ก. นาย ข. และนาย ค. หลังจากการหั่งเสียงลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว ปรากฏผลคะแนนในกลุ่มคณาจารย์จำนวน 1,000 คน มีคณาจารย์มาใช้สิทธิจริง 800 คน นาย ก. ได้ 560 คะแนน นาย ข. ได้ 160 คะแนน และนาย ค. ได้ 80 คะแนน เมื่อเก็บคะแนนเป็นร้อยละของ ผู้มาใช้สิทธิ นาย ก. ได้ร้อยละ คือ 560 คูณ 100 หารด้วย 800 เท่ากับร้อยละ 70 ทำนองเดียวกัน นาย ข. ได้ร้อยละ 20 และนาย ค. ได้ร้อยละ 10

กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ปรากฏว่าจากจำนวนผู้มีสิทธิ 2,000 คน มาใช้สิทธิจริง 1,800 คน นาย ก. ได้ 540 คะแนน นาย ข. ได้ 360 คะแนน และ นาย ค. ได้ 900 คะแนน เมื่อเทียบเป็นร้อยละของผู้มาใช้สิทธิ นาย ก. ได้ร้อยละ 30 นาย ข. ได้ร้อยละ 20 และนาย ค. ได้ร้อยละ 50

กลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน ปรากฏจากจำนวนผู้มีสิทธิ 50,000 คน มาใช้สิทธิจริง 40,000 คน นาย ก. ได้ 20,000 คะแนน นาย ข. ได้ 16,000 คะแนน และ นาย ค. ได้ 4,000 คะแนน เมื่อเทียบเป็นร้อยละของผู้มาใช้สิทธิ นาย ก. ได้ร้อยละ 50 นาย ข. ได้ร้อยละ 40 และนาย ค. ได้ร้อยละ 10

สรุปผลคะแนน

หมายเลข	ชื่อ-สกุล	คณาจารย์		ข้าราชการ/ลูกจ้าง		นักศึกษา		รวม	
		คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	นาย ก.	560	70	540	30	20,000	50	21,100	150
2	นาย ข.	160	20	360	20	16,000	40	16,520	80
3	นาย ค.	80	10	900	50	4,000	10	4,980	70
รวม	3 คน	800	100	1,800	100	40,000	100	42,600	300

จากข้อมูลสมมติตามตารางปรากฏว่า นาย ก. มีคะแนนสูงสุด 2 กลุ่ม คือกลุ่มคณาจารย์ และกลุ่มนักศึกษาปัจจุบัน ซึ่งเมื่อรวมคะแนนและจำนวนร้อยละทั้งหมดแล้ว นาย ก. ได้จำนวนมากที่สุด คือ 150 จากผลรวมเต็ม 300 นาย ก. จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมในการได้รับเสนอชื่อเพื่อแต่งตั้งเป็นอธิการบดี ลักษณะของการเสนอเพียง 1 คนนี้ ย่อมไม่เปิดโอกาสให้สภามหาวิทยาลัยได้พิจารณาเลือกอย่างกว้างขวางเหมือนมหาวิทยาลัย

อื่น ๆ ทำให้สภามหาวิทยาลัยเป็นเพียงทางผ่านของขั้นตอนการแต่งตั้งอธิการบดี ภายหลังจากที่คณะกรรมการอำนวยการสรรหาอธิการบดีได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น

นอกจากนี้ถ้ามีผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงรายเดียว ให้มีการลงประชามติ ถ้าเสียงข้างมากหรือเกินครึ่ง หรือมากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ที่มาใช้สิทธิลงประชามติ ก็ให้เสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อยกให้การให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดี

1.14 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี พ.ศ. 2529" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี" ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธานกรรมการ กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนสภาวิชาการเป็นกรรมการ และเลขาธิการสภามหาวิทยาลัยเป็นกรรมการและเลขาธิการ

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ ไม่น้อยกว่า 90 วัน ก่อนที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะหมดวาระลง

(2) คณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี ประเมินสถานการณ์และความต้องการของมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณา

(3) คณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี ประมวลรายชื่อผู้สมัครสมบัติเหมาะสม และพิจารณากลับกรองผู้ที่เหมาะสมที่สุด 1 คน เสนอชื่อพร้อมประวัติและผลงานต่อสภาวิชาการเพื่อความเห็นพ้อง

(4) ถ้าสภาวิชาการมีมติโดยเสียงข้างมากของกรรมการสภาวิชาการทั้งหมดเห็นพ้องด้วย จึงจะนำชื่อผู้นั้นเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

(5) คณะกรรมการเสนอแต่งตั้ง สอบถามความสมัครใจของผู้ผ่านความเห็นพ้องก่อนนำเสนอสภามหาวิทยาลัย

(6) สภามหาวิทยาลัยดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

จากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่กำหนดที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช คือ คณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี ซึ่งประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้แทนสภาวิชาการ และเลขาธิการสภามหาวิทยาลัย กรรมการทั้งหมดในสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการแต่งตั้งหรือเลือกเองทั้งหมดด้วยการปรึกษาหารือในที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นก่อนอธิการบดีหมดวาระไม่น้อยกว่า 90 วัน ส่วนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีเป็นรูปแบบของการสรรหาอย่างแท้จริง โดยไม่มีการหึงเสียด หรือการเสนอที่มาจากหน่วยงานใด ๆ ภายในมหาวิทยาลัย เอกสิทธิ์ในการสรรหาอธิการบดีอยู่กับคณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดีในการพิจารณากลับกรองผู้ที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด 1 คน เพื่อขอความเห็นพ้องจากสภาวิชาการ ก่อนการนำเสนอสภามหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินการแต่งตั้งอธิการบดี

รูปแบบการสรรหาอธิการบดีเช่นนี้ แม้จะเป็นการเปิดกว้างให้คณะกรรมการได้พิจารณาบุคคลต่าง ๆ อย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ด้วยองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยและสภาวิชาการมีความเอื้อประโยชน์ต่ออธิการบดีที่กำลังดำรงตำแหน่งอยู่ เพราะอธิการบดีเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย และเป็นประธานกรรมการสภาวิชาการด้วย จึงทำให้เป็นโอกาสของอธิการบดีที่จะสามารถดำรงตำแหน่งต่อไปได้ยาวนาน เนื่องจากไม่มีวาระการเป็นซ้ำกำหนดห้ามไว้ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ดังได้วิเคราะห์มาแล้วในตอนต้น

1.15 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อนุบัญญัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ว่าด้วย การสรรหาอธิการบดี พ.ศ. 2537" มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

(1) สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ประกอบด้วย กรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธาน กรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งสภาวิชาการเลือกจากกรรมการสภาวิชาการ 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ 1 คน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน เป็นกรรมการ ให้

คณะกรรมการสรรหาเลือกกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

กระบวนการสรรหาอธิการบดีให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนที่วาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะหมดลงไม่น้อยกว่า 3 เดือน

(2) ให้คณะกรรมการสรรหาศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์สภาพความต้องการ ทิศทาง การพัฒนามหาวิทยาลัย และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอธิการบดี เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาสรรหาอธิการบดี

(3) คณะกรรมการสรรหากำหนดวิธีการรับการเสนอชื่อ การรับสมัคร และการเสาะหาผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้กว้างขวางที่สุด โดยไม่ใช้วิธีการเลือกตั้งหรือหึงเสียง

(4) คณะกรรมการสรรหาประมวลประวัติและผลงาน รวมทั้งพิจารณาถิ่นรองและประเมินคุณสมบัติของบุคคลที่ได้รายชื่อมา เพื่อให้ได้ผู้ที่เหมาะสมที่สุดเสนอสภามหาวิทยาลัยตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร

(5) สภามหาวิทยาลัยดำเนินการพิจารณาแต่งตั้งอธิการบดีจากข้อบังคับนี้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี คือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี ซึ่งประกอบด้วยกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน เป็นประธานกรรมการ กรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งสภาวิชาการเลือกจากกรรมการสภาวิชาการ 1 คน กรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งเลือกตั้งจากคณาจารย์ประจำ 1 คน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน เป็นกรรมการ โดยให้คณะกรรมการสรรหาเลือกกรรมการคนใดคนหนึ่งเป็นเลขานุการ

กระบวนการสรรหาอธิการบดีจะมีขึ้นก่อนที่วาระการดำรงตำแหน่งอธิการบดีจะหมดลงไม่น้อยกว่า 3 เดือน

รูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการสรรหาอย่างกว้างขวาง และเปิดโอกาสกว้างขวางที่สุดในรูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการที่เคยมีในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ซึ่งเหมือนกับรูปแบบการสรรหาอธิการบดีของต่างประเทศเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ มีการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์สภาพความต้องการ ทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัย และคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอธิการบดี เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาสรรหาอธิการบดี นอกจากนี้ยังเปิดกว้างในการรับสมัคร และการเสาะแสวงหาผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมได้อย่างกว้างขวางที่สุด โดยไม่ใช้

วิธีการเลือกตั้งหรือห้อยเสียง นับเป็นรูปแบบสรรหาของคณะกรรมการลักษณะใหม่ที่นำมาใช้กับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

1.16 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อนุมัติของการสรรหาอธิการบดี เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ว่าด้วย การสรรหาอธิการบดี พ.ศ.2537" ซึ่งมีสาระสำคัญเหมือนกับอนุมัติการสรรหาอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทุกประการ ดังนั้นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ของการวิเคราะห์จึงพิจารณาได้จากการวิเคราะห์อนุมัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.17 มหาวิทยาลัยเอกชน ไม่มีการกำหนดข้อบังคับหรือระเบียบเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดี เหมือนเช่นในมหาวิทยาลัยของรัฐ เพราะตามโครงสร้างที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ.2522 ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.2535 ให้อำนาจสภาสถาบันโดยคำแนะนำของเจ้าของกิจการดำเนินการแต่งตั้งหรือถอดถอนอธิการบดีได้ จึงไม่มีอนุบัญญัติกำหนดไว้ในแต่ละมหาวิทยาลัย

จากการนำเสนอสาระสำคัญและวิเคราะห์อนุมัติเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดีมาแล้วนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและมีความชัดเจนยิ่งขึ้นจึงขอสรุปเป็นตารางและวิเคราะห์ประกอบเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ลักษณะของอนุบัญญัติเกี่ยวกับการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี

มหาวิทยาลัย	ออกเป็นระเบียบ	ออกเป็นข้อบังคับ	ออกเป็นประกาศ
1. จุฬาลงกรณ์		+	
2. เกษตรศาสตร์			+
3. ขอนแก่น			+
4. เชียงใหม่	+		
5. ธรรมศาสตร์		+	
6. มหิดล		+	
7. ศิลปากร		+	
8. ลงชลาชนครินทร์		+	
9. ศรีนครินทร์วโรฒ	+		
10. บุรพา		+	
11. นเรศวร		+	
12. อุบลราชธานี		+	
13. รามคำแหง	+		
14. สุโขทัยธรรมมาธิราช		+	
15. สุรนารี	-	+	
16. วไลยลักษณ	-	+	
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	(มีกำหนดไว้เฉพาะในพระราชบัญญัติเท่านั้น ไม่มีอนุบัญญัติ)		

ตามตารางที่แสดงมานี้พบว่าอนุบัญญัติซึ่งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กำหนดไว้เพื่อการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีนั้น สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรในการออกอนุบัญญัติโดยออกเป็นข้อบังคับมากที่สุดจำนวน 11 แห่ง รองลงมาออกเป็นระเบียบจำนวน 3 แห่ง และออกเป็นประกาศของสภามหาวิทยาลัยเพียง 2 แห่ง ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีสภาสถาบันเป็นองค์กรหลักและ

ขึ้นอยู่กับคำแนะนำของเจ้าของกิจการ จึงไม่มีอนุบัญญัติเหมือนเช่นมหาวิทยาลัยของรัฐ และมีมหาวิทยาลัยของรัฐ 2 แห่ง ที่ยังไม่ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดี เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งใหม่กำลังอยู่ในระหว่างเตรียมการต่าง ๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ตารางที่ 5 ชื่อกลุ่มบุคคลที่กำหนดหน้าที่สรรหาอธิการบดีและจำนวนกรรมการ

มหาวิทยาลัย	ชื่อกลุ่มบุคคล	จำนวน
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	6 คน
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	6 คน
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรร	18 คน
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	10 คน
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	8 คน
6. มหาวิทยาลัยมหิดล	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	(เลือกตั้งตาม จำนวนบุคลากร ปี 2535 มี 42 คน)
7. มหาวิทยาลัยศิลปากร	คณะกรรมการสรรหาผู้สมควร ดำรงตำแหน่งอธิการบดี	8 คน
8. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	12 คน
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	คณะกรรมการสรรหาผู้สมควร ดำรงตำแหน่งอธิการบดี	8 คน
10. มหาวิทยาลัยบูรพา	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	7 คน
11. มหาวิทยาลัยธนบุรี	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	5 คน
12. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	8 คน
13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	คณะกรรมการอำนาจการสรรหา อธิการบดี	9 คน
14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	คณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี	5 คน
15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	5 คน
16. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี	5 คน
17. มหาวิทยาลัยเอกชน (11 แห่ง)	ไม่มีอนันัติเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดี	

จากครา่งที่นำเสนอมาพบว่า ที่อกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่สรรหาอธิการบดีซึ่งนิยมใช้มากที่สุดคือ คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี มีใช้มากถึง 9 แห่ง รองลงมาได้แก่ คณะกรรมการสรรหาผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี มีใช้ 2 แห่ง ส่วนที่แตกต่างหรือมีใช้เพียงแห่งเดียว คือ คณะกรรมการดำเนินการเลือกสรร คณะกรรมการอำนวยการสรรหา และคณะกรรมการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี สำหรับจำนวนกรรมการที่มีมากที่สุดคือมหาวิทยาลัยมหิดล มีจำนวนถึง 42 คน และที่น้อยที่สุดคือมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มีเพียง 5 คนเท่านั้น

สาระสำคัญต่อไปจะแสดงให้เห็นถึงกำหนดเวลาที่มีการสรรหาอธิการบดี
ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ตารางที่ 6 กำหนดเวลาที่มีการสรรหาอธิการบดี

มหาวิทยาลัย	กำหนดเวลาสรรหาอธิการบดี
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 3 เดือน (90 วัน)
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไม่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัย (ไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนวาระอธิการบดีสิ้นสุด)
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ไม่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัย (ไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนวาระอธิการบดีสิ้นสุด)
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 60 วัน
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ไม่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัย (ไม่น้อยกว่า 90 วัน ก่อนวาระอธิการบดีสิ้นสุด)
6. มหาวิทยาลัยมหิดล	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือ 150-180 วัน
7. มหาวิทยาลัยศิลปากร	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 60 วัน
8. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 4 เดือน (120 วัน)
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 90 วัน
10. มหาวิทยาลัยบูรพา	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 90 วัน
11. มหาวิทยาลัยนเรศวร	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 60 วัน
12. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 90 วัน
13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ไม่ได้กำหนดไว้ ขึ้นอยู่กับสภามหาวิทยาลัย (ภายใน 60 วัน นับแต่วาระอธิการบดีสิ้นสุดลง)
14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 90 วัน

ตารางที่ 6 (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	กำหนดเวลาสรรหาอธิการบดี
15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 3 เดือน (90 วัน)
16. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	เมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 3 เดือน (90 วัน)
17. มหาวิทยาลัยเอกชน (11 แห่ง)	ไม่มีอนุบัญญัติเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดี

จากตารางที่นำเสนอมานี้ วิเคราะห์ได้ว่าการสรรหาอธิการบดีที่เป็นไปตามวาระปกตินั้น การกำหนดเวลาให้มีกระบวนการสรรหาอธิการบดีส่วนมากจะเริ่มเมื่อวาระของอธิการบดีเหลือไม่น้อยกว่า 90 วัน เพราะมีมหาวิทยาลัยจำนวน 7 แห่งกำหนดไว้เช่นนี้ รองลงมาคือไม่กำหนดเวลาไว้ ซึ่งอยู่กับการพิจารณาของสภามหาวิทยาลัยมีจำนวน 4 แห่ง กำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 60 วัน มีจำนวน 3 แห่ง และที่กำหนดไว้นานที่สุดคือมหาวิทยาลัยมหิดล กำหนดขึ้นเมื่อวาระของอธิการบดีเหลือระหว่าง 150-180 วัน ส่วนมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 11 แห่ง ไม่มีอนุบัญญัติเกี่ยวกับการสรรหาอธิการบดี

สำหรับมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้นั้น จากการหาข้อมูลในทางปฏิบัติปรากฏว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะดำเนินการไม่น้อยกว่า 60 วัน ก่อนวาระอธิการบดีสิ้นสุด มหาวิทยาลัยขอนแก่นมีกำหนดเช่นเดียวกัน คือไม่น้อยกว่า 60 วัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 90 วัน ก่อนวาระของอธิการบดีสิ้นสุด แต่ที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ คือมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้กำหนดไว้ภายใน 60 วัน นับแต่วาระอธิการบดีสิ้นสุดลงแล้ว นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวที่ดำเนินการสรรหาอธิการบดีภายหลังจากการดำรงตำแหน่งของอธิการบดีสิ้นสุดลง

ในส่วนของสาระสำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ สามารถสรุปเปรียบเทียบให้เห็นได้ชัดเจน คือ

ตารางที่ 7 รูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มหาวิทยาลัย	แต่งตั้ง	สรรหา	เลือกตั้ง	แบบผสม
1. จุฬาลงกรณ์				+
2. เกษตรศาสตร์			+	
3. ขอนแก่น			+	
4. เชียงใหม่			+	
5. ธรรมศาสตร์				+
6. มหิดล				+
7. ศิลปากร				+
8. สงขลานครินทร์				+
9. ศรีนครินทรวิโรฒ				+
10. บุรพา				+
11. นเรศวร				+
12. อุบลราชธานี				+
13. รามคำแหง			+	
14. สโทธิยธรรมมาธิราช		+		
15. เทคโนโลยีสุรนารี		+		
16. วลัยลักษณ์		+		
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	+			

ตามตารางที่นำเสนอมานี้ วิเคราะห์ได้ว่า "รูปแบบผสม" ซึ่งหมายถึง วิธีการสรรหาของคณะกรรมการผสมกับการหั่งเสียงในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใด มีมหาวิทยาลัยนิยมใช้

มากที่สุดจำนวน 9 แห่ง "รูปแบบเลือกตั้ง" ซึ่งหมายถึง วิธีการที่ให้ประชาคมของมหาวิทยาลัยได้ลงคะแนนเลือก และถือผลของการลงคะแนนเป็นสำคัญในการเสนอแต่งตั้งอธิการบดี มีมหาวิทยาลัยใช้รูปแบบนี้จำนวน 4 แห่ง "รูปแบบการสรรหา" ซึ่งหมายถึง การสรรหาของคณะกรรมการเท่านั้น ไม่มีการร้องเสียงไม่ว่าขึ้นตอนใด มีมหาวิทยาลัยใช้รูปแบบนี้ 3 แห่ง ส่วนการแต่งตั้งมีใช้ในมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 11 แห่ง โดยเจ้าของกิจการเสนอสภาสถาบันให้แต่งตั้ง แล้วรายงานต่อทบวงมหาวิทยาลัยภายใน 1 เดือน

ข้อสังเกตรูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐได้ใช้คำว่า "การสรรหาอธิการบดี" เกือบทั้งหมด ยกเว้นมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพียงแห่งเดียวที่ใช้คำว่า "การเลือกตั้ง" และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเพียงแห่งเดียวที่ใช้คำว่า "การเสนอแต่งตั้ง"

กรณีบุคคลที่มีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาอธิการบดีซึ่งประกอบด้วยบุคคลฝ่ายต่าง ๆ นั้น กลุ่มบุคคลที่น่าสนใจและมักเป็นปัญหาถกเถียงกันเสมอได้แก่ นิสิตนักศึกษา ที่เป็นกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่สุดในมหาวิทยาลัย แต่มีบทบาทในการสรรหาอธิการบดีแตกต่างกัน โดยบางมหาวิทยาลัยได้ให้สิทธิเท่าเทียมเหมือนกับบุคคลากรอื่น ๆ แต่ในบางมหาวิทยาลัยก็จำกัดสิทธิเพราะเห็นว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยเพียงชั่วคราวตามหลักสูตร เมื่อสำเร็จการศึกษาก็พ้นจากสังคมมหาวิทยาลัย จึงไม่รู้จักและเข้าใจการสรรหาอธิการบดีได้ดีพอ หรือบางมหาวิทยาลัยได้ให้สิทธิบ้างแต่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขบางประการ ข้อแตกต่างของการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษานี้ขอนำเสนอเป็นตารางเพื่อความชัดเจนดังนี้คือ

ตารางที่ 8 การมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาอธิการบดีของนิสิตนักศึกษาและบัณฑิตศึกษาเก่า

มหาวิทยาลัย	ตัวแทน	การเสนอชื่อ
1. จุฬาลงกรณ์	ตัวแทนนิสิตเก่า	ไม่มี
2. เกษตรศาสตร์	นายกสมาคมศิษย์เก่า	ไม่มี
3. ขอนแก่น	ผู้แทนสภาและสโมสรนักศึกษา	นักศึกษาปัจจุบันทั้งชั้น ทะเบียนอย่างน้อย 6 เดือน
4. เชียงใหม่	สมาคมนักศึกษาเก่าและองค์การ นักศึกษา	นักศึกษาทั้งหมด
5. ธรรมศาสตร์	นายกสมาคมและนายกองค์การ นักศึกษา	องค์การนักศึกษา 1 ชื่อ
6. มหิดล	ไม่มี	ไม่มี
7. ศิลปากร	นายกสมาคมศิษย์เก่า	สโมสรนักศึกษา 2 ชื่อ
8. สงขลานครินทร์	นายกสมาคมและนายกองค์การ นักศึกษา	องค์การนักศึกษาวិทยาเขต ละไม่เกิน 3 ชื่อ
9. ศรีนครินทรวิโรฒ	ไม่มี	ไม่มี
10. บรพา	ไม่มี	ไม่มี
11. นเรศวร	ไม่มี	ไม่มี
12. อุบลราชธานี	ไม่มี	ไม่มี
13. รามคำแหง	นายกองค์การและประธานสภา นักศึกษา	นักศึกษาทั้งหมด
14. สุโขทัยธรรมมาธิราช	ไม่มี	ไม่มี
15. เทคโนโลยีสุรนารี	ไม่มี	ไม่มี
16. วไลยลักษณ์	ไม่มี	ไม่มี
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	ไม่มี	ไม่มี

จากตารางที่เสนอมานี้ วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยที่ให้สิทธิกับบัณฑิตศึกษาเก่าและนิสิตนักศึกษาในการมีส่วนร่วมสรรหาอธิการบดี ส่วนมากเป็นมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบการเลือกตั้ง แต่มหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการจะไม่ให้สิทธินิสิตนักศึกษาในการเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีโดยตรง และอาจให้สิทธิเป็นกรรมการของคณะกรรมการสรรหาในบางมหาวิทยาลัยเท่านั้น ส่วนในมหาวิทยาลัยเอกชนทั้ง 11 แห่ง ไม่ได้ให้สิทธิแก่นักศึกษาในการสรรหาอธิการบดีเลย เพราะถือเป็นอำนาจของสภาสถาบันจากคำแนะนำของเจ้าของกิจการโดยตรง

ในกรณีของการเสนอชื่อต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อดำเนินการให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งการดำรงตำแหน่งอธิการบดีในมหาวิทยาลัยของรัฐก็มีความแตกต่างกัน จึงสมควรนำมาเปรียบเทียบให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 9 จำนวนชื่อที่คณะกรรมการสรรหาอภิการบดีนำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย	จำนวนที่เสนอ
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ไม่ได้กำหนดไว้
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ไม่เกิน 3 คน
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	1 คน
4. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	3 คน
5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ไม่เกิน 3 คน
6. มหาวิทยาลัยมหิดล	ไม่ได้กำหนดไว้
7. มหาวิทยาลัยศิลปากร	3 คน
8. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	ไม่เกิน 3 คน
9. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	1 คน
10. มหาวิทยาลัยบูรพา	3 - 5 คน
11. มหาวิทยาลัยนเรศวร	ไม่ได้กำหนดไว้
12. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	3 - 5 คน
13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	1 คน
14. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	1 คน
15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	ไม่ได้กำหนดไว้
16. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	ไม่ได้กำหนดไว้
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	ไม่ได้กำหนดไว้

จากตารางที่นำเสนอมานี้ วิเคราะห์ได้ว่ามหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบการเลือกตั้ง อธิการบดีจะนำรายชื่อเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพียง 1 คน คือผู้ที่ได้รับคะแนนนิยมสูงสุด จากการเลือกตั้ง ส่วนในมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบการสรรหาของคณะกรรมการหรือแบบผสม นั้นส่วนมากกำหนดจำนวนที่เสนอต่อสภามหาวิทยาลัยไว้ระหว่าง 3-5 คน ซึ่งจะทำให้สภามหาวิทยาลัยสามารถพิจารณาได้อย่างกว้างขวางและมีโอกาสเลือกคนใดคนหนึ่งที่เสนอไปได้

แต่ก็มีมหาวิทยาลัยจำนวน 3 แห่งที่ไม่ได้กำหนดไว้ ทำให้ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการสรรหา
อธิการบดีที่จะพิจารณาเองตามความเหมาะสม

2. วิเคราะห์ก่อนบัญญัติเกี่ยวกับรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี
สำหรับรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี นอกจากกำหนด
ไว้ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งแล้ว ยังมีสาระสำคัญเพิ่มเติมในอนบัญญัติของ
มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นในด้านคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีจึงแบ่ง
ได้เป็น 2 ประการคือ

2.1 คุณสมบัติที่ต้องมีซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวุฒิการศึกษา
และประสบการณ์ของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี ดังได้วิเคราะห์ไว้แล้วในตอนต้น

2.2 คุณสมบัติที่มีตามอนบัญญัติของแต่ละมหาวิทยาลัย (รายละเอียด
ทั้งหมดดูในภาคผนวก) ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือคุณลักษณะเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติซึ่งแต่ละ
มหาวิทยาลัยจะได้กำหนดขึ้นตามความเหมาะสมของสถานการณ์หรือความต้องการของ
มหาวิทยาลัย โดยจะได้นำเสนอการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

มหาวิทยาลัย	มีในพระราชบัญญัติ	มีในอนุบัญญัติ เป็นด้านต่าง ๆ	มีในอนุบัญญัติ เป็นรายชื่อ
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	+	+	-
2. เกษตรศาสตร์	+	-	+
3. ขอนแก่น	+	-	+
4. เชียงใหม่	+	+	-
5. ธรรมศาสตร์	+	-	+
6. มหิดล	+	-	+
7. ศิลปากร	+	+	-
8. ลังหลานครินทร์	+	+	-
9. ศรีนครินทร์วิโรฒ	+	+	-
10. บุรพา	+	-	-
11. นเรศวร	+	-	-
12. อุบลราชธานี	+	-	-
13. รามคำแหง	+	-	+
14. สุโขทัยธรรมมาธิราช	+	-	+
15. เทคโนโลยีสุรนารี	+	-	+
16. วลัยลักษณ์	+	-	+
17. มหาวิทยาลัยเอกชน	+	-	-

ข้อมูลที่ปรากฏตามตารางซึ่งนำเสนอนี้ วิเคราะห์ได้ว่า นอกจากคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยแล้ว ยังได้มีการเพิ่มเติมคุณสมบัติหรือคุณลักษณะในอนุบัญญัติ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละมหาวิทยาลัยอีกด้วย โดยในมหาวิทยาลัยของรัฐมีการเพิ่มเติมเป็นรายชื่อมากที่สุด 8 แห่ง รองลงมาเพิ่มเติมเป็นด้านต่าง ๆ 5 แห่ง

และอีก 3 แห่งไม่มีการเพิ่มเติมในอนุบัญญัติ เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยที่เริ่มดำเนินการใหม่ และมหาวิทยาลัยเอกชนก็มีคุณสมบัติของอธิการบดีกำหนดไว้เฉพาะในพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเท่านั้น

จากข้อมูลของคุณสมบัติที่แยกเป็นรายชื่อของมหาวิทยาลัยจำนวน 8 แห่งสามารถสรุปและแจกแจงความถี่เป็นตาราง เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 11 คุณสมบัติที่แยกเป็นรายชื่อของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

คุณสมบัติที่กำหนดเป็นรายชื่อ	ความถี่
1. เป็นนักบริหารที่ดีและมีลักษณะผู้นำหรือมีความสามารถในการบริหาร	6
2. เป็นนักวิชาการที่วงการทั่วไปยอมรับ	6
3. ไม่เป็นกรรมการของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนหรือไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับมหาวิทยาลัย	4
4. มีคุณธรรมและสุติธรรม	3
5. อุทิศตนให้กับมหาวิทยาลัย	3
6. ไม่เป็นกรรมการพรรคการเมืองในปัจจุบันหรือไม่มีบทบาทในทางการเมือง	2
7. สละเวลาปฏิบัติงานได้เต็มที่	2
8. มีความเข้าใจในหลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล	2
9. มีความสามารถในการสร้างความสามัคคีและรักษาผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย	1
10. มีทัศนะกว้างไกลหรือวิสัยทัศน์ (Vision)	1
11. สนับสนุนส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการ	1
12. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	1

ตารางที่ 11 (ต่อ)

คุณสมบัติที่กำหนดเป็นรายชื่อ	ความถี่
13. มีความสามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย	1
14. มีประสบการณ์ด้านบริหาร	1
15. สนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาในมหาวิทยาลัย	1
16. มีบุคลิกภาพที่ดี	1
17. ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัย	1
18. มีสุขภาพพลานามัยดี	1
19. มีความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธาในระบบการศึกษาทางไกล	1

ข้อมูลที่ปรากฏตามตารางที่นำเสนอนี้ วิเคราะห์ได้ว่า คุณสมบัติรายชื่อที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้นั้น คุณสมบัติเป็นนักบริหารที่ดีและมีลักษณะเป็นผู้นำได้รับการกำหนดไว้มากที่สุด เพราะมีความถี่จากการแจกแจง 6 ความถี่ เช่นเดียวกับคุณสมบัติเป็นนักวิชาการที่วงการทั่วไปยอมรับ รองลงมาคือคุณสมบัติมีคุณธรรมและสุติธรรมซึ่งมีความถี่เท่ากับการอุทิศตนให้กับมหาวิทยาลัย รองลงมาอีกคือไม่เป็นกรรมการพรรคการเมืองในปัจจุบันหรือไม่มีบทบาททางการเมือง และไม่เป็นกรรมการของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วน หรือไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับมหาวิทยาลัย ส่วนนอกจากนั้นเป็นคุณสมบัติอื่น ๆ ของแต่ละมหาวิทยาลัย

สำหรับคุณสมบัติที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยจำนวน 5 แห่ง สามารถสรุปและแจกแจงความถี่เป็นตาราง เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 12 คุณสมบัติที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ

คุณสมบัติที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ	ความถี่
<u>ด้านบริหาร</u>	
1. มีประสบการณ์ด้านบริหารอุดมศึกษา	5
2. มีความสามารถในการติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย	5
3. มีลักษณะผู้นำ	3
4. มีความคิดริเริ่ม	3
5. มีความสามารถในการกำหนดนโยบายและแผน	3
6. มีความรับผิดชอบสูง	2
7. บริหารงานด้วยความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ	2
8. รู้จักเลือกผู้ร่วมงาน	2
9. มีความสามารถในการสร้างความสามัคคีและการบังคับบัญชา	1
<u>ด้านวิชาการ</u>	
1. มีสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ	3
2. มีความคิดริเริ่มทางวิชาการ	3
3. มีผลงานด้านนักพัฒนาทางวิชาการ	3
4. มีความสนใจวิชาการ	1
5. มีผลงานทางวิชาการ	1
6. มีความสนใจในหลักการและปรัชญาของมหาวิทยาลัย	1
<u>ด้านบุคลิกภาพ</u>	
1. มีใจกว้าง	5
2. มีประวัติที่งดงาม	3

ตารางที่ 12 (ต่อ)

คุณสมบัติที่แยกเป็นด้านต่าง ๆ	ความถี่
3. เป็นที่ยอมรับของบุคคลทุกระดับ	2
4. มีเกียรติและมีคุณธรรม	2
5. เป็นผู้มองการณ์ไกลหรือวิสัยทัศน์ (Vision)	2
6. มีความมั่นคงทางอารมณ์	2
7. ก่อให้เกิดศรัทธากับผู้ร่วมงาน	2
<u>ด้านอื่น ๆ</u>	
1. สามารถสละเวลาได้เต็มที่ให้กับมหาวิทยาลัย	4
2. ไม่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกับมหาวิทยาลัย	3
3. ไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับทางการเมือง	3
4. มีมนุษยสัมพันธ์ดี	3
5. ได้รับการเชื่อถือและยกย่องจากสังคมทั่วไป	2

ตามตารางที่น่าเสนอมานี้ วิเคราะห์ได้ว่า คุณสมบัติด้านบริหารที่สำคัญมากที่สุด ได้แก่ มีประสบการณ์ด้านบริหารอุดมศึกษา และมีความสามารถในการติดต่อประสานงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพราะมีความถี่จากการแจกแจง 5 ความถี่ รองลงมา ได้แก่ มีลักษณะผู้นำ มีความคิดริเริ่ม และมีความสามารถในการกำหนดนโยบายและแผน ส่วนคุณสมบัติด้านวิชาการที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้กำหนดไว้มากที่สุด ได้แก่ มีสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มทางวิชาการ และมีผลงานด้านการเป็นนักพัฒนาทางวิชาการ เพราะมีความถี่จากการแจกแจงสูงสุด 3 ความถี่ กรณีคุณสมบัติด้านบุคลิกภาพที่กำหนดไว้มากที่สุด ได้แก่ มีใจกว้าง เพราะมีความถี่จากการแจกแจงสูงสุด 5 ความถี่ รองลงมาได้แก่ มีประวัติที่ดีงาม และคุณสมบัติด้านอื่น ๆ ที่กำหนดไว้มากที่สุดได้แก่ สามารถสละเวลาได้เต็มที่ให้กับมหาวิทยาลัย เพราะมีความถี่จากการแจกแจงสูงสุด 4 ความถี่ รองลงมาได้แก่ ไม่มี

ผลประโยชน์ขัดแย้งกับมหาวิทยาลัย ไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับทางการเมือง และมีมนุษยสัมพันธ์ดีตามลำดับ

สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนได้กำหนดคุณสมบัติเป็นรายชื่อแตกต่างจากมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของอธิการบดีในมหาวิทยาลัยเอกชน ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ไว้โดยละเอียดในการวิเคราะห์พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว

การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ

เนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์ในส่วนนี้ได้มาจาก เอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ ของต่างประเทศ ซึ่งแปลและสรุปความจากหนังสือภาษาอังกฤษ รวมทั้งสรุปจากหนังสือภาษาไทยที่ได้มีผู้แปลและเรียบเรียงอีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลการวิเคราะห์อีกด้านหนึ่งจากการศึกษาผลงานในต่างประเทศของผู้วิจัยเองด้วย

สำหรับการวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ จะแยกพิจารณาเป็น 2 ประการ ได้แก่ รูปแบบการได้มาและรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ มีสาระสำคัญดังนี้

1. องค์กรสูงสุดที่ทำหน้าที่ในการกำหนดรูปแบบและวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ คือ "สภามหาวิทยาลัย" ที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันได้หลายชื่อ ได้แก่ Board of Regents, Board of Trustees, Board of Control, Board of Directors และ Board of Governors

สภามหาวิทยาลัยของต่างประเทศมีลักษณะเป็น "Lay Board" เนื่องจากมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นส่วนมากหรือเกือบทั้งหมด และผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้เป็นผู้มีอิทธิพลด้านต่าง ๆ ของชุมชน หรือของสังคม เช่น เป็นนักธุรกิจ ผู้นำชุมชน เป็นต้น กรรมการภายนอกมีบทบาทมากในสภามหาวิทยาลัย จึงทำให้มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับสังคมหรือชุมชนอย่างใกล้ชิด เงินทุนหรืองบประมาณส่วนใหญ่มาจากการบริจาค และการระดมทุนของมหาวิทยาลัย ซึ่งเกือบทั้งหมดมาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้สภามหาวิทยาลัยของต่างประเทศเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง (Strong Executive) สามารถกำหนดนโยบายของมหาวิทยาลัย กำหนดวิสัยทัศน์งาน รวมทั้งการได้มาของอธิการบดีหรือตำแหน่งอธิการบดีด้วย โดยรูปแบบ และวิธีการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีสภามหาวิทยาลัยจะกำหนดข้อบังคับหรือระเบียบต่างๆ และในขั้นตอนสุดท้าย สภามหาวิทยาลัยจะเป็นองค์กรในการคัดเลือกอธิการบดีและกำหนด การปฏิบัติงานของอธิการบดีตามนโยบายที่วางไว้

2. รูปแบบการได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศส่วนมาก ได้แก่ "การสรรหาอย่างกว้างขวาง" โดยมีวิธีและขั้นตอนสรุปได้ ดังนี้ (วิจิตร ศรีสุวาน, 2536 และ ภราดา ประทีป โทมลมาศ, 2536)

2.1 สภามหาวิทยาลัยกำหนดระเบียบหรือข้อบังคับการสรรหาอธิการบดี จากการพิจารณาหรือประเมินสถานการณ์และความต้องการของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ซึ่งขั้นตอนแรกนี้ จะเตรียมการไว้ก่อนที่อธิการบดีคนปัจจุบันหมดวาระการดำรงตำแหน่ง

2.2 สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้ง "คณะกรรมการสรรหาอธิการบดี" ขึ้นคณะหนึ่ง ที่ประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย และอาจรวมถึงศิษย์เก่า และตัวแทนนักศึกษาปัจจุบันด้วย จากนั้นสภามหาวิทยาลัยจะให้นโยบายแก่คณะกรรมการชุดนี้เพื่อ ดำเนินการต่อไป

2.3 คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีดำเนินการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่สภามหาวิทยาลัยต้องการ และมีการประกาศทางสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง รวมถึงสภามหาวิทยาลัยอาจทำการติดต่อไปต่างประเทศเพื่อทาบทามบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมมารับ คัดเลือกเป็นอธิการบดี ซึ่งลักษณะนี้นับเป็นการสรรหาอย่างกว้างขวางทั่วโลก นอกจากนี้ยัง ประกาศรับสมัครบุคคลที่ประสงค์จะเข้าแข่งขันรับคัดเลือกเป็นอธิการบดีอีกทางหนึ่งหรือว่าจ้างให้บริษัทใดบริษัทหนึ่งดำเนินการสรรหาพร้อมด้วย

2.4 คณะกรรมการสรรหาอธิการบดีรวบรวมรายชื่อทั้งหมดมาทำการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามแนวทางของสภามหาวิทยาลัยและความต้องการของมหาวิทยาลัย ให้เหลือจำนวนหนึ่งประมาณ 3-5 คน จากนั้นมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อพบกับกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัย และทำความรู้จักกับมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจกำหนดเป็นโปรแกรม

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การสรรหาอธิการบดีของอัครการบดีเท็กซัส (UTSA) (Westmeyer, 1990)

วันแรก ก็ค้นหาบุคลากรทำงานของอัครการบดี และหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

วันที่สอง ก็ค้นหาวิทยากรต่าง ๆ และพบกับผู้ร่วมงานในมหาวิทยาลัย เช่น พบรองอธิการบดีฝ่ายต่าง ๆ รับประทานอาหารกับคณบดี พบคณาจารย์ และนิสิตนักศึกษา รวมถึงผู้แทนของชุมชน ในขั้นตอนของกิจกรรมนี้อาจมีการสัมภาษณ์ความเห็นประกอบด้วย

วันที่สาม ผู้เข้ารับการคัดเลือกและการเข้าร่วมรับประทานอาหาร เข้ากับกลุ่มผู้แทนชุมชน เมื่อเสร็จภารกิจต่าง ๆ จึงแยกย้ายกลับบ้านของแต่ละคนเพื่อรอฟังผลการคัดเลือกในวันสุดท้าย

2.5 คณะกรรมการสรรหาอัครการบดี นำข้อมูลและคำให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมาประมวลพิจารณาเกี่ยวกับเกณฑ์มหาวิทยาลัยโดยสภามหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ลงมติเลือก 1 คน นำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อตัดสินใจแต่งตั้งอัครการบดี ซึ่งสภามหาวิทยาลัยอาจขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการคัดเลือกอีกครั้งก็ได้ ถ้ายังมีข้อสงสัยหรือเห็นว่าบุคคลอื่นเหมาะสมกว่า

นอกจากตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเท็กซัสแล้ว มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศก็มีรูปแบบและวิธีการสรรหาอย่างกว้างขวาง เช่น มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย มหาวิทยาลัยอีสต์ เวสต์ เซ็นเตอร์ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ สถาบันอินโนเทค (SEAMEO INNOTECH) และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology = AIT) ดังนี้เป็นต้น (ทองอินทร์ วงศ์วิเศษ, 2532, วิจิตร ศรีสีอาน, 2536 และ Sutaria, 1993)

3. สำระสำคัญอื่น ๆ จากการได้มาของตำแหน่งอัครการบดีในต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

3.1 ผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งอัครการบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนมากมาจากคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย รองลงมาเป็นเจ้าของที่ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรองอัครการบดีมาก่อน

นอกจากนี้ เป็นบุคคลภายนอกอื่น ๆ และร้อยละ 90 เคยมีตำแหน่งบริหารในมหาวิทยาลัยมาแล้ว (Vaughan, 1989)

3.2 การระดมทุนของตำแหน่งอธิการบดีไม่ถือเป็นหลักสำคัญ เพราะส่วนมากจะไม่มีวาระกำหนด หรือถ้ามีการกำหนดวาระ สภามหาวิทยาลัยสามารถต่อวาระเท่าใดก็ได้ ไม่ว่าจำเป็นต้องเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้เสมอไป เช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (Asian Institute of Technology) เป็นต้น (AIT, 1993)

3.3 ด้านภารกิจของอธิการบดีมีกว้างขวางมาก ซึ่งจากการสำรวจอธิการบดีในประเทศสหรัฐอเมริกาต้องปฏิบัติภารกิจด้านการเงินและการหาทุนถึงร้อยละ 40 ภารกิจด้านการประชาสัมพันธ์หรือพบกับกลุ่มคนต่าง ๆ ร้อยละ 20 ภารกิจด้านการศึกษาร้อยละ 18 ภารกิจด้านอาคารสถานที่ร้อยละ 12 และภารกิจด้านบริหารงานทั่วไปหรือธุรการ ร้อยละ 10 (ลุมรา ตันสีจวา, 2513)

3.4 การรักษาการของตำแหน่งอธิการบดี กรณีอธิการบดีไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้ ให้พิจารณาภารกิจเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากอธิการบดีมีใฝ่มอบหมายให้ผู้รักษาการแทน ให้รองอธิการบดีที่มีตำแหน่งตามลำดับต่อไปรักษาการแทน ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร อธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา และรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน ตัวอย่างจากระเบียบของสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย หรือ AIT (กองแผนงาน ผลิตทบวงมหาวิทยาลัย, 2525 และ AIT, 1993)

3.5 จากการวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า อธิการบดีโดยทั่วไปมีวัยกลางคน สมรสแล้ว เป็นเพศชายส่วนมาก มีชาว นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ มีประวัติดี มีความรู้ทางวิชาการ มาจากครอบครัวที่มีการศึกษาดี เป็นชนชั้นกลาง และเป็นนักบริหารมืออาชีพ (Cohen & March, 1974)

รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดี

จากงานวิจัยและวรรณกรรมของต่างประเทศ วิเคราะห์รูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศ ได้ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยของต่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีรูปแบบคุณสมบัติของผู้สมควรดำรงตำแหน่งอธิการบดีแน่นอนตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับสภาพมหาวิทยาลัยจะต้องประเมินสถานการณ์และความต้องการของอธิการบดีในแต่ละยุคแต่ละสมัย

แล้วจึงกำหนดคุณสมบัติให้คณะกรรมการสรรหาตำแหน่งนี้ การตั้งนั้นจึงไม่มีกำหนดไว้ในกฎหมายหรือพระราชบัญญัติ เหมือนเช่นมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

2. ข้อมูลจากการวิจัยและวรรณกรรมของต่างประเทศ ซึ่งวิจัยได้ใช้ เป็นกรอบในการวิเคราะห์นั้น สามารถประมวลสรุปคุณสมบัติของอธิการบดีในต่างประเทศได้ 4 กลุ่มคือ (Cohen & March, 1986)

2.1 คุณสมบัติส่วนตัว (Personal) ได้แก่ มีลักษณะผู้นำ มีความอดทน และมีความเป็นนักวิชาการ เป็นต้น

2.2 คุณสมบัติที่สามารถเข้าได้กับกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัย (Comstituency) ได้แก่ มีความสัมพันธ์และการประสานความเข้าใจอันดีกับคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตนักศึกษา และสมาคมศิษย์หรือนักศึกษาเก่า เป็นต้น

2.3 คุณสมบัติด้านการบริหาร (Administrative) ได้แก่ มีความสามารถในการวางแผนและบริหารงบประมาณ รู้จักการบริหารงานบุคคลและงานวิชาการ เป็นต้น

2.4 คุณสมบัติอื่น ๆ เช่น มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนหรือสังคม และมีความสามารถในการหาทุนเพื่อพัฒนามหาวิทยาลัย ดังนี้ เป็นต้น

นอกจากนี้ อธิการบดีควรจะมีบุคลิกภาพ มีความกว้างขวางในวงวิชาการ และเป็นที่ยอมรับทั่วไป (Boggs, 1988, Selman, 1991) รวมทั้งเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความยุติธรรม และยอมรับฟังความเห็นของบุคคลอื่น (Walker, 1979, May, 1986)

คุณสมบัติเหล่านี้มักจะเน้นลักษณะรวมคือ คุณสมบัติการเป็นผู้นำ ดังที่การได้มาของตำแหน่งอธิการบดีในต่างประเทศจึงต้องการบุคคลที่มีความสามารถเป็นผู้นำมหาวิทยาลัย เป็นผู้นำชุมชน และเป็นผู้นำของประเทศได้ในด้านแนวความคิดต่าง ๆ หรือวิเคราะห์ในภาพรวมคุณสมบัติของอธิการบดีได้แก่ มีความคลริเริ่ม มองการณ์ไกลหรือมีวิสัยทัศน์ (Vision) มีความกล้าหาญ มีการตัดสินใจที่ดี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ อกุศลนึกให้กับมหาวิทยาลัย และมีประวัติอันดีงาม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่พึงประสงค์